

Sista konserten

Sista konserten

vittnesmål rörande musikern Peter Morellos gåtfulla avsked

av

Christian Lanciai (1989-90)

Copyright © Christian Lanciai 1990

1.

Det var en underbar konsert, och Stenhammarsalen var proppfull. Aldrig hade jag hört Peter uttrycka en sådan känsla i sitt spel, uppnå ett så sublimt pianissimo sostenuto in absurdum intill nästan det outhärdliga i sin tillspetsade skönhet eller komma på mer genialiska infall mitt i exekveringen. Just när man som minst anade det i ett avsnitt fortissimo kunde han plötsligt slå om till absolut pianissimo och bryta ner tempot från presto till adagio utan att musiken därav stördes eller fick mer än en extra tolkningsfiness till sin patina. Hans program bestod denna afton mest av Beethoven och Chopin, de två stora romantiska motsatserna inom pianolitteraturen, med några Schubert- och Schumannstycken som övergång mellan kontinenterna. Han spelade tre sonater av Beethoven, började märkligt nog med *Appassionata* åtföljd av *Der Sturm* och avslutade med *Waldstein* i sin egen originella tolkning av ursprungsversionen. Han använde *Andante Favori* som mellansats, och i stället för det etablerade *Adagiot* använde han ett *Adagio* i Ass-dur ur *Sonata quasi una fantasia* op. 27 nr. 1, ett *Adagio* som övergick i Ess-dur (då han utelämnade det snabba fugatot) som avlöstes av ett G-dur-ackord och den egentliga sonatens finalsats. Första satsen, denna Beethovens kanske briljantaste sonatsats, spelade han konventionellt och nästan lika lugnt som Claudio Arrau, så att hela dess marmorrena skönhet gavs fullt utrymme. *Andante Favori* inledde han tämligen raskt för att dra ner tempot först i avslutningen, så att ett värdigt lugn utbredde sig inför det serena Ass-dur-adagiot. Sista satsen inledde han åter lugnt, andra gången rondotemat uppträdde var det något raskare, tredje gången var det jublande av glädje och starkt allegro, och först i slutet av Prestodelen med den långa drillen i höger hand infann sig åter den lugna marmorglänsande formskönheten.

Applåderna stormade fram och dränkte honom likt krigsoffensiver flera gånger om med generösaste överväldigande kanonadmattor, och publiken vägrade sluta applådera förrän han vägrade komma in fler gånger och ta emot fler applåder.

Jag träffade honom i pausen. Han var helt slut, och hans händer darrade. Jag såg genast att hans nerver var på upphällningen. "Om du visste," sade han, "vad sådant här kostar på. I morgon är jag en död man." Han visste inte själv hur ödesdigert sant han talade.

Efter pausen lekte han fram några *Impromptu* av Schubert och några *Fantasiestycken* av Schumann innan han öppnade sitt Chopinprogram. Han

inledde med balladen i G-moll, vilken han är den ende jag har känt som har kunnat spela denna spröda melodiguldgruva ännu mjukare och känsligare än Arthur Rubinstein. Som kontrast mot dess ljuva lyrik brast han sedan ut i Militärpolonäsen, och jag riktigt kände hur hela publiken nästan tvingades upp ur fåtöljerna av de uppfordrande och strikt markerade hetsande och berusande rytmerna, och därefter återvände han till den mjuka smeksamheten i balladen i F-moll, Chopins känslolösa och mest tragiska stycke.

Hans tolkning av den överträffade alla andras. Det hade jag alltid tyckt. Inledningspartiet spelade han långsamt i strängt hållen och ovarierad rytm men desto mera mästerligt i det outhärdligt patetiska hjärtslitande uttrycket. Ända fram till den punkt var huvudtemat överges första gången i ett anfall av passioner lyckades han hålla strikt samma tempo med överväldigande verkan. Sedan började balladens utbredning och utveckling åt alla möjliga olika håll för att omsider återvända till grundtemat som åter uppträdde i samma värdiga strama och exakt orubbliga tempo.

Mina ögon tårades, salen upplöstes i dimma, och jag bara försvann i den ständigt mer patetiska och passionerade musikens ständigt upptornade inferno. Slutet på finalen hörde jag inte ens, ty jag var helt borta i min egen berusning av Chopins oerhörda smäktande pathos.

Han visste dock att detta stycke var omöjligt som avslutning på en konsert, då det ju slutar direkt nere i avgrunden. Därför hade han som avslutning valt Fantasin opus 49. Denna Chopins kanske mest klassiska komposition, så utsökt i sin typiska melodi- och harmonirikedom och så majestätisk i sin starka rytmik och storslagna form, räckte Peters krafter nu inte riktigt till för. Det hörde jag genast. Han spelade fel redan i början, och även om han lyckades korrigera sig omedelbart fylldes jag av oro och farhågor som inte släppte. Något var på tok. Peter var trött. Han lyckades inte träffa detta underbara styckes rätta stämning, han spände sig, det märktes i de rytmiska oegentligheterna, och jag led med honom genom slutet av det oformliga stycket. Applåderna brakade åter loss, men de var inte lika övertygande som de varit efter Beethoven. Peter kom tillbaka endast för att ta emot sina blommor och vägrade sedan låta sig ses mera. Min sista skymt av honom när han försökte dölja sitt anletes överspändhet bakom dåligt maskerande tulpaner var av en man som spelade en roll som var lika påfrestande för honom som det måste vara för en trapetskonstnär att behöva ställa upp som smörsångare.

2.

Det var min sista och min sämsta konsert. Ingen anade det då och allra minst jag. Beethoven gick väl an, honom kan ingen fuska bort, hans musik är i sig så full av liv som en explosiv utveckling som ingen någonsin kan motstå eller hejda, men redan i Schumanns "Aufschwung" märkte jag att något var på tok. Mitt högra ringfinger fungerade inte som det skulle, det lydde inte min vilja, och det förekom flera snubblinier som jag dock lyckades maskera.

Jag var redan alltför spänd när jag inledde min Chopin, och enda sättet att klara av det hela var att begränsa mig till absolut pianissimo, absolut mjukhet och inga känsloutbrott som bröt sig ut ur rytmen. Endast i polonäsen kunde jag kosta på mig lite glada fortén, och jag klarade mig relativt oskadd genom hela F-moll-balladen. Men sedan var det slut.

Så fort jag började med Fantasin insåg jag att det aldrig skulle gå. Något var på tok, och som på beställning kände jag genast de gamla trogna överväldigande magsmärtorna. Mitt gamla magsår var lössläppt och ute och härjade igen. Jag bet ihop tänderna, kunde inte annat än spänna mig och kunde endast med smärta ta mig till slutet i den alltför långa Fantasin, detta Chopins mest sprudlande och fria stycke, som under min hantering blev till en tortyrpårs av Bartok.

Smärtorna höll på hela natten, jag kunde inte somna, och när jag äntligen fick sova exploderade mardrömmarna med blod och sex och mord och död i alla dess tänkbara variationer utan att någon kunde hejda syndafloden.

Utvakad med påsar under ögonen, utan aptit och grå som en alkoholist med kronisk baksmälla gick jag till min läkare följande dag som undersökte mig noga. Han skakade på huvudet så fort han fick se mig och sade efter undersökningen med gastroskopi och allt: "Det är inte konstigt att du ser ut inuti som du gör. Har du läst recensionerna efter din konsert igår?" Det hade jag inte. "Man skriver att du i dina självsvåldiga tolkningar vänder ut och in på dig själv och serverar publiken alla dina makabraste inälvor inklusive blindtarm och avföring."

"Den recensenten har i så fall bara hört min misshandel av Chopins Fantasi igår. Det var då magen vände sig på mig."

"Han beklagar just att du måste avsluta en fin konsert med din sämsta tolkning av Chopin någonsin. Allt kan han förlåta dig utom det."

"Vem var det?"

"N.N. vid N-posten."

"Han vet tyvärr vad han talar om. Men han upplevde bara en sida av saken. Han kände inte mina inre smärtor."

"Peter Morello, jag har varnat dig tidigare. Jag har varnat dig många gånger, men du har vägrat ta mig på allvar. Nu måste du ta mig på allvar, för annars har du bara operationsbord och cancer framför dig under resten av ditt vilda musikerliv. Du måste sluta med musiken. Det är din enda chans."

"Doktor Belfrage, ni måste skämta."

"En läkare skämtar aldrig som läkare. Du har bränt ditt ljus i båda ändor. Du har levt på kaffe och smörgås i femton år, du har under denna tid aldrig intagit regelbundna måltider, du har ätit närhelst du varit hungrig och då vad som helst och mest kaffe, du har ständigt pressat dig till det yttersta och slösat bort din energi på oceaner av pianospel för ingenting utom fåfäng ära på bekostnad av din mage, som nu är värre än en skrumplever och trasig fotboll. Du måste sluta arbeta tio timmar om dagen sju dagar i veckan. Vila, sov och ät regelbundet och strunta i musiken. Annars blir musiken din omedelbara död."

"Men doktor Belfrage, ni förstår inte...."

"Tvärtom. Det är jag som förstår."

"Men en musiker kan inte bara sluta upp att vara musiker."

"Ibland måste han, liksom heroinister ibland bara måste sluta injicera."

"Jämställer ni min musik med knark?"

"Båda är vanebildande, ger abstinensbesvär och förstör hälsan. Det tyvärr bara är så. Somliga musiker tål att misshandla sig själva hela livet, men ni gör det inte. Ni måste sluta genast eller dö."

"Men hur kan musik göra någon människa sjuk? Och jag som dessutom bara ägnar mig åt världens ädlaste, vackraste och bästa musik!"

"Min vän, det är mycket enkelt. Ni pressar er, som man spränger en häst. Ni låter er mage aldrig vila. Den tvingas arbeta med er oavbrutet, i samma takt som ni ständigt forcerar er till vid pianot, men en mänsklig mage har ingen själ eller

spirituell energi, som musiken kräver. Magen är en biologisk funktion som bara kan fungera enligt naturens lagar. Ert musikaliska stressliv är onaturligt och frestar på magen. Nerverna säger till först, när deras varningar klingar ohörda leder det till magsår, som ni haft nu i fem år, och när magsåret inte åtgärdas eller ens skonas utan bara hänsynslöst fortsätter att misshandlas av er musikaliska slavtjänst så bildar det cancerceller och börjar alltsammans brista, gå sönder och förblöda. Det är mycket enkelt. Ni måste välja att antingen behålla er mage eller behålla er musik. Väljer ni det senare förlorar ni båda."

"Er dom är fruktansvärd, doktor Belfrage."

"Skyll er själv. Kom tillbaka när ni har bestämt er, och då skall jag hjälpa er. Men om ni fortsätter klamra er fast vid musiken finns det ingenting som hjälper, och då är det ingen idé att ni kommer tillbaka, för då dör ni inom ett halvår eller blir en hjälplösare invalid än en steriliserad kastrat."

Det var doktors sista ord. Jag var färdig därifrån. Jag kunde ingenting säga. Jag kunde bara gå hem och sörja ihjäl mig inför mitt omänskligt svåra val: att antingen ta livet av mig med musiken eller ta livet av mig med att avstå från musiken, som jag heligt hade levt för i hela mitt liv.

3.

Efter konserten var Peter försvunnen i veckor. Jag tog för givet att det berodde på den mycket dåliga recensionen i tidningen. Huvudkritikern hade i princip flått Peter levande och dömt hela konserten efter misslyckandet med Chopin-Fantasin. Jag hade aldrig läst en mera orättvis recension. Det nervösa framförandet av Fantasin hade jag redan glömt medan jag redan visste att jag aldrig skulle kunna glömma just den konsertens Beethoven- och Chopinballadtolkningar.

Redan efter en vecka var jag orolig och började forska efter honom. Han fanns ingenstans. Jag uppsökte honom i hans bostad. Jag kunde där konstatera att grannarna varken sett eller hört honom på tio dagar och att hans brevlåda var igengrodd av ohanterade dagstidningar. Det gick då upp för mig att han var försvunnen, och jag började ana att han skulle förbli försvunnen.

Tre veckor efter konserten fick jag dock äntligen höra något om honom. "Peter Morello?" sade min kollega vid baren smuttande på sitt cognacsglas. "Han är död. Hans läkare har befallt honom att lämna musiken. Han har blivit professionell playboy i stället. Du hittar honom bland hororna i Rosenlund."

Jag var inte den som gick bland hororna i Rosenlund och letade. I stället skaffade jag mig närmare informationer genom halvunderjordiska kontakter. Ganska snart fick jag veta att han för närvarande hade drunknat i sällskapet med en mycket långhårig vamp som dessutom var blond, en riktig Diana Dors- och Jayne Mansfield-typ.

Jag ringde upp denna inom vissa kretsar välkända sexbomb, och hon hade ingenting emot att jag hälsade på henne för att diskutera fallet Peter Morello. "Men inte utan betalning," var hennes slutkläm.

Hon var inte bara blond och fyllig utan dessutom i sin farligaste ålder: hon hade fyllt 40, medan Peter bara var 34. En sådan dam kunde lätt innebära en katastrof för vilken yngre man som helst. Lyckligtvis var jag medveten om naturen av hennes farlighet, så jag hade ingenting att frukta i hennes sällskap.

"Vad vill ni veta om Peter?"

"Var träffas han nu för tiden?"

"Han träffas inte."
"Varför inte det?"
"Han har valt att gå under jorden."
"Varför det?"
"Därför att han inte vill träffa folk längre. Han kan inte med att se dem i ögonen."
"Varför inte det?"
"Därför att han valt ett nytt liv utan musiken, åtminstone för tillfället. Han vill pröva hur det är att leva på det sättet och se om det alls är möjligt för honom."
"Han är alltså kvar i staden?"
"Det kan jag inte garantera."
"Var skulle han annars vara?"
"Det vet inte jag."
"Är ni inte hans stadiga sällskap?"
"Jag är inte stadigt sällskap åt någon, allra minst åt honom."
"Är det då så att ni avskyr honom?"
"Nej, men han avskyr mig."
"Har han då inte älskat er?"
"Nej."
"Men det är ju ert yrke. Vad har han funnit hos er om inte kärlek?"
"Ja, det är mitt yrke, men med honom misslyckades jag. Jag fick honom inte till att älska mig hur jag än försökte snärja och förföra honom. Mina garn fungerade inte på honom. Han måste vara homosexuell."
"Det kan jag försäkra er att han inte är."
"Hur känner ni då honom?"
"Vi var klasskamrater för 20 år sedan. Vi har hållit kontakten sedan dess."
"Är ni också ogift?"
"Ja."
"Och ändå påstår ni att han inte är homosexuell. Då vet jag varför ni påstår det. Ni är själv homosexuell."
"Inte alls. Men ni kommer från ämnet. Har ni verkligen ingen aning om var han befinner sig?"
"Nej, varför skulle jag ha det?"
"Ni är den enda jag känner som har umgåtts med honom den sista tiden."
"Han har säkert umgåtts med andra som jag."
"Varför?"
"Vad vet jag? Han tycks ha ett sjukligt intresse för fallna kvinnor. Jag hade ofta den känslan i hans sällskap att han aldrig egentligen upplevt någon pubertet eller ungdom. Det kändes alltid som om han gått miste om den utbildningen i sitt liv."
"Det kan mycket väl stämma."
"Därmed har han kommit in i en ond cirkel av frigiditet som han ständigt tycks förvärra för sig själv. Musiken har blivit hans livs begränsning, och ju mer han har ägnat sig åt musiken, desto mera har denna hans sexuella begränsning urartat till ren tvångströja. Det är mina åsikter om honom."
"De är mycket intressanta."
"Är ni en kollega till honom? Är ni också i denna tvångströja?"
"Nej, jag är ungtkarl."
"Det är inget svar."
"Jag beklagar, madame, men jag har fått erfarenheter av sådana som er förut, och därför vet jag att de är lika lockande innan som de är bittra och förkrossande efteråt."
"Ni är alltså immun mot tillfälliga förbindelser?"

"Ja, jag tror tyvärr det."

Därmed visste hon att hon ingenting hade att hämta hos mig, och därmed visste jag att jag inte skulle få något mer av henne. Loppet var kört, och det var bara att dra sig ur spelet, så jag sade snabbt adjö och avlägsnade mig därifrån av ren barmhärtighet mot henne. Professionella fnask är respektabla som mänskokännare men hopplöst obotligt sjuka sexuellt i rent psykologisk betydelse.

Jag gick på krogen och sörjde Peter som död. Chanserna att någonsin få uppleva honom igen som musiker verkade hopplöst obefintliga, när min krogkompis slog mig på axeln och sade:

"Hör du, jag har nyheter om Peter."

"Vad då?"

"Han har rest till Norge."

"Vad gör han där?"

"Han har anmodats av en god vän att komma dit för att spela på den polarens bröllop."

"Men Peter har inte spelat orgel på tre år."

"Peter lär också ha vägrat först just av den anledningen, men polaren lyckades övertala honom ändå. Han påstod att han kände en organist i Norge som inte hade spelat orgel på tio år men som ändå gärna hade spelat på bröllopet om han inte fått förhinder. Då kunde Peter ju bara inte säga nej. Han måste resa dit om inte för annat så för att se om den andra organisten verkligen existerade eller om han bara var en vanlig norsk lögn för övertalning."

"När är bröllopet?"

"I övermorgon."

"Var?"

"Någonstans i yttre Hardanger. Kvinnherad tror jag stället hette."

Jag kände Kvinnherads kyrka mycket väl. Det var en berömd stenkyrka från 1200-talet där det ofta ordnades konserter på grund av kyrkans mångomtalade akustik. Jag hade bara en sak att göra: att resa till bröllopet bara för att på nytt få uppleva Peter som musiker.

4.

Vid påsk var Sverre i Göteborg, och vi träffades vid en middag hos Rudolf och Helena, Rudolf, denne oförbätterlige slusk, som missbrukat hasch i tjugo år utom mycket annat, som öppet gjort uppror mot sin rike far och därför skickats utrikes i olika turer till Australien och Canada, vilket inte botat hans upproriskhet, och som nu plötsligt väntade barn med den vackra Helena, en syster till den ännu vackrare Bettina, som blivit med barn med en 40 år äldre man. Både Rudolf och Helena hade varit lagligt och olagligt gifta förut: på 70-talet gifte sig Rudolf faktiskt lagligt med en ryska bara för att hon skulle få kunna emigrera från Sovjetunionen. Så fort hon var utanför sitt lands gränser upphörde förstås äktenskapet att i praktiken existera. Helena hade levt ihop med en man som för 15 månader sedan lämnade henne under högtidliga förklaringar att han skulle begå självmord. Han hördes aldrig av, och ovissheten förblev total i mer än ett år, tills det påträffades en man nära Kungsbacka som hade hängt sig i en ek i sin egen livrem. Liket hade påträffats av några lekande barn och var naturligtvis efter ett år hängande i ett träd oidentifierbart, men med hjälp av likets så kallade kläder, som knappast längre hängde på honom, kunde man fastställa den dödes identitet. Han begravdes 16 månader efter att han hängt sig.

Men det var om Sverres besök i Göteborg jag skulle berätta. Med vid middagen var även Rudolfs syster Margareta och hennes son med sin tio år yngre sambo Woiciech, som fortfarande efter sju år talade ganska dåligt svenska. Både Rudolf och Margareta var ju som bekant Sverres släktingar i Göteborg och mina vänner sedan barndomen, då min mor och Margaretas mamma varit oskiljaktigt goda vänner. Margaretas mamma Borghild var ju från samma hemtrakter i Norge som Sverre, som alltjämt bodde där med sin familj om fyra yngre syskon plus föräldrar och andra närmare släktingar än Rudolf och Margareta.

Med vid middagen var även den strykfula men ändå trivsamma Agneta, Margaretas goda vän, med små ögon och stora glasögon och hår och temperament som en eldfängd irländska. Det var påfallande att Agneta och Sverre tyckte om varandra, men mer än så anade ingen.

Med vid middagen var även Pelle Jönsson, Margaretas olycklige älskare sedan femton år tillbaka. Han led av att behöva vistas i hennes närhet, var tyst under hela middagen och idisslade troligen endast om sin obotliga frustration.

Efter Sverres besök fick jag av Margareta veta att han lämnat en enkel biljett åt mig till Norge. Vad anledningen till denna inbjudan och generositet var fick jag inte veta.

Min förfärliga konsert följde strax därefter, och jag gick ner i varv till nolläge därefter och betraktade mig själv som död som musiker. Jag blev hastigt uppväckt ur min grav när Margareta berättade för mig att Sverre och Agneta skulle gifta sig och att han önskade att jag skulle spela på hans bröllop. Detta fick jag veta genom Margareta och inte genom Sverre själv. Jag anade genast att Margareta varit framme igen med sina förunderliga pratmakarkonster som haft detta märkvärdiga men normala resultat och undrade hur långt paret redan hade kommit i sin förening. Vanligen brukade det bli barn helt plötsligt. Jag hade för min del inte spelat orgel på tre år och sade genast till Margareta att jag hade lagt ner musiken för gott och därför omöjligt kunde spela på något bröllop. Hon bad mig förklara detta för Sverre själv per telefon.

Men Sverre kom inte själv tillbaka till Göteborg följande vecka för att hämta sin Agneta. Jag fick då träffa honom och försökte förklara för honom hur omöjligt det var för mig att spela orgel på hans bröllop med så kort varsel och när jag inte hade rört någon orgelmanual på mer än tre år. Han förklarade då för mig på sitt lugna sätt att han vidtalat en annan organist i Norge som gärna hade ställt upp om han hade kunnat fastän han inte hade spelat orgel på mer än tio år. Alla mina motargument föll, och jag hade bara att göra våld på mig själv och omgående lägga mig i hårdträning.

Jag fick öva i fred på orgeln i Annedalskyrkan, men jag visste ingenting om orgeln i Kvinnherad i det yttre Hardanger och fick inget veta om den heller. För att bekanta mig ordentligt med den i god tid före bröllopet avreste jag tisdagen den 10 maj, kom fram till Bergen morgonen till onsdagen, cyklade sedan därifrån genom hagelskurar mot Hardanger, tvingades ut på förfärliga omvägar genom att alla bilvägar in till Bergen var motorvägar och portförbjudna för hederliga cyklister, strandade på kafé Ole Bull nere vid vattnet långt bortanför alltsammans vilket kafé inte ens var öppet, missade efter några regnskurar färjan vid Venjanaset, fick vänta i 30 minuter på följande, cyklade fyra tröttsamma mil med nya regnskurar upp och ner för oändliga otaliga kilometerlånga fjällbackar bara för att komma för sent till färjan vid Gjernmundshavn, fick vänta 90 minuter på nästa och kom slutligen fram till Dimmelsvik mot kvällen. Kyrkan låg i Rosendal en mil därifrån. Jag var fullkomligt körd i botten emedan jag hade cyklat de nio halsbrytande milen upp och ner för alla

världens värsta och längsta backar med en ryggsäck innehållande smoking och noter och annan nödvändig rekvisita som tillsammans vägde minst tio kilogram. Den tilltänkta brudgummen hade yrkat på att jag skulle bära smoking, och min gamla smoking var tung som bly på grund av alla vadderingsarna. De norska backarna är dessutom sådana att man får slita lemmarna av sig i en halvtimme för att komma upp för att sedan anstränga sig på samma sätt med att krampaktigt pressa på bromsarna för att inte spåra ur vid nerfarten. Jag har aldrig skaffat körkort, och just den vägen var känd efter olyckan med den svenska bussen året innan, en skolbuss full med skolbarn, som inne i en tunnel tappade bromsningsförmågan, varvid chauffören för att stanna bussen tvingades preja in den och krossa den mot tunnelväggen, varvid de flesta skolbarnen krossades med bussens hela högra sida. Därför hade jag valt cykel framför att eventuellt riskera att åka buss, ett val som jag fick anledning att ångra när det väl var för sent. Det är ju alltid så.

Följande dag fick jag bekanta mig med orgeln. Den var imponerande med sina förlängda manualer och överträffade i klass och välljud orgeln i Annedalskyrkan fastän den bara hade två manualer. Jag hade aldrig tidigare sett en orgel ha så många oktaver, och dessutom var den begåvad med den för mig så omistliga rullsvällaren, som Annedalskyrkan i ett skriande fattigdomsbevis saknade. Vad är en orgel utan rullsvällare? Ungefär som ett piano utan pedal. Genast kunde jag sätta i gång med att komponera koralsatser till de tre norska psalmerna som jag bara fått melodistämman till, och samma dag blev de båda bröllopsmarscherna avgjorda: till ingång skulle jag spela en judisk högtidsmarsch, och till utgång skulle jag till brudens stora förtjusning spela en egen komposition som hon var särskilt betagen i. Mendelssohn och Wagner förkastades hämningslöst till förmån för betydligt mera sakral musik. Visserligen blev det delvis judisk musik exekverad av en katolsk organist i en protestantisk kyrka, men hellre äktjudisk musik i detta sammanhang än skådespels- och operamelodier. I Frankrike och England spelas ofta Widors Toccata ur den femte orgelsymfonin som bröllopsutgångsmarsch, men jag föredrog att skarva med Händels Presto i så fall om det skulle visa sig bli nödvändigt.

Efter en angenäm bergsvandring upp till kalfjället i regn och blåst tillbringades kvällen hos en granne som var pianopedagog. Det var en vacker mogen dam som skulle vräkas från sitt hus följande månad. Det visade sig att hon fyllde år samma dag, hon höll just på med att avsluta sina sista tårtor när jag med brud och brudgum trädde in på besök, och vi var bara de första. Så småningom anlände den ena norska förtjusande fröken efter den andra, en holländsk jiu-jitsu-expert bland annat, som hade en del invändningar mot miljöorganisationen Greenpeaces hårdföra metoder bland annat, och som själv var ovanligt liten till växten och läkare till yrket. Jag nämnde ingenting om mitt brott mot min svenska läkares förhållningsorder för henne, men i hennes närhet kände jag mig hela tiden genomskådad.

Vår värdinna underhöll med sång. Själv bidrog jag med egna kompositioner som jag påstod var Oskar Merikantos, eftersom de kunde ha varit hans lika bra, samt en finalsats av Beethoven, som jag nästan fastnade i. Vi diskuterade livligt huruvida Beethoven tänkt på hästar eller storm i både sonaterna 14:s och 17:s finalsatser. Själv har jag alltid varit av den åsikten att båda finalsatserna i allmänhet framförs alltför återhållsamt, Månskenssonatens final är ju ett rasande prestissimo utan några fartbegränsningar, och finalen i Der Sturm skall ju vara den definitiva Stormen och ingenting annat. Det var ju Shakespeares drama och ingenting annat som Beethoven tänkte på när han skapade denna sin kanske yppersta sonatsats, och tempoangivelsen "allegretto" är alltid mycket flexibel och skall absolut aldrig spelas för långsamt, vilket de flesta alltid gör, exempelvis i Sibelius tredje symfonis

mellansats, som är en idyllisk trall och ingenting annat, medan de flesta tyvärr vill få den till en dyster historia.

Men tillbaka till Norge. Följande dag, som var fredag, började cirkusen på allvar. Sverres och Agnetas lilla enrumshem i form av backstuga halvvägs upp för fjället i romantisk Ludwig II-stil invaderades denna dag av Agnetas familj om tolv personer. De utgjorde ett obeskrivligt sällskap. De kom fram efter en mörbultande natt på tåget allmänt medtagna och förkylda. Det var först och främst Agnetas moder med sina båda män. Denna moder var en led käring med käpp som lade sig i allt och aldrig sade någonting förnuftigt. Hon verkade ha gjort denna omständliga bröllopsresa bara för att få sabotera bröllopet så mycket som möjligt. Hennes första man, brudens far, som modern skilt sig ifrån, var ett mer än 80-årigt bohemiskt troll som omedelbart intog min säng och lade sig där att snarka för resten av dagen. Om jag någonsin har sett ett gammalt bergtroll i verkligheten så var det detta. I vaket tillstånd grymtade han dessutom oavbrutet som en gris vilket bidrog till bergtrollskaraktärens pittoreska vildhet. Slipsen bar han utanför tröjan, det grå ovårdade håret stod på ända, och det var bara öronringarna som fattades. Den man som modern övergivit sina barns far detta ärevördiga gamla original för var en pedantisk stockholmare som gjorde anspråk på att veta allting bättre än alla andra. När man lärde känna honom gjorde han ett angenämt intryck, han hade varit officer i flottan i hela sitt liv, men det där odrägliga Stockholmsdraget gav honom en dryghet som stötte alla ifrån honom utom brudens far. De hade tydligen mycket gemensamt.

Senare fick jag veta mera om detta besynnerliga familjeförhållande. Denna moder hade i sextioårsåldern börjat tröttna på sin åttioårige man och därför funnit sig en annan som bara var i sjuttioårsåldern. Åttioåringen hade hon överlåtitt åt sin enda ogifta dotter att ta hand om, som var Agneta. Agneta hade levt väl tillsammans med sin far ända tills hon träffade Sverre. Modern och styvfadern hade genast gjort allt för att krossa denna förbindelse som hotade deras välordnade arrangemang för 80-åringens del. De ringde till Margareta i Göteborg, som ju var Agnetas närmaste väninna och Sverres släkting, och frågade henne vad Sverre var för en äventyrare egentligen, om Agneta var medveten om att Sverre kunde lura av bruden alla hennes pengar och ägodelar och tog liksom för givet före äktenskapets ingående att äktenskapet aldrig kunde hålla. Några djävligare svärföräldrar än denna moder och styvfar var det knappast möjligt för någon hederlig brudgum att få, och Sverre var absolut den hederligaste jag någonsin sett ställd inför sin brud. Han dyrkade henne hur elak hon än kunde vara, och jag hade anledning att frukta att Sverre kunde bli mer lidande genom detta äktenskap än den ganska grovkorniga bruden, som tyvärr i viss utsträckning bråddes på sin gemena mor. Men ingenting kunde hindra äktenskapets ingående, ty bruden var redan i andra månaden.

Agnetas syster med man hade fyra barn med sig, vilka omgående började använda sig av min dagbok för Luffarschack och "Sänka Skepp" och andra dylika tidsmördarfasoner utan att fråga om ägaren behövde sitt enda skrivblock eller inte. Det äldsta av barnen, en dotter, hade långt hår ner till stjärten och överdrev allt vad hon gjorde och sade. De tre yngre bröderna var då mera saktmodiga och älskliga. Den yngsta var bara två år och förbindligheten själv.

Vidare deltog en annan vacker systerdotter till Agneta med väninna, en trevlig bibliotekarie från Tanum, den enda företagsamma personen av alla dessa svenskar, samt ytterligare två väninnor, en liten pigg konstnärinna med sin gorillaliknande moltysta dotter som ständigt hade sömniga ögon.

På eftermiddagen fick jag samtala med prästen, en uppstyld figur som uppträdde som om han hade klädhängaren kvar i kavajen, och som var mycket

rigorös när det gällde vigselceremonins preciösa pedanteri och grundliga ordning. Jag frågade honom varför ställets organist inte kunnat tjänstgöra vid detta tillfälle när det var så besvärligt för brudgummen att bjuda in en organist från utlandet. Prästen svarade att ställets organist mycket väl hade kunnat tjänstgöra vid detta tillfälle. Alltså hade brudgummens historia om organisten som inte spelat orgel på tio år varit en fullkomligt påhittad lögn bara för att få mig till Norge som sitt bröllops organist. Alltså var brudgummen bara en reguljär Peer Gynt som alla andra riktiga norrmän.

Dagens orgelövningar stördes av att pedalen tystnade så fort den andra manualen användes, ett fel som inte kunde avhjälpas på något sätt, och dagens pianoövningar hemma hos brudgummens underbart älskvärda och generösa, positiva och hjärtegodas föräldrar stördes på ett mycket brutalare sätt. För att hålla fingrarna i gång satt jag hos dem och övade på deras slitna men användbara gamla klanglåda när den svenska familjen uppträdde i stugan. Det var bara den svenska modern med sin käpp och den dryge styvfadern från Stockholm, men det var alldeles tillräckligt. Vid sitt intrång i värdfolkets hus krävde de omedelbart att jag för deras skull skulle avbryta musiken emedan de tydligen inte tålde Beethoven. Jag vet inte varför de kom dit, de hade ingenting där att göra, de kom bara för att störa mig och brudgummens föräldrar, som bara uppskattade att jag spelade, och jag bad att åtminstone få spela stycket till slut, som just råkade vara finalsatsen i sonat nr 17. De kunde inte hindra mig från att slutföra stycket, jag kände den mentala dragkampen mellan våra viljor medan jag fortsatte, och när jag slutligen var färdig och stängde locket drog de en suck av lättnad och sade: "Äntligen!" varvid jag genmålde, behärskat men poängterat: "Jag beklagar att ni inte tyckte om det." Agnetas moder kom då med det förbluffande svaret: "Vi tyckte visst om det!" All vidare diskussion om ämnet avstods ifrån frivilligt från min sida.

Samma kväll fick jag av brudgummens föräldrar veta litet mer om ställets legendariske organist. Han var även kompositör och komponerade endast i moll. Han var dyster och spelade monotont på sin orgel som han aldrig gav något större ljud. Alla var missnöjda med honom, och han hade även haft sina psykiska problem. Ingen organist för Sverres heroiska bröllop, med andra ord.

5.

Den stora bröllopsdagen, pingstafton, lördagen den 14-e, stod för dörren, och svenskarna gjorde allt för att sabotera allt för alla med sina klagomål. Sverre hade uppgjort ett detaljerat program med hästskjuts och roddtur från Dimmelsvik till Rosendal, men vädrets makter förhöll sig skeptiska gentemot honom. Agneta hade mått dåligt sedan hon blivit gravid sex veckor tidigare, hennes anspänning inför bröllopet hade gjort henne nervös och överkänslig intill fullständig oduglighet, varför hela bördan av ansvaret för bröllopet föll på brudgummen och hans pensionerade föräldrar. Agnetas föräldrar gjorde ingenting för att lätta någon börda för någon utan ägnade sig i stället åt att tjata på Sverre om att inställa hästskjutsen och roddturen. Svärföräldrarna ägnade sig därmed med förkärlek åt att plåga brudgummen de sista timmarna före hans bröllop som om detta var deras sista chans att göra bröllopet så misslyckat som möjligt. Att Agneta själv ingrep fick inte tyst på dem, och hon måste själv uppbringa sina yttersta energireserver bara för att få dem att sluta tjata på Sverre. Förtvivlad flydde denne fältet, han hade förlorat alltför mycket tid på att lyssna på sina odugliga svärföräldrar och fick därför nu alltför bråttom, varvid han vrickade foten. Därmed blev det omöjligt att genomföra

roddturen, som inställdes, varvid svärföräldrarna triumferade, medan dock två välutsmyckade hästkärror icke övergavs utan segerrik kamp. Brudparet fick uppstiga i den ena och svärföräldrarna slapp inte den andra.

Under tiden skjutsades jag till kyrkan för att kunna förbereda mig en timme före ceremonierna. Det visade sig då att orgeln var död och att den 700-åriga stenkyrkans båda torkfläktar rasslade som katarakter. Jag fick inte ett pip ur orgeln, notställets glödlampor blinkade flämtande för livet, och allt elektriskt liv i kyrkan verkade vara på väg mot en säker död. Varken klockare, präst eller vaktmästare fanns till hands. På kyrkogården utanför fanns det en trädgårdsmästare som ingenting visste om någonting. Han hämtade en annan trädgårdsmästare som kunde konstatera att jag gjort allt som skulle göras och som jag kunde ha gjort och att jag gjort allting riktigt medan han inte förstod vad som kunde ha hänt i kyrkan. Han bekräftade även min uppfattning att det osade bränt i kyrkan i ständigt tilltagande omfattning. Han försökte ringa efter åtskilliga elektriker som alla var bortresta till pingsten. Medan jag förberedde en till nöds improviserad gudstjänstmusik med kyrkans piano fick han så äntligen tag på en funktionsduglig elektriker. Klockan var då halv två. En kvart före två anlände elektrikern som lagade felet, vilket visade sig ha bestått i att alla kyrkans säkringar hade gått. Jag hade inte kunnat förbereda mig ett skvatt, och nu började ceremonierna om tio minuter.

Efter att brudgummen hade vrickat foten och därmed gjort sig till bröllopets enda invalid hade brudparet färdats i hästskjuts i regn, sedan gått in i en Cadillac i stället för i en roddbåt för att sedan ånyo sista biten färdas i hästskjuts med bjällror i regn. Vid ankomsten till kyrkan fanns där en speleman som trakterade en genuin Hardangerfela, vilket tyvärr inte jag fick tillfälle att få höra. Jag spelade åtskilliga fel i inmarschen av ren nervositet, psalmerna gick bättre, ceremonin avlöpte smärtfritt, prästens tal var oändligt och obegripligt, och i uttågsmusiken hördes inte längre några reminiscenser av den föregående paniken. De 150 bröllopgästerna var nöjda, och ingen hade hört några fel. Endast klockaren anmärkte på att psalmerna, med inalles 16 verser, hade gått något för fort.

Resten av festerna avlöpte på samma smärtfria lediga och spontana norska vis. Festmiddagen med gående bord, 50 inbjudna enligt placeringslista, däribland alla de bästa norrmännen och de värsta svenskarna, kröntes med tal av högsta kvalitet presterade av brudgummens far och brudens 80-åriga äkta far. Den norska fadern, vars äldste son var det sista av deras fem barn som valde att bli bortgift, och som i princip bekostat hela det väldiga bröllopet, höll ett glänsande litterärt tal med citat ur Kahlil Gibrans bok "Profeten" om kärlekens egentliga väsen, ett tal som dock stockade sig i halsen på honom på grund av hans egen rörelse. Han måste avbryta sig och överlämna den vidare diktläsningen åt den helt rutinerade ceremonimästaren. Bakom denna faders rörelse dolde sig även en tragedi. Familjegården hade gått i arv sedan 1600-talet från far till äldste son i en obruten tradition ända fram till Sverre. Sverre var nämligen ganska bohemaktig och hade verkat bli den evige ungarlen, medan den yngste sonen Björn i stället hade visat de rätta karlatagen. Han hade därför fått överta gården medan Sverre byggt åt sig hyddan uppe i backen som en bestående ungarlsly. Men så hade hans göteborgska kusin Margareta sammanfört honom med Agneta, och det hade som vanligt genast blivit barn. Nu stod den gamle norske bondefadern inför den situationen att två rivaliserande söner eventuellt skulle splittra familjejordbruket. Den äldste sonen var klart förfördelad, hans rättmätiga arv hade överantvardats åt hans yngste broder, och nu hade äldste sonen dessutom gift sig och skulle få barn.

I denna av innerlig rörelse drabbade faders tal ingick också ett beklagande av att den svensk-norska unionen spruckit vid sekelskiftet, en komplimang till de svenska gästerna. Brudens 80-åriga far tog genast upp den kastade handsken och levererade ett improviserat svarstal som smickrade norrmännen så att det överträffade den norske bondefaderns alla komplimanger. Det 80-åriga bergtrollet hävdade bland annat att ett ödesdigert misstag hade begåtts redan vid unionens tillblivelse 1814 när ett gemensamt storting inte genast hade sammankallats vid Kungälv, Sveriges och Norges historiska gemensamma huvudstad strax norr om Göteborg. Om Hisingen fått bli Norges och Sveriges huvudstad från början, menade brudens fader, hade det aldrig uppstått någon anledning till unionens upplösning. Det stora felet låg i stockholmarnas ynkliga hävdande av sin prioritet i alla lägen, fortsatte han, vilket utlöste jubel i hela lokalen medan endast den enda stockholmaren mulnade. Därmed hade brudens gamle far fått in en offentlig fullträff och kunde vara nöjd med hela bröllopet.

Efter det gående bordet med lax- och sillbord samt kallskuret med rökt renkött och sallader bjöds på kaffe och tårta in absurdum. Hela tiden ackompanjerade fiolspelaren tillställningen på sin hardangerfela med mjuka väl utvalda melodier. Denne violinist var en mycket märklig man. Vid ett tillfälle hade han blivit påkörd av en bil bakifrån som körde in i en annan bil framför. Violinisten blev emellan och fick båda sina ben ordentligt krossade. Han lades på operationsbordet och fick beskedet att båda benen måste amputeras. Han vägrade finna sig i detta, och de fick i stället ersätta hans förstörda benpipor med nya skelettdelar av metall. Det blev dyrt, men efter ett halvår fungerade han fullständigt normalt igen, och ingen kunde se på honom att hans skelett delvis var av metall. Endast i tullen vid flygplatser vållade detta besvär, ty metallbenen gav alarmutslag vid den magnetiska kontrollen utan att några dolda skjutvapen kunde upptäckas på honom. Vanligen kunde han förklara sig, men vid en semesterresa till Moskva en gång vägrades han inträde över den ryska gränsen. Där var ju reglementet sådant, att om det bevisligen påträffades metallföremål hos passageraren och denne inte kunde lämna dessa utanför spärren så kunde passageraren av säkerhetsskäl på inga villkor lämnas tillträde till landet. Reglementsförordningar är reglementsförordningar, särskilt i byråkratiska länder vars regeringar enbart består av etablerade byråkrater. Detta var naturligtvis före Gorbatsjovs tid.

Middagen för de 50 utvalda följdes av en kaffebjudning för 150 deltagare med ännu mera tårter in absurdum, kaffe utan gränser, tal och diktläsning i praktfullt övermått och efteråt dans till dragspel och violin som öppnade med brudvals och polonäs. Brudvalsen utfördes av brudparet med brudgummen stapplandes med sin vrickade fot i lindor. De stod över polonäsen som leddes av den elegant nationaldräktstyrda ortsbefolkningen. De flesta av norrmännen bar folkdräkter medan främst svenskarna utmärkte sig genom bleka moderna stereotypa kostymer vanligen i grått eller blekblått. Endast jag hade smoking, och det var i alla fall bättre än vanlig svensk tråkig grå kostym.

Baren öppnades senare på kvällen, och alla drinkar och groggar bjöd brudgummen på, och underhållningen från scenen avmattades aldrig och varierades ständigt. Det är sed i Norge att så kallade "skottrer" infinner sig såsom störande element vid offentliga tillställningar, och dessa "skottrer" är då utklädda till oigenkännlighet i fantastiska maskeradkostymer. Under den långa kvällens lopp uppträdde både sjömän, haremsdamer, clown, cowboys, djur, skäggiga damer, harlekiner och spöken. Klockan ett på natten gick brudparet hem, ty bruden var mycket trött, varefter festen accelererade desto mer. Även prästen var där och

avslöjade för mig att kyrkan hade lidit ett fullständigt elektriskt sammanbrott. Först vid 3-tiden på morgonen urartade dansmusiken fullständigt till öronbedövande elgitarrers och slagverksarsenalers fullständiga barbari. Vad som hände därefter vet jag inte.

I stort sett var bröllopet det bästa jag har varit med om. En sådan generositet från främst brudgummens och i andra hand hans föräldrars sida har jag aldrig upplevt vid något bröllop. Det hade naturligtvis praktiskt varit mycket enklare om bröllopet arrangerats av brudens tre föräldrar i Sverige i stället där de levde i norra Bohuslän, men då hade bröllopet varken erbjudit någon hästskjuts, någon roddtursidealism, någon överväldigande Hardangerfjordskonhet eller ens kanske några klassiska folkdräkter.

Agnetas nervositet och dåliga tillstånd verkade upphöra så fort vigseln var över, och till hennes föräldrars och styvfars förtjänst må nämnas att de åtminstone ekonomiskt bidrog till bröllopet. Men ännu dagen efter bröllopet påträffade jag brudens styvfar, den kultiverade stockholmaren, sovande som en gris i min säng djupt begravd i mina sängkläder utan att bry sig om vems de var. Under min vistelse hos familjen Jens Tvedt fick jag byta sängplats sammanlagt tre gånger, och varje gång förföljdes jag av svenskar som på nytt ockuperade även min sista och mest obekväma säng. Hur dessa svenskar trivdes i Norge förtäljer inte historien, men klart är att norrmännen själva var bäst till sin fördel i Norge, medan man får hoppas att bekväma rikssvenskar åtminstone klarar sig något bättre i Sverige. Mest missnöjd blev väl förmodligen brudens moder, vars alla förhoppningar om ett allmänt bröllopsfiasko fullständigt grusades. Den rättvisan må man dock göra henne att det åtminstone inte var hon som saboterade kyrkans hela elektriska system. Den dramatiken kom direkt från ovan och gällde i första hand mig och min musik.

6.

Tyvär kom jag för sent till bröllopet. Däremot kom jag i tid till det stora offentliga kaffekalaset senare på eftermiddagen. Där fick jag höra en del. Det hölls flera tal vid detta väldiga kaffekalas, bland vilka märktes en ung man som läste upp en mycket opassande dikt som var djupt omoralisk. Ingen tycktes dock reagera utom brudgummens moder, en silverhårig äldre dam som strålade av godhet och behag och som alldeles tydligt varit en bedårande skönhet som ung. Hon var djupt kristen och såg med avsky på sina söners brist på religion, den yngsta sonens slavägarfasoner (såsom arvinge till sina föräldrars gård) och den äldsta sonens, brudgummens chockerande intresse för Rudolf Steiner och antroposoferna. När jag talade med folk verkade ingen ha någon förhoppning om att äktenskapet skulle hålla, utan alla tycktes ha hoppats på att Sverre, den invalidiserade brudgummen med vrickad fot, skulle ha förblivit en ungtal för alltid. Han var oerhört omtyckt av alla, och därför missunnade alla honom att han skulle få ge sin kärlek till en enda person, som inte ens var norsk. Bruden såg inte mycket ut: små pliriga ögon bakom stora glasögon och en rufsig buske till eldrött hår – man undrade verkligen hur någon man kunde bli kär i henne. Men att brudgummen var det och ordentligt var onekligt.

Jag hörde också en hel del om Peters spel. Jag satt mitt emot en charmfull äldre dam som talade med den bredaste Bergendialekt, ett skorrande språk som inte är av denna världen som man inte förstår ett ord av om man inte som denna dam uttalar det alldeles ovanligt långsamt och tydligt, och hon förkunnade: "Så fort det första

orgelackordet ljud hörde jag genast att detta inte var vår organist." Tydligt hade Peter från början i sitt spel lyft hela församlingen till en nivå som den aldrig hade upplevt förut. En annan musikaliskt kunnig dam berättade: "Sådana harmonier till våra psalmer har ingen norsk mänska hört förut." Hon anmärkte också att Peter spelat psalmerna i en helt annan rytm än vad de varit vana vid, då han tagit hänsyn till psalmnoternas kommatecken och vid varje sådant gett församlingen en andningspaus, vilket ingen organist gjort med dem förut. En tredje dam tyckte det var synd att organisten inte fortsatt spela efter utmarschen. Jag tolkade detta på mitt eget sätt: bättre att Peter spelade ett stycke för mycket än ett för litet.

Slutligen fick jag även träffa Peter. Han verkade något uppspliten av all uppståndelsen men kände dock igen mig.

"Thomas! Vad gör du här?"

"Jag reste hit för att få höra dig spela."

"Bara därför? Har du inte hört nog av mig förut?"

"Jag kan aldrig höra nog av dig."

"Då var du inte på min sista konsert."

"Det var jag visst det."

"Vad tyckte du då?"

"I alla stycken överträffade du dig själv utom i det allra sista, som du borde ha utelämnat."

"Man kan inte avsluta en konsert med balladen i F-moll. Det blir för svart."

"Jag förstod det. Men du tog dig vatten över huvudet med att efter Appassionata och Waldstein och två Chopinballader ta upp Fantasin opus 49."

"Jag vet. Men vad gör man inte för formen?"

"Ibland är det bättre att avstå från idealismen när man inte kan leva upp till den."

"Aldrig! Idealismen måste alltid komma först vilka offer den än kräver."

"Därför har du kört ihjäl din mage."

"Det var det värt."

"Tänker du fortsätta i samma stil som hittills?"

"Nej. Det här är mitt definitivt sista uppträdande. Det har alltid sagts om mig som organist att jag inte kan spela på bröllop, men idag har jag gjort det så att det aldrig kommer att glömmas. Man har bett mig stanna kvar här och ersätta den gamla organisten när han snart tar slut."

"Tänker du göra det?"

"Nej, jag tänker ta semester och försvinna."

"Det har du redan gjort från Göteborg."

"Men nu tänker jag verkligen försvinna."

"Vart då?"

"Om jag sade det skulle mitt försvinnande vara fåfängt."

"Varför vill du då försvinna?"

"För att ta reda på om jag kan leva utan musiken. Jag har genom musiken utfört en underbar livsgärning. Alla som hört mig spela har därav blivit bättre som människor och fått en ny glädje i sina liv att leva för. Hör här vad en yngre kollega har skrivit till mig under våren:" Han tog fram en väl hanterad och tydligt ofta uppläst papperslapp och läste:

"Hela världen är full av vackra blommor. Blommorna älskar och trivs i ljuset. Då blomman ser sin egen skugga vänder den sig mot ljuset i en längtan efter värme. Du är en sol, och jag måste akta mig så att jag inte flyger för nära dig. Ikaros hade ingen fallskärm, och jag litat inte på min egen. Fortsätt att lysa, så ber jag att vinden sopar

bort allt som samlas mellan dig och mig. Jag är ingen ros utan snarare en maskros. Din broder,"

Han sade inte skrivarens namn. Han vecklade ihop pappret och fortsatte:

"Denne unge man är inte homosexuell eller abnorm på något sätt utan enbart öppenhet själv. Han skriver spontant vad han känner i sitt sporadiska umgänge med mig, och jag har aldrig blivit så rörd av någon annans komplimanger. Han övertygar mig om att jag aldrig har spelat förgäves och inte ens när jag bara övat utan publik.

Men min ensidiga givarförmåga i musiken har utvecklats till ett kroniskt övermod som gudarna nu straffar mig för. Jag måste sluta med musiken eller dö."

"Vad tänker du göra?"

"Utan musiken är jag som en fjättrad Prometheus, och jag tänker vara konsekvent och visa gudarna vad de gör med mig. Jag har funnit ett ödetorp uppe i fjällen mot Folgefonn. Det är en solitt byggd stuga som övergivits sedan en lavin vräkt den åt sidan från sin stengrund. Den står på kant men är fortfarande hel. Lavinen har tagit den men den har behållit väggar, tak, fönster och dörrar. Den har hållit fastän den berövats sin grund. Hela fjället har inte kunnat krossa den. Vet du vad en lavin är? Det är naturkatastrof med större och mera hemlighetsfulla krafter än en jordbävning. En gång har en lavin filmats av en man som befann sig flera kilometer ifrån den. Han stod ovanför en dal, och lavinen ägde rum på andra sidan dalen. Han filmade hela lavinen, dess ödeläggelse av hela dalen, hur den obönhörligt drog fram som en himmelsk ångvält större än något bergsmassiv, och alla som har sett denna film efteråt har isats av skräck inför lavinens fruktansvärda våldighet. Men fotografen själv fick aldrig se den, ty lavinen fortsatte till andra sidan dalen och begravde även honom utan att han hade en möjlighet att klara sig undan.

Men det värsta med en vanlig fjällavin är lufttrycket. När en lavin äger rum kan människor som befinner sig helskinnade ifrån den på ett avstånd av en mil dö av kvävning till följd av det luftsug som lavinens lufttryck för med sig. Det finns inget försvar mot en lavin.

Men denna ensliga fjällhytta, ensam i ett vidsträckt vildmarksrike, har överlevt lavinen. Stugan har vränts från sin grund och ställts på ända men överlevt. Där tänker jag bo i några månader som en fjättrad Prometheus i Kaukasierna och trotsa gudarnas orättvisa medan vildörnar skriande jagar mig för att jag inkräktar på deras revir. Jag har gett mänskorna gudomlig musik. Därför straffar mig gudarna med att hota mig till livet om jag inte lämnar musiken. Jag skall lämna musiken och förbanna gudarna för att de tvingar mig därtill i månader och kanske ännu längre. Hela Hardangervidda skall genljuda av mitt oförsonliga gudstrots. Om jag segrar får jag behålla musiken och min mage och leva vidare. Om jag förlorar dör jag ej av mitt magsår men av saknaden av min musik."

Jag tittade på honom. Hans utmaning var oerhörd. Och jag kunde bara önska honom lycka till.

7.

Han vägrade avslöja var denna hytta låg belägen. Följande dag var han försvunnen. Jag stannade kvar några dagar inkvarterad i pensionatet i Rosendal, som sköttes av en mycket fryntlig men något fetlagd blond och pratsam figur som gärna vände på flaskan. Efter två dagar hade jag tröttnat på honom och beslöt att utforska

den andra världen ovan trädgränsen närmare i stället och gick följaktligen på min första fjälltur.

Jag följde Peters spår så långt det gick. Alla visste att han alltid använt sig av en och samma väg upp till fjällvärlden. Jag följde samma väg men kom snart vilse och mötte svårigheter i övergången av en strid bäck. Vattnet vid denna årstid var smältvatten direkt från fjället och glaciärerna, så det var inte lönt att skaffa sig vatten i stövlarna. Slutligen kom jag över och nådde snart krönet av den branta fjällslutningen, bortom vilket öppnade sig en helt ny värld.

Jag valde ut ett av bergen på måfå för att få en större överblick över det närmaste fjällandskapet. Sikten var god, men vädret var mycket ostadigt, och när som helst kunde en regnby komma svepande, vilket också hände då och då mellan varven. Jag kom emellertid upp på fjället och hade därifrån en vidunderlig utsikt över hela den närmaste delen av Hardangerfjorden bort till fjordarna som sträckte ut sig mellan oss och Bergen och i öster mot hela det väldiga Folgefonnmassivet. Någon fiffig författare har i en roman skildrat hur någon levde i Rosendal och varje morgon brukade ta en liten spatsertur upp till Folgefonn. Den författaren har aldrig satt sin fot i Rosendal, ty det är tre mil därifrån till Folgefonn, och dit går man på en dag endast när det är sällsynt vackert väder någon dag på året, och man hinner inte då tillbaka förrän till kvällen. Jag var lyckligt lottad som hade kommit upp på denna dvärgtopp en dag då man åtminstone kunde se Folgefonn. Men någon enda mänsklig boning i detta oändliga överväldigande landskap av de vildaste tänkbara vidder fann jag inte ett spår av.

Efter nerstigningen tog jag vägen ut mot de väldiga fjällslätterna litet mera inåt i glaciärens riktning. Dessa vidsträckta ängar var nu mättade av smältvatten och omdanade till ett enda stort träsk. Jag märkte snart faran av att närma sig dessa sankta trakter och tog därför en omväg.

Men fjällängar om våren är ytterst förrädiska även om de verkar torra, och tar man sig inte i akt vid varje steg kan man råka ut för vad som helst. Plötsligt trampade jag ner i ett meterdjupt hål fyllt med iskallt kylvatten, och hela kroppen åkte med, och båda stövlarna vattenfylldes omedelbart. Jag lyckades dra upp mig igen, men det förfärligt kalla vattnet brände i benen som eld. Med nöd lyckades jag finna mig en torr plats, och det var bara en sak att göra: ta av sig inpå bara kroppen, vrida vattnet ur alla strumpor och sockor och byxor och sedan marschera sig varm, om det var möjligt. Lyckligtvis hade jag varit mycket snabb i räddningen av mig själv ur hålet, så att ena benet hade fått jämförelsevis litet vatten inpå sig, men det andra var desto mera genomsurt och redan avdomnat. Jag kramade ur varenda droppe vatten och stack sedan benen tillbaka in i våta strumpor, våta sockor, våta byxor och våta stövlar och började frenetiskt gå omkring. Jag visste nu att ju hetsigare jag använde benen, desto större chanser skulle jag ha att överleva.

Jag kom därigenom ut på en väldig tur mellan fjällen. Jag beslöt att ta reda på vad som fanns på andra sidan om ett mindre fjäll och tvingade mig därför att bestiga det, men vädret höll nu på att drastiskt försämrats, och sikten skymde bort alla fjälltoppar för mig. När jag kom upp kunde man inte längre se Folgefonn, och vinden var rasande där uppe. Den grep mig och störtade mig mot fjällets stup, och under mig bredde då ut sig hela den djupa dalen en kilometer under mig. Jag störtade i motsatt riktning bort från stupet men mötte då ett annat stup som stupade rätt ner i Rosendalsdalen eller åtminstone en annan liten kilometerdjup grav med bebyggelsen så liten att de små husen låg där som mikroskopiska stoftkorn. Vinden var rasande och slet i mig och ville till varje pris tvinga mig över kanten. Jag kunde endast krypande på alla fyra tvinga mig mot vinden bort från farozonen. Med blotta

förskräckelsen kunde jag sedan inleda nedklättringen mot en dal som jag inte visste vad det var för en dal.

Men nerklättringen var svår, ty berget var kalt och brant och låg skinande i dagen. Det hette också Skinebergsnuten. Men det värsta var att ett örnpår där stördes av min närvaro. Ursinnigt skriade de och gjorde skenanfall mot mig, vilket endast gjorde min nerklättring ännu mera panisk. Örnarna lämnade mig inte i fred förrän jag var helt nere. Då först kunde jag ta det lugnt, hämta andan och se mig om. Jag befann mig på en fjällplatå med en himmel som fullständigt begravnade alla väderstrecksorienteringsmöjligheter i tjock ogenomtränglig mjölk. Jag visste inte alls var jag var och kunde bara gå på. Lyckligtvis hade stressen och paniken uppe på berget lett till att jag helt glömt bort mina frusna ben, vilka nu fungerade helt normalt. Det var ännu vått i stövlarna, men det var inte ett dugg kallt längre. Känslan var helt tillbaka, och det var bara orienteringsförmågan jag hade förlorat.

För att få en överblick över detta nya landskap trädde jag upp på en liten höjd, och framför mig bredde då ett litet Hardangervidda i miniatyr ut sig. Jag spanade noga åt alla håll och finkammade terrängen med blicken åt alla väderstreck. Så fann jag något märkligt. Nedanför glaciärens yttersta utlöpare, som ett litet sandslott mot ett hav av is, som liksom höjde sig över det mänskliga som en atlantisk störtvåg som stelnat just i det ögonblick då den bryter sig i förkrossande bränningar, såg jag på ett oändligt avstånd en alldeles fruktansvärt ensam och minimal mänsklig stuga. Det var flera kilometer dit, men jag började genast stappla framåt i ilfart. Det var redan sent på eftermiddagen, och jag ville syna denna mänskliga boning närmare om det så var det sista jag fick utfört i livet. När jag kom närmare tändes mitt hjärta av jubel: stugan stod snett, den hade rubbats från sina grundpositioner, hela glaciären hade tryckt på den och förskjutit den genom sina laviner utan att den dock hade krossats, det kunde alltså bara vara en enda stuga.

Jag stapplade och snubblade genom träsk och moras, men fram till stugan kom jag. Den lutade betänkligt i en 30-gradersvinkel, den var helt övergiven och flyttad tio meter från sin stengrund, jag såg fjället som hade öst sina laviner över hyttan och märkte till min förvåning att det var samma fjäll som jag först hade varit uppe på, alltså visste jag äntligen var jag var, men stugans alla fönster var hela, taket var alldeles intakt, och den var med andra ord ett beundransvärt byggnadsarbete.

Äntligen var jag framme vid den. Jag vågade nästan inte ens viska namnet "Peter!", ty så gripnen av andakt var jag inför detta triumfens och sanningens ögonblick, och försiktigt knackade jag på dörren. Det kom inget svar. Jag knackade på nytt litet hårdare. Inget svar. Jag gick runt till ett av fönstren och kikade in. Stugan var i exemplarisk ordning fastän den lutade så farligt, men den var fullständigt tom. Intet mänskligt liv fanns att upptäcka där inne.

8.

Jag fann lämningar i stugan efter Peters vistelse där men ingenting mera. Han hade lämnat kvar litet vatten och bröd och även skaffat färsk ved till spisen, som alltjämt fungerade, men någon värme kunde man inte få där inne då det framför allt drog genom golvet. Jag stannade dock där i två dagar i hopp om att Peter skulle dyka upp, ty så länge kunde jag klara mig där ensam. Jag skaffade mig värme genom att gå ut på långa turer och bekanta mig med omgivningen, men jag såg noga till att jag aldrig mer gick vilse. Vädret blev inte bättre men inte sämre heller. Ibland tittade

solen fram i korta glimtar genom ständigt mulna molntöcken som då och då släppte ut en regnskur eller hagelskur.

Det var omöjligt att förstå vart Peter hade tagit vägen. Alla människosår här uppe på vidderna utplånades av varje regnskur, och han hade mycket väl kunnat gå ner sig i vilken som helst av dalarna eller upp på vilken som helst av topparna. Alla möjligheter låg öppna åt alla väderstreck.

Jag beslöt att stanna ut även den andra dagen men sedan bege mig tillbaka till Dimmelsvik och Rosendal för att direkt och drastiskt få Peter Morello efterlyst i radion som försvunnen och saknad. Jag hade äntligen börjat trivas med mitt nya eremitliv här uppe mellan de ensliga bergen och i den utomordentligt förfallna men trivsamma hyddan när någonting helt annorlunda störde min tillvaro. Det var en extrem och chockerande kontrast mot mitt ytterst primitiva liv. Längs en stig, som jag inte sett tidigare, ner för fjällslutningen kom det en pryddigt klädd herre med pipa i munnen och med en livlig fårhund som sällskap. Han vandrade längs stigen i rak riktning mot mitt hus. Jag trodde jag såg i syne eller hade drabbats av hallucinationer till följd av en begynnande skörbjugg minst. En människa här uppe! Jag steg ut ur stugan och hojtade en hälsning till honom.

Han blev lika häpen över att se mig. Han stannade förbluffad och tog ut pipan ur munnen medan hans hund spetsade svansen och skärpte all sin uppmärksamhet åt mitt håll. Så började mannen komma emot mig.

"Vad gör ni här uppe?" frågade jag.

"Jag tänkte just fråga er det samma."

Vi blev båda tysta medan vi funderade över vad vi skulle säga.

"Jag trodde först ni var en gengångare," sade han.

"Jag trodde själv först att jag såg i syne."

"Ni svenskar är då för egendomliga. Antingen är ni fullständigt slappa och bekväma intill total passivitet, eller också går ni till idel överdrifter, så att när ni går på tur ni bosätter er direkt vid kalfjället och glaciären. Hur länge har ni vistats här i stugan?"

"Två dagar. Jag söker efter en god vän som skulle ha varit här när jag kom hit. Men han är borta och har inte kommit tillbaka."

"Då var det honom jag träffade här för tre dagar sedan. Jag trodde ni var hans gengångare."

"Var är han? Vet ni det?"

"Han gick över Folgefonn till Odda. Där är han väl knappast kvar nu, men vart han kan ha begett sig sedan har jag ingen aning om."

"Är det långt till Odda?"

"Tre mil. Om ni skyndar er hinner ni dit före kvällen. Det är bara att följa stigen från Rosendal över bergen."

"Vilken väg tog min landsman?"

"Jag vet inte. Han gick nog upp på Folgefonn först, ty han ville nödvändigt klättra bland glaciärer. Han är kanske kvar där än, men i så fall är han död."

"Tror ni vi behöver efterlysa honom?"

"Nej, han verkade tillräckligt företagsam att kunna ta vara på sig själv. Han är en man som aldrig kan sitta stilla och som alltid klarar sig vad han än får gå igenom. Vad hade han för yrke?"

"Konsertpianist."

Mannen visslade. "Så så. På flykt undan sitt yrke, förmodar jag?"

"Ja, det kan man kanske säga."

"Fenomenet känns igen. Musiken är en grymmare gud än Gud själv. Musiken konsumerar mänskornas själar och gör dem till slavar i musikens tjänst så att de blir mera beroende än narkomaner. Då och då försöker någon stackars musiker bryta sig ut ur musikens onda trälbindande cirkel, men de lyckas aldrig. De lyckas bara om de dör på kuppen."

"Ni är då ingen vän av musik?"

"Musiken är den yttersta kärleken. Den är den renaste andliga kärleken men mera förtärande som sådan än vanlig sexuell kärlek. En musiker är besatt av andlig kärlek för resten av sitt liv och kan inte bli fri från den på annat sätt än genom att älska sig till döds. Det är alla musikers egentliga dödsorsak."

"Men ni tror ändå att Peter har klarat sig?"

"Han är ung ännu. Han har ännu mycket lidande framför sig. Han har bara börjat kampen. Han kommer inte att förlora den ännu på många år, men han kommer att förlora den."

"Är det så säkert?"

"Det är till 100 procent säkert," sade norrmannen och stoppade pipan bestämt i munnen. "God tur," sade han och gick vidare.

"God tur," sade jag och såg honom gå med sin hund. Han hade tydligen en hytta ännu längre bort.

Vad skulle jag göra? Jag gick samma kväll tillbaka ner till Rosendal, tog mig följande dag till Odda, lyckades där få veta att en excentrisk svensk därifrån hade tagit bussen upp till Voss, varifrån han tydligen skulle ta tåget tillbaka till Sverige.

Men i Voss hade han inte köpt biljett till Göteborg utan bara till Oslo. I Oslo skulle det bli omöjligt att spåra honom.

Jag reste tillbaka till Göteborg, men Peter Morello förblev spårlöst försvunnen i veckor och månader.

9.

Jag träffade den internationella pianisten Peter Morello på min gamla klasskamrat Sverres bröllop, och jag tyckte mycket om honom. Han var min kavaljer vid det stora kaffekalaset, och han var mycket kultiverad. Jag hoppades få träffa honom igen innan han reste till Sverige. Själv skulle jag resa till Bergen följande dag för att veckan därpå resa till Uppsala i ett Bibelseminarium, och jag bad honom söka upp mig i Bergen om han skulle ta vägen där förbi innan han återvände till Göteborg. Jag blev mycket häpen när han faktiskt sökte upp mig i Bergen.

Vi intog en middag tillsammans, och därefter visade jag honom runt i staden. Jag hade själv studerat vid universitetet och var stolt över att få visa honom vilket förnämligt universitet vi hade, mot vilket universitetet i Oslo stod sig ganska slätt. Bergen är ju fortfarande Norges kulturella huvudstad. Oslo har aldrig kunnat ta ifrån Bergen dess historiska roll som Norges andliga huvudstad, och Bergen har en mycket äldre och mer anrik historia som Norges huvudstad än Oslo, som i princip bara existerat sedan självständigheten 1904. Det var pesten 1349 som krossade Bergen liksom den krossade Norge i det att den ryckte bort tre fjärdedelar av landets befolkning av vilka de flesta bodde omkring Bergen, och det var danskarna som sedan gjorde Christiania till Norges administrativa huvudstad bara för att Christiania låg närmare Danmark än vad Bergen gjorde. Christiania är Norges danska huvudstad medan Bergen är dess norska huvudstad.

Vi vandrade förbi de botaniska samlingarna i universitets trädgård och kom slutligen till parken där alla Bergens ungdomar nuförtiden samlas på helgdagskvällarna för att sälja och köpa knark. Vi passerade också förbi ingången till den källarlokal i berget där alla stadens rock- och popkonserter äger rum. I parken satte vi oss på en bänk emedan Peter ville det.

"Den nutida pop- och rockmusiken är ingenting annat än ett etablerat barbari som bara har fört elände med sig av vilket det svåraste är drogkulten," sade han.

"Men kan man då utan vidare skära all schlagermusik över en kam och fördöma den kategoriskt?" invände jag.

"Egentligen borde man faktiskt göra det. Vad är den utom bara oväsen som dessutom spelas för alltför hög volym? Ibland i Göteborg arrangeras det en så kallad karneval, som faktiskt är som en riktig karneval, och då härjar en rockorkester på Götaplatsen, stadens kulturella centrum, som har så fruktansvärda förstärkare att slagverksarsenalen och de hessa skriken slår lock för öronen på alla som besöker staden. Pensionärer skriver arga insändare, barn håller för öronen, alla vettiga människor överger staden, medan endast galningarna festar och tycker det är roligt. Efteråt är hela centrum översållat med ölburkar, plastpåsar, spyor och skräp som andra än galningarna får städa upp. Skall man behöva tolerera ett sådant barbari?"

"Men exempelvis popgruppen the Beatles kunde dock åstadkomma intressant musik."

"Det var de som fick schlagermusiken att spåra ur. Före Beatles kunde vanliga slagvers vara intressanta. Man sjöng rent och ofta i stämmor och vanligen hyfsade melodier, och trummorna var inte för dominerande. Beatles införde två saker: slagverk som popmusikens dominerande element och drogkulten. De använde droger dagligen, mest hasch, marijuana och LSD, och alla de ungdomsmassor som beundrade dem och som föll för deras massförelser följde deras exempel. Så etablerades drogmissbruket i världen genom att popmusiken förråades, övergick i hårdrock och övergav alla musikaliska värderingar. Det enda som gäller i rockmusiken idag är att åstadkomma så mycket ljud som möjligt. Ju hesare man skriker och vrålar, ju mer slagverksarsenalen dränker musiken, och ju mindre melodi det är med i det hela, desto bättre, desto säkrare framgång, desto större ekonomiska vinster och desto brutalare barbari. Och det enda allt detta för med sig är att folk hjärntvättas till att glömma hur riktig musik låter. Titta på dessa ungdomar som kommer hit till denna undersköna park bara för att bedöva sig med drogtrippor, hasch och marijuana, och för att gå till den där rockmusikhålan och bedöva sig med dålig musik. Jag slår vad om att 90 procent av dem aldrig har fått höra något stycke av Beethoven, Bach, Händel eller Brahms. De vet knappt vad en melodi är för någonting. Får de höra musik så börjar de bara brutalt förstöra den med att hårt börja stampa takten. De är inte kloka. De är från vettet och fullkomligt musikaliskt miljöskadade till oigenkännlighet för resten av livet. De är fullkomligt hjärntvättade av amerikansk vulgärrocks mentalt förödande destruktivitet. Och hela den underbara värld av musik, som musikhistorien från Sibelius bakåt representerar, går alla dessa miljarder av rockmusikhjärntvättade ungdomar miste om."

"Tar då musikhistorien slut med Sibelius?"

"Nej, det gör den inte. Den kommer alltid att fortsätta. Men Sibelius var den siste store etablerade kompositören som åtnjöt världens erkännande och respekt. Efter Sibelius är det egentligen bara vissa engelsmän och ryssar som nästan kommit upp till samma nivå, som till exempel Ralph Vaughan Williams och Sergej Prokofiev. Francois Poulenc, Aram Chatjaturian, Paul Hindemith, Stravinskij, Ravel, de Falla, Carl Nielsen, Gershwin, Sjostakovitj och några till har kommit upp till nästan samma

nivå men inte helt. Till och med sådana mästare som William Walton och Benjamin Britten måste betraktas som sekundära i förhållande till de absoluta klassikerna."

"Vilka är då de absoluta klassikerna?"

"Till de absoluta klassikerna skulle jag räkna Palestrina, Orlando di Lasso, Claudio Monteverdi, Heinrich Schütz, Henry Purcell, Bach och Händel, Haydn och Mozart, Beethoven och Schubert, Gluck och Rossini, Bellini och Donizetti, Verdi och Puccini, Weber och Wagner, Mendelssohn och Chopin, Schumann och Brahms, Franz Liszt och César Franck, Tjajkovskij och Musorgskij, Borodin och Rimskij-Korsakov, Grieg och Sibelius, Gounod och Berlioz, Bizet och Gershwin, Smetana, Debussy och Anton Bruckner."

"Har du inte glömt några?"

"Det är möjligt. Vilka då?"

"Dvorak till exempel."

"Dvorak blev aldrig mer än en musikalisk skomakare. Endast en av hans symfonier kan kallas klassisk – den sista – alla de övriga är rena banaliteter som man knappt kan lyssna på en enda gång ens. Den åttonde kan man kanske höra två gånger men inte mer."

"Schönberg och Bela Bartok då?"

"Schönberg var en stor begåvning som tyvärr helt spårade ur. 1900-talets skeenden fick honom att tappa huvudet. Hans införande av tolvtonsmusiken är ingenting annat än en etablering av total musikalisk anarki. Vad beträffar Bela Bartok så tycker jag mycket om hans adagio i den sista pianokonserten, men det är också det enda. De folkmelodier han ibland har använt sig av är bättre i sin ursprungliga folkmelodiska enkelhet än i hans teknokratiska arrangemang. Hans musik kommer för framtiden att framstå som en återvändsgränd. Då är till och med Zoltan Kodaly något bättre."

"Nå, Richard Strauss då?"

"Richard Strauss är ett gränsfall. Han var utomordentligt kunnig och tekniskt sett en överlägsen musikalisk expert, men han missbrukade sitt kunnande och förnedrade sig själv med att nästan enbart komponera banal programmusik och ytliga operor bestående mera av effekter än av musik. Richard Strauss var en effektsökande exhibitionist som bara lyckades åstadkomma ett enda verk av evig och äkta musikalisk universalitet: 'Metamorfoserna' för 27 stråkar."

"Nå, Gustav Mahler, då?"

"Gustav Mahler är musikens olycksbarn och sorgbarn. Han var fullständigt överlägsen som dirigent men kunde inte komponera. Endast sporadiskt förekommer det stycken i hans symfonier som man kan höra på, som första satsen i den andra symfonin, delar av den fjärde, Adagiettot i den femte och första och sista satsen i den nionde. Endast en av hans symfonier är musikaliskt hållbar alltigenom: den åttonde. Den tionde är också hållbar, men han hann bara komponera en enda sats av den. Han är faktiskt bättre som liedkompositör än som symfoniker. Han kom aldrig ifrån det rent tarvliga och småaktiga, han var en preciös petimeter för vilken detaljerna var allt och melodin någonting som inte ens behövde vara sångbart, de senare satserna av hans andra symfoni är bara billiga effekter och dessutom bitvis stöldgods från Brahms ("Guten Abend, Gut Nacht"), nej, han lyckades aldrig svinga sig upp till den renaste musikaliska nivån."

"Nå, av de trettiotal du nämnde så är det väl ändå flera som har sina skavanker även de, eller hur?"

"Förvisso. Vem skulle du vilja kritisera och dra ner från de högsta nivå?"

"Grieg, till exempel. Var inte även han ganska banal egentligen?"

"Han kunde vara alldeles otroligt banal, precis som Liszt och Wagner. Men hans pianokonsert är musikaliskt suverän i all sin troskyldiga naivitet, och första avdelningen av hans Peer Gynt-svit är oöverträffbar i sitt slag. När han verkligen blir sig själv har han en originell melodik och innerlig känsla som ingen annan nordisk kompositör. Hans underbaraste komposition är "Våren". Något sådant skulle aldrig någon annan någonsin ha kunnat skapa. Det är så nordiskt, så rent och så gudomligt att inte ens Sibelius har överträffat det."

"Nå, jag får väl medge att Grieg kunde vara ganska bra ibland. Men du nämnde själv Liszt och Wagner som otroligt banala. Vad gjorde de då som var så bra?"

"Liszts ungerska rapsodier är det bästa han har skapat. Hans uppfinning av den programmatiska symfoniska dikten måste betecknas som ett fiasko. Hans pianomusik når understundom lyriska höjder, som konserttyden "Un sospiro" och "Liebestraum nr 3" i Ass-dur, men hela hans sakrala musikproduktion är rent jolmigt flummeri utan form och utan fason. Till och med Brahms var mera framstående som orgelkompositör än Liszt. Och Wagner skall vi inte tala om. Den fåfängaste av alla musikens narrar var en så energisk skådespelare att han lyckades få större delen av musikvärlden övertygad om att han faktiskt tog sig själv på allvar fastän han var så fullständigt absurd. Vad är "Rhenguldet"? Som musik är det bara bluff. Den operan är 1800-talets musikhistorias bottenpunkt. Där börjar operan spåra ur som konst och urarta till nonsens. Wagner tog det första steget i den riktning som sedan Mahler tog det andra steget mot: fullständig upplösning av all musikalisk form och moral. Vad är då musikalisk moral? Viljan att åstadkomma något musikaliskt uppbyggligt. Händel sade att han gjorde musik bara för att människorna skulle bli bättre. Wagner och Mahler är de första som gör musik i omedveten avsikt att få människorna att bli sämre. Likväl kunde Wagner göra stor musik. "Tristan och Isolde" är oöverträffbar som romantisk tragisk opera, det erkände till och med Toscanini, och "Parsifal" är nästan lika sakralt sublim som Bachs och Bruckners vackraste verk. "Valkyrian" är väl hans klassiskt skönaste opera medan "Siegfried" är oöverträffbar som musikaliskt drama, åtminstone de första två akterna."

"Då har du i alla fall medgett att Grieg, Liszt och Wagner hade sina ganska allvarliga fel."

"Jag tillstår gärna att de inte hörde till de allra främsta."

"Gjorde någon verkligen det? Skulle man inte kunna finna liknande fel hos varenda en av dem? Gershwin, till exempel – var han inte ganska begränsad? Och Schumann – är inte hälften av hans symfonier ganska misslyckade? Bellini och Donizetti – var de inte ganska ytliga? Debussy och Weber – kunde inte de göra ganska bleka och intetsägande operor? Gluck, Beethoven, Berlioz och Tjajkovskij – var de inte ganska odrägliga och tvivelaktiga som karaktärer?"

"Jo, men nu kommer du in på en helt annan sak – en musikers mänskliga sidor, som aldrig får röras ihop med hans musik. Att Gluck och Beethoven var odrägliga är ganska omöjligt att komma ifrån, liksom att Berlioz och Tjajkovskij var svaga karaktärer, men deras musik är det inget fel på. Den är tvärtom underligt nog bara desto bättre. Utan sina diktatorsfasoner hade Gluck aldrig kunnat höja operan till den nivå som sedan blev utgångsläget för Mozart, och utan sin dövhet, som var orsaken till alla Beethovens problem, hade han aldrig kunnat komponera musik som måste anses höra till alla tiders mest gudomliga. Utan sin hypernervösa karaktär hade Berlioz aldrig nått upp till en så fullkomligt romantisk musikuppfattning som han gjorde, och utan sin totala själsliga blödighet hade Tjajkovskij aldrig i sin musik kunnat uttrycka ett sådant känslodjup som till exempel i Pathétiquesymfonins första sats och uvertyren till "Romeo och Julia". De hade svåra sår i sina själar, de sista tre,

men detta hjärteblod blev till desto renare och mera innerlig musik. Vi måste förlåta dem deras fel och svagheter för den musiks skull som de åstadkom i stället."

"Men du motsäger mig inte angående de övriga – Gershwin, Schumann, Bellini, Donizetti, Debussy och Weber?"

"Nej, det gör jag inte."

"Då har vi åtminstone fått ner nio från den absoluta nivån."

"Vem mer tänker du försöka rucka på? De 29 som är kvar är tämligen orubbliga."

"Är de? Hur är det med Verdi? Är inte de flesta av hans operor ganska tråkiga och intetsägande egentligen?"

"Vilka tänker du närmast på som misslyckade?"

"När jag hörde 'Maskeradbalen' och 'Don Carlos' fann jag ingenting i dem som jag efteråt kunde minnas med glädje. Och hans sista två operor, 'Otello' och 'Falstaff', är väl tämligen värdelösa om det inte var så att Shakespeare gav dem ett visst dramatiskt värde?"

"Jag håller med dig så långt, att de enda operor av Verdi som håller alltigenom är 'Rigoletto', 'La Traviata', 'Trubaduren' och 'Aida'. Även hans Requiem är alltigenom högeligen inspirerat, men jag måste erkänna att all hans musik lider av en viss brist på originalitet och fantasi hur oöverträffad han än är som melodiker."

"Alltså har vi fått ännu en ner från den absoluta nivån."

"Det återstår 28."

"Jag tror vi kan utesluta ett antal av dessa bara för deras begränsade produktions skull."

"Vilka då?"

"De äldsta, Palestrina, di Lasso, Monteverdi, Schütz och Purcell är för primitiva i sina kunskaper för att kunna jämföras med senare mer utbildade mästare, eller hur? Allt de åstadkom är visserligen av högsta klass med deras egen tids mått mätt, men nådde någon av dem upp till Bachs och Händels nivå?"

"Bara Purcell i så fall."

"Men han dog så ung och hann åstadkomma så litet. Till samma grupp med alltför liten produktion kan man hänföra alkoholisten Musorgskij, läkaren Borodin, den stackars hjärtsjuka supertalangen Bizet, syfilitikern Smetana och vår vän Gluck, emedan endast de sista av hans operor har stått sig på repertoaren."

"Alltså fick du Gluck fälld till slut i alla fall."

"Det ser inte bättre ut."

"Då har vi ändå 18 kvar."

"Men jag har fått 20 fällda, vilket är mer än hälften."

"Någon av de aderton skall väl till slut kunna överleva alla dina vildaste attacker."

"De är inte vilda. Jag vill bara påvisa att ingen av dina idoler är perfekta."

"Ändå har jag fortfarande aderton kvar."

"Jag är ännu inte färdig med utsorteringen av mästarna med alltför små produktioner. Jag skulle vilja ha dit även Rossini, Rimskij-Korsakov och César Franck."

"Motivera din avrättning."

"Endast en av Rossinis operor har överlevt i sin helhet: Barberaren. Av alla de andra återstår i princip endast uvertyrer. Dessutom slutade han komponera när han blev rik och fet."

"Det är inte alldeles riktigt. Du glömmer hans två underbara ålderdomsverk 'Stabat Mater' och 'Messe Solennelle', två unika sakrala verk som tål en jämförelse med både Bach och Bruckner."

"Då har vi tre verk av Rossini som överlevt i sin helhet. Är inte det litet för litet?"

"Jag accepterar ditt argument."

"Samma gäller Rimskij-Korsakovs operor. Endast hans uvertyrer spelas allmänt idag."

"Men de är desto bättre."

"Men likväl endast uvertyrer och sviter."

"Accepteras. Men César Franck är svårare att få fälld."

"Alla hans betydande verk tillkom under hans ålderdom. En stor kompositör kan inte få gälla som sådan om han bara komponerade som gubbe. Av samma skäl vill jag även sälla bort Gounod, som bara tillhör evigheten genom en enda opera."

"Gounod faller i så fall djupare än César Franck, som dock åstadkom en häpnadsväckande produktion under sin sena ålderdom."

"Jag har all respekt för César Franck och hans underbara verk i världen, men medge att sista satsen i hans enda symfoni inte når upp till de första två satserna."

"Nåväl, vi får avstå från César Franck. Då återstår fjorton. Vem vill du angripa härnäst?"

"Chopin, för att han bara kunde komponera för piano."

"Chopin kunde komponera för hel orkester och gjorde det även. Vi har två pianokonsertter av honom utom en hel del annat."

"Han behärskade endast pianot. Endast en av pianokonsertterna är formellt lyckad."

"Vilken?"

"Den i E-moll opus 11, men även som pianokompositör hade han sina formella brister."

"Som vad?"

"Jag menar, att om Beethoven var den som höjde pianomusiken till dess yppersta klassiska standard så var Chopin den förste som började dra ner den därifrån med att fuska med formerna och införa oegentliga harmonier och dissonanser."

"Nämn något exempel."

"Det bästa exemplet är alla Chopins tre sonater. Jämför dem med Beethovens. Chopin behärskade bara det illa formatet."

"Du glömmer balladerna och fantasin."

"De har alla fria former och är alltså egentligen formlösa trots sin överlägsna skönhet."

"Jag böjer mig för ditt argument. Chopin är fallen."

"Puccini måste också falla. Han friade till publiken med sina val av operalibretton. Han var kyrkomusiker egentligen men föll för operan. Han var utomordentligt kvalitetsmässig och mera så än Verdi, men han gjorde även plattityder som 'Flickan från Vilda Västern' och operetten 'La Rondine' för att inte tala om pratoperan 'Gianni Schicchi'."

"'Flickan från Vilda Västern' består av fullödlig musik alltigenom och är en orättvist undervärderad opera genom att intrigen tyvärr råkar vara ganska amerikanskt banal. Hans operett har jag tyvärr aldrig hört, men 'Gianni Schicchi' är i själva verket hans musikaliskt mest genialiska opera, då hela operan är uppbyggd på ett enda tema, en komisk och suggestiv melodi i stråkarna som ger hela operan dess evigt oförglömliga prägel. Den enaktaren kommer alltid att finnas på alla operors repertoarer. Emellertid böjer jag mig för ditt argument att Puccini som kyrkomusiker övergick till att faktiskt direkt smicka och fria till operapubliken, vilket inte minst visar sig i hans övergång från opera seria till opera buffa och från opera buffa till operett. Jag måste släppa Puccini. Men de återstående tolv kan du inte rubba."

"Vilka är de?"

"De är Bach, Händel, Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert, Mendelssohn, Berlioz, Brahms, Bruckner, Tjajkovskij och Sibelius."

"Kan man förlåta Bach all hans profana tillfällighetsmusik? Eller Händel alla hans ytliga operor? Eller Haydn alla hans 80-tals sekundära symfonier? Eller Mozart alla hans rokokoytligheter? Eller Beethoven alla hans ospelbarheter? Eller Schubert alla hans otaliga aldrig spelade juvenilia? Eller Mendelssohn samma sak? Eller Berlioz alla hans storhetsvansinniga strävanden? Eller Brahms hans pedanteri? Eller Bruckner hans ofta totala brist på intressant musikaliskt material? Eller Tjajkovskij hans upprepningar och manér? Eller Sibelius att han upphörde att komponera? Kan du försvara något av allt detta?"

"Jag kan försvara dem med att påvisa deras oangripliga punkter. Kan du angripa någon detalj av Bachs sakrala musikproduktion eller av Händels bibliska oratorier? Kan du angripa någon enda av Haydns stråkkvartetter, oratorier eller sista fyra symfonier, som ändå är fler än till och med Mozarts väsentliga symfonier? Kan du angripa någon detalj i någon enda av Mozarts operor? Även om Beethoven ofta är svårspelad, kan du någonsin påvisa att han någon gång gjort sig skyldig till att komponera något som inte rent musikaliskt var perfekt? Har Schubert någonsin överträffats som lyrisk melodiker? Och är inte just melodin alltid all musiks kärna och ursprung? Har det någonsin funnits en mera skicklig och mångsidig kompositör än Mendelssohn? Kan något av Berlioz mastodontverk någonsin förbättras med att bantas ner? Nej, ty det är i deras musikaliska natur att vara just mastodontiska och ingenting mindre! Har det någonsin funnits en mera exakt kompositör än Brahms? Nej! Han ensam är en lika stor perfektionist som Beethoven efter Beethoven! Har någon någonsin komponerat vackrare och grannare musik än Bruckner när denne når sin romantiska tonkonsts högsta skönhet i exempelvis de sex senare symfonierna och Te Deum? Nej! Har Tjajkovskijs innerliga känslodjup någonsin överträffats? Nej, och inte heller hans balettmusik! Och varför tror du att Sibelius slutade komponera? Jo, för att sådana som du hänsynslöst häcklade honom med att som Leibowitz hävda att han var världens sämsta kompositör fastän han var den bäste!"

"Du kan åtminstone försvara dina ideal. Det förnekar jag inte."

"Låter du mig behålla dem?"

"Jag måste erkänna att var och en av dina sista tolv mästare har uppnått höjdpunkter inom musiken som ingen någonsin kan dra ner dem ifrån."

"Tack."

Så slutade den debatten där bland de haschhandlande ungdomarna framför Bergens enda discothèque.

10.

Jag mötte henne på det där norska bröllopet. Sverre hade faktiskt presenterat henne för mig redan i Göteborg genom att berätta allt om henne, och antagligen hade han på samma sätt sedan hemma i Norge förberett henne på mig. Av någon anledning ville han tussa oss samman, och jag förstod denna anledning så småningom.

Jag lade märke till henne redan när hon anlände till den stora kaffebjudningen. Jag visste inte då att det var hon själv, men jag frapperades genast av hennes intressanta personlighet. Hon var mörk och intensiv och hade varit mycket vacker om hon inte redan varit alltför tidigt alltför gråsprängd och haft djupa ringar under

ögonen av otaliga natters sömnlöshet. Hon var i ett ständigt smått febrilt tillstånd och höll tydligt på med att förtära sig själv inifrån. Hon behövde en man till varje pris innan det var för sent. Åtminstone trodde hon det om sig själv.

Hon hade varit Sverres bästa vän innan han träffade Agneta, och när de en stund satt tillsammans under bröllopfestaftonen såg jag hur goda vänner de var. De förstod varandra och passade även för varandra. De hade varit klasskamrater och var lika gamla, och innan Sverre träffat Agneta hade hon och Sverre varit deras klass enda återstående ogifta personer. Naturligtvis kände Sverre dåligt samvete för hennes skull efter att han vunnit sin Agneta, och han hade sett mig som en lämplig ersättningsungkarl åt den försmådda.

Tre hundra år tidigare hade hon säkert fått rykte om sig av att vara en häxa. Hon var alldeles för intelligent för att vara en vanlig kvinna, hon hade studerat sig till läkare men hoppat av den utbildningen när hon genomskådat läkarvetenskapens officiella hyckleri, hon hade i årtal ägnat sig åt djuplodande bibelstudier, och hennes logiska tankeförmåga var ytterst skärpt. Dess värre kunde jag inte göra mera för henne än vara artig mot henne.

När jag kom till Voss beslöt jag emellertid att söka upp henne i Bergen. Jag hade ju ändå ingenting att förlora. Jag kunde lika gärna tillbringa en dag i hennes sällskap och utbyta tankar om till exempel musiken som hon ju hade studerat i årtal och visste mera om än någon annan i Rosendal: hon hade en underbar sångröst som hon hade skolat väl, och hon gnolade hela tiden på en melodi som ingen av oss visste var den kom från och som jag misstänkte att kom från hennes egen musikaliska fantasi. Vi intog en middag tillsammans, och hon visade sig vara så utsvulten att hon somnade vid bordet direkt efter kaffet. Men sedan gick vi på en mycket lång promenad omkring i det undersköna Bergen som jag visste så litet om. Jag imponerades av dess vackra universitet och parkanläggningarna där omkring men måste tyvärr konstatera att ungdomslivet i Bergen var precis lika stökigt och dekadent som i Göteborg. Samma ungdomliga fyllon regerade på gatorna i Bergen om kvällarna med skränandets medel som i det inte ett dyft mera bråkiga Göteborg. Jag blev nästan chockerad.

Vi talade om musik hela tiden. Jag hoppades på något orakelspråk från hennes sida som kunde belysa min situation och mitt öde men fick ingen klarhet däri. Hon försökte bara avglorifiera alla de stora kompositörerna, och hon lyckades med de flesta, men när hon förgrep sig på Bach, Beethoven, Brahms och Bruckner var jag tvungen att försvara mina ideal, och jag lyckades övertyga henne om att de var försvarbara. Sedan kom vi in på andra ämnen.

Som jag redan tidigare anat visade det sig att hon var lysten på en karl, och hon frågade mig rent ut om jag aldrig hade varit kär. Naturligtvis hade jag varit kär och det alltför många och fatala gånger, men vad hade hon med det att göra? Jag var ju tyvärr inte alls kär i henne.

"Men hur kan ni leva utan en kvinna?" frågade hon. "Vad har livet för mening om man inte har någon att älska? Vad finns kvar i livet utan kärleken utom döden?"

"Ni har alldeles rätt, Bergljot, men även kärleken är en form av rena döden. Har man en gång lidit skeppsbrott i kärleksförbindelser så har man tyvärr själsligen delvis avlidit på kuppen och det oåterkalleligt."

"Men är inte kärleken om något någonting som alltid kan födas på nytt?"

"Aldrig fullständigt. Det är vad jag tror åtminstone. Jag har åtminstone aldrig fått göra den angenäma erfarenheten att få hela min ungdoms kärleksförmåga pånyttfödd."

"Men ni har väl haft många damer som varit kära i er?"

"Jag kan tala om att det har funnits många damer som jag har tackat nej till."
"Av vilken anledning?"
"Jag har ej velat bedra dem. Jag har ej varit kär i dem."
"Måste man vara förälskad för att kunna älska?"
"Ja, ty annars är det inte kärlek utan bara könsdrift."
"Är det inte en och samma sak?"
"Aldrig för en konstnär och allra minst för en idealist."
"Er idealism fjärrar er från livet och kärleken."
"Jag anser att den gör tvärtom."
"Vet ni om att ni är en mycket stilig man? Jag tror vilken kvinna som helst skulle kunna falla för er."
"Jag är glad att inte vilken kvinna som helst gör det."
"Vilken kvinna skulle ni vilja att gjorde det? Hur ser er idealkvinna ut?"
"Jag har många kvinnliga vänner men vill aldrig ha någon älskarinna. Erfarenheten har lärt mig att det är det enda smärtfria sättet att leva."
"Men det måste vara tråkigt."
"Inte alls. Jag har ju musiken."
"Men ni måste ju avstå från den om ni inte vill dö."
"Även om jag avstår från den har jag kvar de tolv absoluta ideal som ni inte lyckades avrätta fastän ni är en kvinna, och den musiken kan jag när som helst fylla mitt liv med. Det finns ju grammofon, kassettband, stereo och nu för tiden till och med CD-skivor."
"Den musiken är bara ett substitut och surrogat för vanlig mänsklig naturlig kärlek. Den enda funktionen med all riktig musik är att stimulera sensualismen."
"Det anser inte jag. Det är för mina öron en mycket krass definition. Den enda funktionen med all riktig musik är för mig snarare att göra mänskorna bättre och lyfta dem upp till en högre moralisk och estetisk livskvalitetsnivå."
"Det är en långsökt och verklighetsfrämmande filosofisk definition som är ganska ljusblå och svävande."
"Ni föraktar alltså filosofin?"
"Ja, ty de flesta filosofer är homosexuella."
"Beethoven menade att musiken är en högre uppenbarelse än visheten och filosofin, och han var inte homosexuell."
"Hur vet ni det?"
"Hur vet ni att han var det?"
"Ingen vet huruvida han var det ena eller det andra."
"Jag är tämligen säker på att han inte var det, ty jag känner att jag förstår Beethoven, och jag är absolut inte homosexuell själv."
"Alla som förnekar att de är det brukar vara det om än de förtränger det intill krampaktighet. Naturliga normala människor brukar alltid bekänna att de är bisexuella."
"Jag är varken bisexuell, homosexuell eller heterosexuell."
"Då är ni absurd och abnorm."
"Nej, jag har sinnesfrid."
"Har ni då aldrig legat med en kvinna?"
"Nej, faktiskt aldrig. Naturligtvis har man råkat ut för kyssar ibland och till och med nakna damer i samma säng som en själv, men jag har aldrig haft sexuell utlösning med någon."
"Är ni då kastrerad eller impotent?"

"Ingendera. Jag har sexuell utlösning ibland i sömnen och ganska regelbundet till och med."

"Har ni då aldrig varit kåt på en annan mänska?"

"Aldrig så att jag gjort henne något ont eller så att det har lett till någon utlösning. Jag kan nog få stånd när jag ser en vacker kvinna, men längre än så bär det aldrig iväg med mig."

"Jag har aldrig träffat en sådan som ni förut."

"Jag har däremot träffat många som ni."

"Är alla musiker sådana?"

"Nej, jag tror de flesta är mera efter er smak."

"Jag föraktar många män, men ni är en som jag aldrig skulle kunna förakta."

"Jag kommer heller aldrig att kunna förakta er, för jag kommer aldrig att genomföra något samlag med er."

Så höll vi på tills det var dags för oss att återvända till järnvägsstationen och ta nattåget till Oslo. Hon tog en sittplats för att spara pengar medan jag kostade på mig en plats i en sovkupé där jag dock inte alls sov bättre den natten än vad jag hade gjort om jag hade haft en vanlig obekväm sittplats bredvid hennes.

Som medpassagerare i sovkupén hade jag en angenäm amerikanare från New Orleans, som mot mig försvarade jazzmusikens egenvärde. Jag lät honom få sin vilja fram då jazzmusik i alla fall var avgjort sundare än både all pop- och rockmusik, eller hur?

Morgonen därpå i Oslo fortsatte den norska damen vår våldsamma musikhistoriska debatt som vi inlett i Bergen. Hon hade kommit på flera tonsättare som vi hade glömt och tänkt ut nya försvar för några som vi avrättat.

"Nå, Antonio Vivaldi då? Borde inte han medtagas också bland de allra främsta?"

"Har ni något till övers för honom, den celibatäre prästen som bara musicerade samman med damer?"

"Ni kan inte utdöma honom bara för att han var en människa."

"Nå nej, och jag medger faktiskt att jag glömt bort honom och att han förtjänar en plats bredvid Händel och Bach."

"Sedan glömde du också Debussy."

"Nej, vet du vad, den dekadente manieristen? Han skrev en utomordentlig stråkkvartett och några idylliska stycken för piano, men det är allt. Han var inte bättre än Grieg."

"Nåväl, jag offerar Debussy om du går med på att ta med Chopin och Puccini i din canon i alla fall."

"Hur vill du försvara deras svagheter?"

"Fastän Chopin var ensidig som pianokompositör har dock hans pianomusik aldrig överträffats i renhet, melodik, lyrik och sofistikerad känslighet."

"Det medges. Jag är beredd att uppta Chopin."

"Och Puccini är den mänskligaste av alla operakompositörer. Hans librettoval är unikt för sin känsla för djupt mänskliga ämnen och karaktärer, hans 'Madame Butterfly' är vackrare än Wagners 'Tristan och Isolde', och hans melodik är lika ren och stark och bärande universell som någonsin Chopins, Schuberts eller Verdis."

"Nåväl, jag accepterar Puccini. Men då måste du också acceptera Verdi, för han är ingalunda sämre än Puccini."

"Låt gå för det då."

"Då har vi sexton. Men fler får det inte bli, för nu finns det ingen mer som når upp till våra sextons nivå."

"Nåväl, jag får väl acceptera att ingen har varit bättre än Vivaldi, Händel, Bach, Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert, Mendelssohn, Chopin, Berlioz, Verdi, Brahms, Bruckner, Tjajkovskij, Sibelius och Puccini."

"Ja, det är nog så."

Sedan skildes vi inför olika resmål.

11.

Jag har nu framför mig det smärtsamma företaget att skildra min beundrade vän Peter Morellos följande musikaliska företag i Finland. Han hade sedan gammalt goda konstnärsvänner i Borgå och i trakterna där omkring, och det var dessa som inbjudit honom att ge en konsert i samband med en konstutställning strax söder om staden. Initiativtagaren till denna konsert var en mycket intressant person. Han var en 45-årig guldsmed med ett oerhört förflutet som invalid i 30 år. Vid femton års ålder, mitt i puberteten, blev han överkörd av en lastbil med släpvagn som smet efter att ha kört över ynglingens mage. Pojken fick nästan samlas ihop i bitar, och det var inte mycket mer än själva det elementära livet kvar i honom. Han var yngst av tre syskon, och likväl offrade föräldrarna allt bara för att rädda honom. På den tiden fanns det plastkirurgi i Skandinavien endast i Göteborg på Sahlgrenska sjukhuset, och där fanns den enda moderna kirurgi som kunde rädda livet på pojken. Alltså sålde föräldrarna allt och flyttade till Göteborg för att där inleda ett nytt liv under betydligt svårare förhållanden: fadern var i 50-årsåldern och hjärtsvag, och den största bördan föll på modern, en sjukgymnast, som parallellt med sitt yrke måste tjänstgöra som ständig sköterska för sin son. Vid ett tillfälle blev det nödvändigt för henne att offra sin ena njure åt honom, vilket hon inte tvekade inför att göra, varefter hon blev lidande av kroniskt högt blodtryck. Knappt 60-årig avled hon plötsligt en natt i en hjärnblödning.

Under tiden sattes sonens inälvor ihop gradvis under ett oändligt finpuslande och under fler än 100 olika operationer. De flesta patienter orkar inte med mer än ett tjugotal innan de blir galna. Men denne pojke gick igenom allt och blev såpass frisk att han vid 20 år åter kunde stå på benen och röra sig fritt, att han vid 25 år redan var utbildad silversmed, att han år 1980 var en färdig guldsmed och att han som krona på verket gifte sig och fick barn och tvillingar dessutom. Denna otroliga patient var guldsmeden som fick Peter Morello att tillkännage en konsert utanför Borgå.

Planeringen och annonseringen sköttes perfekt. Såväl finskspråkiga som svenskspråkiga tidningar intervjuade honom utförligt och publicerade vackra bilder på honom, det annonserades även i radio, och det skickades ut program och inbjudningar till ett hundratal personer. Ändå var det ett farligt vågspel. Konserten skulle ske utomhus, Morello visste ingenting om vad det var för instrument han skulle få spela på, vädret kunde mycket väl komma med obehagliga överraskningar som kunde få all musik att regna bort, och själv skulle han bo hos goda vänner fem mil därifrån.

Men allt såg ut att kunna fungera. Två dagar före konserten besökte han platsen för evenemanget och provade pianot, och allt var till hans belåtenhet. Därefter cyklade han ut till sitt nattkvarter fem mil därifrån och badade bastu trots strömavbrott till följd av åska och blixtnedslag i lokala transformatorer. Han hade den dagen cyklat 11 mil allt som allt från Helsingfors med en tiokilos ryggsäck som bagage. Följande dag cyklade han tillbaka till evenemangslokaliteten, repeterade hela eftermiddagen från 13 till 18, intervjuades av två olika tidningar, cyklade tillbaka de

fem milen igen (med sin ryggsäck) och badade bastu. En intuitiv ingivelse sade till honom att stanna över natten hos värdfolket på konsertstället, men tyvärr lyssnade han inte till sin egen intuition.

Jag kom konsertdagen till Borgå. En konsert med Morello fick man ju bara inte missa och åtminstone inte jag, och jag hade nästan gett upp hoppet om att få höra honom spela igen. I Borgå mötte mig Borgåbladets intressanta och positiva artikel om honom med stort fotografi, jag hade inte vetat att han varit så musikaliskt aktiv i Finland tidigare som artikeln berättade, (han hade bland annat samarbetat med Kaj-Erik Gustafsson och Gottfrid Gräsbeck,) men ändå skulle detta vara hans första egna konsert i Finland.

Tyvärr var vädrets makter honom föga gynnsamma. Meteorologerna hade lovat regn, och även om regnet inte ännu hade kommit så var det mer än mulet. Jag kom i god tid fram till konsertplatsen som var nog så pittoresk med lador och rior, keramik- och konstutställning och en mycket god stämning. Pianot stod väl framdukat med en stor värmande brasa på gården och strategiskt utplacerade bänkar för publiken. Men någonting hade hänt.

Jag påträffade Morello inne i värdfolkets kök där han satt med ett vinglas i handen och en halvtömd flaska bredvid sig. Flaskan hade tilldelats honom som tillfällig tröst.

Han blev glad över att se mig, men hans glädje kunde inte helt dölja hans djupare sorg. Jag fick i detalj veta vad som hade hänt.

När pianisten cyklat från sin vistelseort hade det varit fest i den traktens by kvällen innan, i vilken alla medlemmar av ortsbefolkningen hade deltagit. Pianisten hade cyklat i en kvart när han kom fram till byn. Medan han kör igenom den blir han omkörd av en bil som därpå bromsar och börjar svänga in till höger. Med sin höga fart och tunga ryggsäck som extra kraftfaktor blir cyklisten innanför bilen. Väglaget råkar just där vara ovanligt löst av sand och grus. Bilen svänger inte helt in till höger men tillräckligt för att cyklisten inte skall kunna rymmas förbi. Kollisionen blir oundviklig. Bilen klarar sig, men cykeln, en fjäderlätt modern 10-växlars cirkushäst, skadas svårt, men den som får ta emot smällen blir pianisten med 10 kilo i ryggsäcken.

Efter kraschen stiger bilisten ur bilen och säger: "Jag blinkade och jag blinkade, men du ville inte stanna. Därför försökte jag släppa förbi dig, men du körde rätt in i mig i stället." Föraren visar sig vara en dum nonchalant bonddräng som är bakfull dessutom efter byns fest kvällen innan.

Med möda får cyklisten av sig ryggsäcken och ställs på sina blödande ben. Dem struntar han i emedan han inte kan röra vänstra armen.

Lyckligtvis har kollisionen ägt rum mitt i byn varför det är nära till dess butik var det finns en telefon. Pianisten lämnar cykel och ryggsäck och allt och tar sig till denna telefon. Han ringer till de ansvariga för konserten och ber dem hämta honom med bil emedan han inte kan cykla längre till följd av en trafikolycka. De har tyvärr ingen bil ledig för tillfället varför de ber honom ta en taxi eller lifta.

Han hör sig för bland människorna i butiken, men ingen skall köra in till Borgå, och nästa buss går först sent på eftermiddagen. Alltså måste han åka taxi: 50 kilometer, vilket kostar honom 200 mark.

Som en krigsinvalid kommer han fram till konsertplatsen, och alla väntar sig att han ändå skall kunna spela. Det hoppas han själv också. Han sätter sig vid pianot men kommer bara halvvägs genom en skala. All precision är försvunnen. Han ber att få vänta litet, och alla ger sig ängsligt till tåls. En halvtimme senare försöker han på nytt men kommer inte längre än två takter in i ett stycke. Dagen dessförinnan har

han flitigt övat Bach och Händel, Waldstein och Appassionatan, Schumann och Chopin, men nu är vänstra armen hopplöst och fullständigt kraftlös.

När konserten skall börja uppträder han vid pianot med armen i band och håller ett patetiskt anförande. Lyckligtvis har det dåliga vädret gjort att inte fler än ett 40-tal människor har kommit. Några har dock kommit så långa vägar som från Helsingfors, Pernå och Sverige. Även guldsmeden är där med sin familj, och det råkar vara dennes födelsedag, vilket pianisten inte kände till. På ett egendomligt sätt blir ödet genomföraren av en underlig solidaritetsdemonstration genom denne nu enarmade pianists olyckas eko av guldsmedens födelsedagsbarnets 30-åriga fasor som invalid efter en långtradarchauffördrummels smitning. Även det dåliga vädret är ironiskt i sitt tillbakahållande av regnet.

En i publiken åtar sig genast att köra invaliden till närmaste jourhavande. Han gör så. Under tiden ombedes publiken patetiskt göra sig hemmastadda och dricka öl och äta popcorn och umgås på gemytligaste tänkbara sätt. Pianisten lovar att åter visa sig efter en timme.

Jag stannar kvar på platsen och ser honom åka iväg med en man vars egen fru är invalidiserad för livet efter en bäckensprängning vid den senaste nedkomsten. De är borta i en timme. De meddelar från sjukhuset att de väntar på röntgen. Tiden går. Allt fler av den avslagna publiken börjar skingras medan de mulna molnen blir allt dystrare och mörkare. Konserten som uteblev har i gengäld kvarlämnat en mollstämning utan like.

Han kommer tillbaka. Han får inte röra armen på en månad. Nyckelbenet är brutet. Frakturen kanske måste opereras. Läkarna har grålat på honom för att han väntat i fem timmar med att komma och uppvisa sin skada. Han har fått värktabletter som han har vägrat använda sig av.

Kvar på pianot ligger 50 exemplar av konsertprogrammet som omfattar Chopins fyra pianoballader samt Fantasin opus 49 och dessutom Polonäs-Fantasin opus 61. De får ligga där orörda, katastrofen blir ett faktum, att täcka kostnaderna blir dyrt, publiken har fått gå hem arg, och pianisten gråter – när ingen ser honom.

Och, som han själv säger om bilolyckan, det var ingens fel.

12.

Följande dag var det en artikel om honom i dagspressen. Den berättade om hur gästpianisten blev körd i diket av en smitande rattfyllerist, hur destruktiv Morello ansåg att all modern musik var utan urskiljning, hur han som organist tog avstånd från allt församlingsarbete på grund av det våldsamma intrigerandet i alla protestantiska, katolska och judiska församlingar, och att han kort sagt var en ganska dogmatisk och människofientlig person. Jag träffade honom själv samma eftermiddag när han satt inne hos goda vänner i Borgå med sin lamslagna vänstra arm i fjättrande band. Jag tyckte att hans vänstra axel såg förkrympt ut och sade det till honom.

"Det var läkarnas första kommentar," svarade han. "De skrev till och med i sin röntgenremiss att jag var deformerad. Jag har blivit lika vanskapt som drottning Christina och Kaiser Wilhelm. Du ser alldeles rätt. Axeln är krökt framåt och inte alls rak längre, precis som om min byst var av våt lera och någon hade gett den ett slag bakifrån. Nu har jag torkat och kan aldrig bli riktigt formad igen."

Vi talade om tidningsartikeln. "Jag hade sympati för journalisten och sade allt vad jag tänkte och kände, men han har skött sitt jobb som reporter och överdrivit allt.

Det där med diket har han hittat på alldeles själv. Jag hade inte kommit i tidningen annars. Bara dåliga nyheter är goda nyheter för en journalist, och ju sämre desto bättre. För att ytterligare förbättra dem har han ytterligare försämrat dem. Det var tråkigt att han skrev så illa om församlingarna i Sverige, men det gjorde han nog bara emedan de är ännu sämre och mera intriginfekterade i Finland. Han kunde ha nämnt att vi använder Rossinis och Puccinis mässor i Göteborgskyrkan och inte bara vilken musik av Rossini som helst. Men journalister är aldrig sanningsenliga. De skriver bara för att sälja, och det är bara lögnare som säljer bra."

"Han skrev dock även att du planerar en ny konsert här nästa sommar. Är det riktigt?"

"Jag tror inte längre att det är meningen att jag ska ge konserter. Det hemskaste med detta totala fiasko är allt det arbete jag lade ner på denna konsert med repetitioner dagligen under två veckor. Jag ansträngde mig faktiskt till det yttersta för att kunna ge mina fyrtiotal åhörare här i Finland en minnesvärd upplevelse, jag cyklade 10 mil dagligen av och an mellan Borgå och Pernå i tre dygn och badade bastu varje kväll, bara för att få vara i bästa form inför konserten, och så går det på detta viset. Allt har jag satsat, hade konserten ägt rum hade jag till och med gjort en skaplig förtjänst, och så blir det bara svett, blod och tårar utan annat resultat än att man själv får betala. Det känns faktiskt ganska löjligt. Är jag så dum och fåfäng som jag känner mig?"

"Ingen spelar Chopin mjukare än du utom Vladimir Ashkenazy."

"Och han är numera mest dirigent, liksom Daniel Barenboim. Kan då pianister inte fortsätta vara pianister längre?"

"Du måste fortsätta vara det om ingen annan."

"Tror du verkligen jag kan ställa upp någon mer gång med denna deformerade vänsterarm?" sade han och slet av sig skjortan med högerarmen så att den fruktansvärt illa tilltygade och numera vanskapta vänstra skuldran fullständigt blottades. Samtidigt ryckte han till av smärta och grep sig i den paralyserade kroknade vänstra armen när det Brustna nyckelbenet gjorde sig alltför påmint. Och jag kunde bara undra hur han någonsin igen skulle kunna räta ut en sådan arm.

13.

Det var i en av Helsingfors centrala och nerslitna stadsdelar, ett kvarter i denna stenöken av tristess och monotoni av cementgårdar och asfaltgator omkring grådaskiga kasernhyreshus, som de flesta var likadana. På gården gick det en alkoholiserad krigsinvalid och utforskade soptunnorna på jakt efter någonting ätbart medan han oavbrutet sladdrade för sig själv på finska.

Mannen med vänstra armen i bandage och en tjock ryggsäck på den högra skuldran gick in i den mörka hyreskasernen med nakna fötter i sina nästan utslitna sandaler. Han var genomsvettig, hans mörka jacka var desto smutsigare för att den var anspråkslös, och hans byxa slutade en decimeter ovanför foten. Anletet var ansträngt men blicken var genomskärande.

Hissen var gammalmodig och skramlig och var just en sådan hiss som brukade fastna mellan våningarna. Han kom dock smärtfritt upp till den nästöversta våningen var han steg ut och ringde på en dörr. Det svarade inte. Han ringde på nytt en andra gång. Det svarade inte. En tredje gång ringde han på. Det rörde sig någonting där inne.

Den som öppnade dörren var halvvägs ett spöke, halvvägs ett benrangel, och halvvägs en människa. Det var en uråldrig kvinna med reslig statur och spenslig växt, men där var inget kött på benen. Hon liknade närmast en genom årtusenden utmärklad mumie. Hon tilltalade genast besökaren på finska. Han svarade på svenska.

"Det är Peter."

"Jaså. Peter, med armen i band, ser jag. Stig in. Är du på väg till Borgå?"

Han steg in.

"Nej, jag är på väg till Sverige. Jag tar båten om några timmar."

"Hur gick konserten?"

"Allt klaffade perfekt tills konsertdagen kom. Då gick allting åt helvete."

"Vad hände?"

"En bil körde på mig. Nyckelbenet knäcktes, och jag har fortfarande ingen känsl i armen."

"När hände det?"

"När jag skulle cykla in till min konsert."

"Så det blev ingen konsert."

"Nej, tyvärr."

"Det är onsdag idag. Konserten skulle ha varit i lördags. Har du varit på sjukhus?"

"Jag fick nyckelbenet röntgat, och det konstaterades en underlig fraktur."

"Hela din axel verkar krokig. Har de lagt nyckelbenet rätt?"

"De gav mig detta band att hålla armen i och förbjöd mig att spela piano på en månad. Sedan skulle det visa sig om armen skulle bli bättre eller ej."

"Vad var det för underliga läkare?"

"Etablerade läkare. Men du är ju en gammal sjukgymnast. Har du några kunskaper kvar om krossade nyckelben?"

"Jag slutade arbeta för två år sedan."

"Ja, efter 60 års erfarenhet."

"Jag är en gammal och trött och förvirrad hjärna."

"Du är bara 88 år. Man blir gammal först vid 90."

"Men kom in och sätt dig. Vad vill du att jag skall göra?"

De steg in i lägenhetens enda rum. Längst bort fanns en liten kokvrå. Ett bord stod i mitten, och en säng stod längs väggen. Det fanns bokhyllor med romaner från mest 30- och 40-talet. Rummet var sparsamt men smakfullt möblerat. Några fotografier av släktingar vittnade om avlägsna familjeband. Antagligen hade alla dessa släktingar för länge sedan dött, ty porträtten var också från 30- och 40-talet. Denna dam hade antagligen levt precis på samma sätt i denna tidlöst oföränderliga lokal sedan 30-talet.

"Säg mig hur jag skall kunna börja spela igen."

"Kan du röra armen alls?"

"Ytterst försiktigt, och förr eller senare uppstår det en brännande smärta."

"Så länge smärtan är där måste du låta armen vila."

"Kan den någonsin bli bra?"

"Det måste den bli."

"Babben, du är min enda släkting kvar i Finland. Hela slakten dog ut för att den vägrade diskutera sanningen, som alltid bara bortförklarades, förmildrades och sopades under mattan. Därför blev sanningen med tiden bara desto bittrare så att den till slut fick alla att längta till graven och nästan frivilligt lägga sig däri. Bara du

finns kvar. Säg mig nu sanningen. Hur är det med min arm? Jag har ingen känsel i den fyra dygn efter olyckan!"

"Jag är ledsen, min grandnevä, men jag förstår det inte."

"Men något är väl fel?"

"Vad säger röntgen?"

"Läkaren sade bara att frakturen var konstig men att den inte behövde opereras."

"Ytterst få nyckelbensfrakturer behöver opereras. De flesta läker sig av sig själva, men det tar tid. Du måste ha tålamod."

"Jag har inte tid! Jag måste få arbeta!"

Mumien sade alldeles lugnt: "Det kan du inte." Hennes ovedersägliga lugn var förkrossande i sin okänsliga obönhörlighet.

En tystnad uppstod mellan mumien och den skadade pianisten. Till slut fick han fram: "Din dom är fruktansvärd."

"Du får i alla fall leva. Det fick varken din mormor eller hennes enda son fastän han var den bästa sonen och människan i världen."

"Ja, jag vet. Alla våra olyckor började med honom."

"Det var inte hans fel."

"Ja, jag vet. Och inte hans frus fel heller. Inte heller min trafikolycka var någons fel. Det bara blev så, till förbannelse för alla goda människor som aldrig förtjänade det!"

"Det finns tragedier i alla familjer. Vår tragedi började långt innan du föddes. Vi var rika före kriget. Min kusin Allan Rönehalm...."

"Ja, jag vet. Han var fördömt rik men gjorde dåliga affärer och förlorade hela familjeförmögenheten. Din bror var likadan. Som sin moders enda son beslöt han att aldrig förtjäna ett öre och aldrig skaffa sig familj. I stället slet han ihjäl sig som konstnär. Vi är alla misslyckade i familjen. Det är bara sinnessjukdom som fattas."

"Så är det i de flesta familjer."

"Men vår familj är utrotad! Namnet Rönehalm finns inte mer!"

"Varför tar inte du och föder barn?"

"Jag heter inte Rönehalm."

"Det är inte något svar."

"Du säger att det är så i de flesta familjer. Du menar väl då bara finlandssvenska familjer."

"Ta inte upp det där nu igen."

"Du vet varför jag aldrig har stannat i Finland. Finskheten äter upp oss och utrotar oss systematiskt! För hundra år sen var finlandssvenskarna 14 procent av Finlands befolkning. Idag är vi bara sex!"

"Jag trodde att vi åtminstone var sju."

"Det var förra året. Vi krymper! Vi försvinner! Vi utplånas!"

"Vi har alltid varit omkring tre hundra tusen. Det är mer än hela Islands befolkning."

"Nej, vi är numera under tre hundra tusen, för i år har tusen extra österbottningar flyttat över till Sverige! Finnarna bara expanderar medan Finlands svenskar bara låter sig undanskuffas, utmanövreras och köras över, precis som jag, en oskyldig pianist, blev körd i diket och invalidiserad av en smitande bilistbuse!"

"Nu överdriver du. Du låg aldrig i diket."

"Enligt tidningen gjorde jag det. I verkligheten låg jag i gruset och sanden med ett hål i huvudet, ett i knät och en förstörd vänsterarm! En oskyldig musiker!"

"Det finns ännu hopp. Du kan ännu återfå känseln."

"Det trodde Runeberg också så länge han levde. Han väntade i fjorton år, tills den totala okänsligheten också tog hela resten av hans kropp utan att ha återgivit honom något. Din okänslighet är som själva döden."

"Jag står närmare döden än du."

"Men du fick arbeta tills du blev 86! Jag är fortfarande ung!"

"Du har i alla fall inte cancer."

"Tala inte om cancer. Det är bara det som fattas."

"Ingen i vår familj har fått cancer."

"Jag vet, men jag känner alltför många som har det för att jag skulle vilja tala om det."

"Då vill du själv svepa en del av verkligheten under mattan. Cancer är vanligare och dödligare än Aids."

"De lär konkurrera med varandra i framtiden under ständigt accelererande statistik."

"Cancern tog över när lungtuberkulosen tog slut, men Aids kan aldrig slå ut cancern som dominerande välfärdssjukdom."

"Det tror du bara."

"Nej, det vet jag. Och med din skada och okänslighet får du vara glad om du inte får skelettcancer."

"Det finns värre sjukdomar."

"Som vad då?"

"Som exempelvis att inte få spela piano."

14.

Som kyrkoherde i en av stadens förnämsta kyrkor är det min plikt att skydda kyrkan från allt ont, som till exempel stölder, svarta mässor, missbruk av kopieringsapparater, olämplig musikutövning med mera. Men det problem som jag en kväll ställdes inför var omöjligt att direkt klassificera som någonting antingen ont eller gott.

Jag visste om pianisten Morellos tillåtelse av organisten att få komma in i kyrkan och spela på vår flygel vid stängda tider. Han hade haft egen nyckel till kyrkan därför i flera år, och jag kände också till hans olyckshändelse i Finland. Därför var det något av en överraskning när han plötsligt dök upp i kyrkan igen.

Jag satt i källarvåningens expedition och arbetade som vanligt när jag hörde porten till kyrkan gå. "En av de vanliga kvällsövarna," tänkte jag, och efter en stund började det mycket riktigt höras skalövningar från flygeln uppe vid koret. Jag kände genast igen Morellos marmorrena anslag, men samtidigt stördes jag av ett främmande element i hans spelande. Skalorna var inte jämna och regelbundna. De var orytmiska, oegentliga, de kom av sig och de stakade sig. Ändå var det tydligt Morellos berömda underbara anslag. Där var någonting som inte stämde. Full av förundran gick jag upp för att utröna vad som egentligen stod på.

I bakersta bänken i kyrkan satt det en lyssnare. Han gjorde ett tecken till mig att vara tyst och inte visa mig för pianisten. Jag gick och satte mig bredvid honom. Jag igenkände honom som en av Morellos trognaste beundrare och understödjare. Han hade aldrig missat en Morellokonsert.

"Hysch!" sade han. "Han spelar för första gången sedan olyckan. Han har fortfarande ingen känsel i vänstra armen men försöker spela ändå."

Vi satt tysta och lyssnade till det patetiska framförandet. Den vänstra axeln var lägre än den högra, och han liksom pressade upp hela vänsterhalvan av kroppen bara med vänsterhandens fingrar. Alltid när han måste göra hopp med vänster hand kom han av sig och vänsteraxeln sjönk ner. Han grep sig då ofta om vänsteraxeln av smärta och började inte spela igen förrän efter en längre stund. Skälövningar och arpeggion kunde han klara, men så fort noterna blev staccaterade fick han ohyggliga problem. Hans spel blev därefter. Där var ingen rytm alls att tala om, vänsterhandens spel var sluddrigt och hängde inte alltid med, som om högerhanden var helt nykter och vänsterhanden grovt berusad, ofta måste han avbryta sig varvid han sjönk ihop med hela kroppen på pianopallen och grep med sin friska arm om sin sjuka vänsteraxel med ansiktet förvridet av smärta, men ständigt började han om på nytt. Det var klassiska stycken av Bach och Händel, Schubert och Schumann, men det var inte angenäm musik. Flygeln var välstämd, men pianisten var hjärtskärande ostämd. All rytm var helt rubbad från förståndet, harmoniken träffade ofta fel och blev falsk, och endast melodiken kunde med nöd föra musiken i hamn. Jag fylldes av fasa och motvilja blandad med ömkan och vemod. Jag kunde inte avbryta denne invalidiserade musiker i hans krampaktiga försök att återvinna ett hopplöst förlorat herravälde över en omöjlig konst. Det var för patetiskt.

"Vad säger hans läkare om det här?" frågade jag. Vännen svarade:

"Han vägrar att uppsöka några fler läkare. Dem han träffade i Finland förbjöd honom att spela på en månad. Det har bara gått tio dagar sedan olyckan."

"Tror du det kan bli värre än så här?"

"Värre kan det knappast bli. Låt oss därför hoppas att det kan bli bättre."

Under tiden kämpade Morello hopplöst vid flygeln. Det var som en förtvivlad men hopplös kamp för att hålla fast vid livet. Jag kom att tänka på den fjättrade Prometheus hopplöst slitande i sina kedjor medan örnen hackar i hans inälvor, jag tänkte på den hopplöse alkoholisten som fortfarande gör anspråk på att ha ett fullt människovärde, jag tänkte på narkomanen som kräver att all narkotika skall göras laglig och dessutom gratis, jag tänkte på den hopplöst cancersjuka som vet att han skall dö men som hemlighåller sin sjukdom för världen och i det längsta försöker fortsätta som vanligt som om den inte existerade, det var en kamp så hopplös, så tragisk, så bitter, så arg, så förtvivlad och så mänsklig att jag i mitt stilla sinne bara kunde tänka: "Hur mycket fel och oegentligheter han än spelar så har jag aldrig hört en så gripande musik förut." Och jag reste mig långsamt med tårar i ögonen och gick därifrån medan jag lämnade hans vän ensam kvar med de söndertrasade Schuberttolkningarna.

15.

Att bo granne med Peter Morello var inte den lättaste uppgiften i världen. Han var nämligen alldeles omöjlig. När jag flyttade in ovanför honom hade jag ingen aning om vad som väntade mig. Alla sorters hopplösa grannar hade jag haft förut, men han visade sig överträffa alla ens fasligaste farhågor och erfarenheter. Han verkade sympatisk i början och jag hade ingenting emot honom, men det var bara lugnet före stormen.

Det hör till saken att jag spelade gitarr och ibland brukade uppträda på diskotek. Jag spelade med andra ord ganska mycket musik hemma, och min musik (med Rolling Stones, Death Angel, Kiss, Alice Cooper och andra sådana) var ganska olik

den musik jag brukade höra från Morellos lägenhet. Först trodde jag att han spelade grammofon, men så småningom förstod jag att han faktiskt spelade piano själv.

Ganska snart började det komma små oförskämda lappar i min brevlåda. Det var grannen under mig som bad mig att inte spela musik på nätterna, och ändå hade jag bara brukat spela till klockan ett ibland. Men lapparna började dugga tätare, och en dag fick jag ett brev från husvärden i brevlådan. Då hade den idioten Morello klagat på mig inför husvärden i stället för att komma till mig personligen och diskutera saken. Och jag hade bara haft fest kanske en gång i månaden och bara spelat mina skivor för allra lägsta volym på nätterna ibland. Men Morellos känslighet visade sig vara närmast psykopatologisk.

Och det var bara början. Sedan kunde jag inte mer spela någonting för den allra lägsta volym efter klockan elva på kvällen utan att jag två dagar senare fick ett förargelseväckande brev från värden. Min frihet kringskars mer och mer. En dag var det det att jag markerade takten i golvet med foten när jag spelade gitarr som ådrog mig Morellos och värdens oförbehållsamma vrede, och till slut kunde jag inte längre gå i min lägenhet utan att Morello inför värden påstod att jag avsiktligt klampade bara för att jävlas. Och samtidigt så satt den där Morello timmar i sträck vid sin flygel och bara spelade samma skalövningar hela tiden och hamrade sina enfaldiga Bach- och Beethovenövningar utan att någonsin variera sig. Han spelade aldrig efter klockan elva, men hans musik var säkert en värre psykisk tortyr för hans omgivning genom övningarnas monotoni än vad mina kortare låtar kunde vara. Det var bara han som stördes av mig, men hans flygel dånade över hela huset. Ändå var det ingen som kunde med att klaga på honom.

Plötsligt en dag var det alldeles tyst i hans bostad, och jag undrade om någonting kanske hade hänt. Det var tyst i veckor, och jag började tro att han rest bort. Men så en dag hörde jag en försiktig skalövning där nerifrån igen. Men det var inte längre min granne. Morello brukade alltid spela med kraft och beslutsamhet, men dessa nya övningar var trevande försiktiga och nästan försagda. Ändå var det samma övningar som Morello brukat spela.

En dag fick jag se honom. Då förstod jag genast mysteriet, men det kom som något av en chock. Morello gick med ena armen i band, som om han hade brutit den. Hela hans uppenbarelse hade fått något ömkligt över sig. Han hade blivit invalid och var narraktig nog att ändå försöka fortsätta spela fastän han inte kunde längre. "Taskigt, grabben," tänkte jag och ställde honom inga frågor.

Så var det med den pianisten. Han hade kanske fallit i någon trappa eller fått handen i kläm i någon dörr, vad visste jag, men genom någon förarglig bagatell hade han helt plötsligt blivit värdelös som musiker. "Ingen Bach eller Beethoven mer," tänkte jag med jublande skadeglädje i mitt bröst och kände mig växa som musiker, ty nu var jag överlägsen honom. Jag kunde alltjämt spela gitarr med båda händerna och därmed excellera så att han hörde det, och jag skulle minsann pina honom. Aldrig att jag skulle ge honom anledning till klagomål mer, aldrig att jag skulle spela efter klockan elva, aldrig att jag skulle stampa takten mer, men min musik skulle han få höra, alla dånande långhåriga skrikhalsiga drogpropagerande rockmusiker skulle han få njuta av alla dagar mellan sju på morgonen och elva på kvällen, ty det var de tider som kontraktet tillät musik under, och själv skulle han aldrig mer få kunna spela ordentligt mer. Hans tråkiga romantiska klassiska musik var död, jag visste det och han visste det, och jag skrattade nästan på mig. Antagligen skulle han flytta snart, men jag hade vunnit över honom, min musik hade vunnit över hans, han var slagen och värdelös som musiker, och jag var etablerad i huset högst upp och skulle

aldrig mer behöva känna mig hotad av någon granne som trodde sig kunna spela bättre musik än jag.

16.

Det var med blandade känslor jag en dag läste följande artikel i dagspressen:

Drogberusad hoppade från femte våningen.

En ung teknologie studerande avled i natt på sjukhuset efter att ha slagit ihjäl sig mot gatan efter ett hopp från sin bostad på femte våningen. Det har framgått att han var under inflytande av LSD. Han har tidigare haft en bror, en konststuderande, som gjorde samma sak under samma betingelser för två år sedan. De båda bröderna var utan övriga syskon. Den avlidnes närmaste granne är den kände pianisten P. Morello, som sökts för vittnesmål men som spårlöst har försvunnit."

Jag tyckte inte om att se min beundrade väns namn i sådana sammanhang, och det att han nu var försvunnen igen skulle ovillkorligen reta allmänhetens nyfikenhet. Var han inblandad? skulle alla fråga.

Och han kom inte till rätta. Polisen sökte honom i en vecka, och jag höll mig informerad. Den avlidnes fall var förbryllande emedan det var känt att han aldrig använt sig av narkotika förut. Tvärtom hade han alltid uttalat sin avsky för det just emedan hans bror gått under till följd av en LSD-flykt. Ändå hade han själv till slut på samma sätt med samma drog brett ut sina vingar och krossat sig mot gatstenarna. Föräldrarna var naturligtvis otröstliga.

Jag anade oråd emedan jag kände till en del om kriget mellan Morello och just denne granne. Jag var fast besluten att finna honom innan polisen gjorde det, och jag hade tur. På en fest hos en gammal konstnär från 60-talet i en primitiv vindsvåning fann jag Morello i ganska bedrövligt skick. Han var rejält berusad och satt hängigt tillsammans med ett lika berusat kvinnligt original som jag också kände. De var i gott sällskap med varandra. I stället för att störa dem upptogs jag av den djupsinniga frågan vem av dem som det egentligen var mera synd om.

"Se på denna arm," sade Morello och höll upp sin vänstra arm under plågor som han förgäves försökte dölja. "Den var min enda felfria hand och arm, och nu blir den aldrig felfri mera. Jag kan aldrig mera spela med händerna i kors. Jag kan aldrig mera spela Appassionatan av Beethoven."

"Men du blir väl bättre så småningom," argumenterade damen.

"Ja, det trodde jag själv, tills idag. Jag träffade min läkare idag. Han sade att benet har läkts fel, och det är ingenting de kan göra åt saken. Benet har krökt sig och spjälkt upp en flis som gör att jag aldrig mer kan tvätta mig under högra armhålan. Vet du vad det betyder för mig som pianist? Att jag är spolad!"

"Du snackar bara skit. Du bara överdriver och tycker synd om dig själv. Lev för andra i stället! Jag var utbildad Wagnersångerska, sången var mitt hela liv, tills läkarna förbjöd mig att sjunga mera."

"Men du har väl inte brutit något ben?"

"Nej. Det var bara bröstkorgen som det var fel på. Den var full med brosk och fick sys samman med silvertråd! Och när den väl var fastsydd kunde den aldrig utvidgas mera. 'Sluta sjung, eller vi får skära upp din byst och operera om dig igen,' sade de kärvnlige läkarna, och *en* sådan operation är mer än vad man tål."

"Vad gjorde du då?"

"Vad tror du? Jag drack! Jag drack mig till förbannelse, och sedan drogade jag mig till förbannelse, och sedan dog min far, och sedan var det någon som ville ha mig. Sedan fick jag ett barn, och då först fick jag något som kunde hålla mig fast vid livet igen. Jag var Wagnersångerska, och jag var bra! Jag hade kunnat bli en ny Kirsten Flagstad!"

"Men inte en Birgit Nilsson."

"Jag var bättre än Birgit Nilsson, för jag hade inte samma anlag för fetma och ändå ett starkare röstunderlag. Jag var så gott som färdigutbildad! Och så hotar mig läkarna med en söndersprängd bröstkörg! Och så kommer du och klagar över ett larvigt ynkligt nyckelben!"

"Du förstår inte. Jag kan aldrig spela Beethoven ordentligt mera. Jag kan aldrig spela felfritt mera. Jag kan aldrig mera uppnå perfektionen. Mitt liv är slut."

"Så kände jag det också. Drick då, som jag gjorde, och om det inte hjälper så droga dig då! Och om det inte hjälper så gift dig då! Du är ju ännu ung och attraktiv, och pengar har du dessutom. Gå bara inte och bli bitter och lägg syra i oskyldiga grannars glas så att de flyger ut och slår ihjäl sig. Det är under din värdighet."

"Han bad om det. Han terroriserade mig."

"Hur bar du dig åt? Han var ju mot allt vad sådant heter eftersom hans bror gick under på det viset."

"Jag bjöd honom in till mig och låtsades mäkla fred. Jag bjöd honom på litet sherry och hade preparerat glaset med det där ämnet. När han sedan blev vimmelkantig hjälpte jag honom upp till sig. Jag trodde aldrig han skulle hoppa ut. Jag ville bara skrämma honom litet."

"Och det ska du inbilla mig. Alla vet att man vill flyga av LSD och särskilt sådana som inte provat det förr. Vem fick du det av?"

"En människa på dekis har alltid trogna ledsagare på undergångens väg. Det finns alltid de som hjälper honom med allt vad han behöver. Det vet ju du. Du har ju varit på samma kurs och visat vägen."

"Jo, vi har mycket att glömma och bedöva. Skål, broder! Mitt råd är ändå att du ska gifta dig."

"Ingen vill ha mig numera. Alla vet att jag är en störtande häst."

"Jag skulle ha tagit dig om jag inte redan var gift."

"Ja, förtappade själar kan åtminstone alltid finna tröst i varandras förtappelser."

Jag kunde inte lösa problemet vem av dem som var den mera bedrövliga. Inte heller kunde jag stå ut med att höra dem längre. Sakta drog jag mig tillbaka och ut därifrån utan att Morello hunnit få en aning om att jag, hans trognaste vän och beundrare, hade sett och hört honom i hans hittills sorgligaste ögonblick.

17.

På Piazza Brá i Verona.

Florens är Dantes stad och Michelangelos,
Rom är imperiets, historiens och kejsarnas heliga påvestad,
Genua tillhör Columbus och sjöfararna,
Marco Polo och de koloristiska målarna präglar Venedig,
Verona emellertid är endast präglat av undantag,
andrahandsdiktare och små falsifikationer.

Den största av dessa falsifikationer är Romeo och Julia:
 balkongen är inte ens trovärdig i sin prosaiska fånighet,
 och Julias grav, vet varenda Veronabo, är blott en hästho.
 Men att dessa älskare funnits kan ingen förneka att Shakespeare har skrivit om
 och även lyckats bevisa åtminstone rent teatraliskt.
 Emellertid är även denna stad märkt av Catullus,
 en tidig poet av det lättare slaget i Rom före Caesar.
 Och på något sätt är Verona en stad just för känsligare poesi.
 Den är ej så dramatisk och slagkraftig som Dantes eviga upphöjelse
 av sin mö Beatrice i Florens till himmelens höjder
 men mera försiktig och känslig i stället. Catullus dog ung
 och som den enda svärmaren någonsin i Roms antikpoesi,
 och vår vän William Shakespeare skrev sitt allra ömmaste varmaste
 känsligaste och ödmjukaste drama om Romeo och Julia i staden Verona,
 och det var ej hans enda rent veronesiska drama.
 Man vet ej vad de där befängda ungdomarna gjorde egentligen i verkligheten,
 men dramat finns såsom en konkretiserad och oöverträffbar
 beundransvärd kärlekens, ömhetens, renhetens, trohetens dröm,
 och det räcker. En idealdröm som blir konkretiserad,
 om än blott på scen och i saga, blir odödlig genast och det oundvikligt.
 Den idealdrömmen är vad som mest präglar Verona
 och ger den ett drag av opåtaglig subtilitet
 lika svärfångad som själva kärleken i dess mest åtrådda renhet.
 Förrän jag nu lämnade Norden skrev en vacker kvinna en kärleksdikt till mig
 om barnet hon önskade med mig.
 Jag kan aldrig ge henne ett sådant barn.
 Endast renhetens kärlek och dess resultat
 i dess renaste oprovocerade sanning
 kan jag producera som barn,
 och en sådan opåtaglig avlelse
 kan endast bli lika fjärran från denna vår verklighet
 och lika sann som falsifikationen om Romeo och Julia.

Som en annan falsifikation kom jag till Verona mera som ett spöke än som en
 mänska. Det var trist att återse staden, ty här hade jag givit en av mina finaste
 konserter för tre år sedan, och konserten hade kulminerat i ett efterspel i en villa vid
 Lago di Garda. Där hade jag ombetts spela för ett utvalt sällskap av underbara unga
 amatörer av vilka initiativtagaren var en duktig ingenjör som arbetat i Sverige. Jag
 hade blivit god vän med dem alla, och vi hade festat i tre dagar. När jag nu försökte
 treva mig tillbaka till denna grupp var den försvunnen och upplöst. Ingenjören hade
 flyttat till Rom, mina bästa vänner hade flyttat till Sydafrika, och resten hade förlorat
 kontakten med varandra. Inte ens den underbara villan vid Lago di Garda, där jag
 hade spelat under andäktiga cypresser i solnedgången, kunde jag längre på något
 sätt spåra.

Jag passerade flera lokaler var vi då hade festat tillsammans. Jag fick en taxi till
 att köra mig av och an upp till ett ställe i bergen ovanför staden varifrån man hade en
 storslagen utsikt över hela landskapet och staden var vi då hade haft vår festligaste
 middag. Andra festade där nu i stället, och jag skulle aldrig mer få ge någon konsert i
 Verona, ty min vänstra arm var döende och redan halvt förtvinad.

Inte en ton hade jag spelat sedan jag kom till Italien. Jag hade rest bort under förevändningen att jag måste vila upp mig och ville återuppsöka gamla publikker som just den jag hade haft i Verona. Den publiken var nu död, och jag kunde aldrig återfinna den och ännu mindre spela för den mera.

Jag drev omkring några nätter i staden under ett olidligt gråtfärdigt vemod. De enda som talade till mig tycktes vara narkomanernas kvarlämnade kanyler i rännstenarna och kommunisternas hemska och överallt upprepade klotter på väggarna. Under tiden klämdes Gorbatsjov hårt i Kreml, och jag led med honom. Men lika litet som jag med mina böner kunde nå honom kunde några av mina många förlorade publikker mera nå mig. Jag var hopplöst förlorad, i Verona drev jag bara omkring som en osalig fredlös ande och nattfantom, ingenting mänskligt är så trist som en artist utan publik, så jag hade ingenting annat att göra än att bara resa vidare.

18.

Han var spårlöst försvunnen, och på något sätt kände jag att han var i fara. Det enda jag visste var att han rest någonstans till Medelhavet. Jag talade om detta med en god vän till både honom och mig, en läkare, som alltså haft en hand med i hans nyckelbenskonvalescens.

"Jaså, du vet så mycket att han rest till Medelhavsområdet? Då finns det alltid ett ställe var man kan vara säker på att finna honom: Athens Akropolis. Är han vid Medelhavet så kan du vara lika säker på att förr eller senare träffa honom där som Robert Graves på Mallorca."

Det var en vink från ovan. Denne läkare kände Peter på ett annat och mera inträngande sätt än jag, som bara avgudade honom. Jag reste omedelbart till Medelhavet.

Väl underrättad om de katastrofalt dåliga tågmanövreringarna i Jugoslavien valde jag att ta tåget till Rom, därifrån fortsätta till Bari och ta färjan över till Grekland där. Resan blev en besvikelse. Jag hade aldrig varit i Grekland förut, och mitt första möte med grekerna ombord på färjan var negativt. Visserligen togs jag med storm av den förtrollande vackra grekinna i biljettkontoret som visade mig ombord på fartyget, men väl ombord möttes jag av likgiltighet och hänsynslös ekonomisk krasshet. Först när man var ombord fick man veta att endast grekisk valuta gällde, och då måste man växla till sig pengar där ombord enligt en ganska oförmånlig kurs. Priserna ombord var hutlösa, för 500 drakmer fick man inte ens en dålig portion moussaka, personalen var snorkig, skeppet var sjaskigt, det fanns inte ens dasspapper på toaletten, och det värsta var högtalarna i vilka pursern då och då skrek något oförståeligt meddelande snabbt på grekiska och obegripligt på dålig italienska och engelska vid alla olämpliga tider på dygnet och särskilt på natten, när man ändå omöjligt kunde sova på grund av motorbullret. Dessa högtalare kom man inte undan var på båten man än befann sig. Även skvalmusik från salongen, där endast besättningsmedlemmar ständigt satt och söp, var olidlig och ofrånkomlig. Ändå var det en viss fröjd i att få uppleva den storslagna infarten till Grekland västerifrån genom passagen förbi Levkas och Ithaka in i den om en extra stor norsk fjord erinrande Korintiska viken. Det var omöjligt att tänka sig detta gigantiska landskap utan Poseidons, Hades, Zeus, Apollons och Athenas eviga närvaro. Endast den som aldrig har sett Grekland kan tvivla på de olympiska gudarnas evigt levande existens. Kristendomen var maktlös mot detta faktum som hela den skälvande jordbävningssomskakade hellenska naturvärlden så självklart vittnade om.

Tågresan in från Patras till Athen var oförglömlig. De eviga olivlundernas silvergröna mildhet mot de bländande vita husen och havets lysande blåhet illustrerade och underströk det underbaraste av allt: det bländande grekiska ljuset. Vid Korinth lämnade vi havet i väster och fick det i stället i öster. Gradvis upprullades hela det historiska landskapet framför mig med bara marmorsten överallt: hela Grekland verkade bestå av bara marmor. Gradvis uppträdde Salamis, och jag tyckte mig se de attiska galärerna fullständigt uppfylla sundet mellan den stora ön och fastlandet. Och så började Athens oändliga förstäder.

Tåget kom fram klockan sju på kvällen. Jag försökte genast skynda upp till Akropolis. Jag kom för sent: klippstaden stängdes för allmänheten klockan åtta. Det skymde redan, och beklämd vandrade jag ner längs den historiska tidens Agora. Där fanns många mysiga trotoarserveringar, och den ena var mera inbjudande än den andra. Jag fastnade för en skylt som inbjöd en till en middag för 790 drakmer, vilket jag fann oemotståndligt, så hungrig som jag var. Jag klev in och visades av kyparen till en plats där en annan ensam person satt vid samma bord. Jag kunde inte tro mina ögon. Det råkade vara Peter Morello.

"Hejsan," sade han leende. "Hur har du hittat hit?"

"Fråga inte mig," svarade jag stammande.

"Du har förstås bara slumpvis passerat Athen och sedan slumpvis kommit till samma nattsylta som jag."

"Jo, faktiskt." Han verkade inte övertygad. "Jag har aldrig varit i Athen förut." Då verkade han börja tro mig.

"Vad gör du i Athen?"

"Turistar."

"Har du varit uppe på Akropolis?"

"Jo. Tyvärr var jag för sent ute. De hade redan stängt."

"Ja, de gör så numera. Förr i tiden kunde man gå dit mitt i natten och njuta av fullmånen. Nattetid stördes man inte av ruinernas bedrövlighet. Jag ville nästan avråda dig ifrån att gå dit på dagen. Där är alltid tjockt med fåniga odrägliga turister som trampar på varandra, och dessutom är ruinerna för beklagansvärda. Jag vill bara gråta när jag ser dem i dagsljus. Det enda intressanta som finns att se där uppe är restaureringsarbetena. Sedan sex år tillbaka arbetar man metodiskt med att få Parthenon i någorlunda skick igen. Det går olidligt långsamt, men det går desto säkrare och intensivare sten för sten. Man har aldrig kunnat begripa sig på de antika hellenernas tempelbyggnadsteknik, men med moderna hjälpmedel kan man nästan börja åstadkomma något liknande. Jag reser hit varje år bara för att följa med hur långt de har kommit."

"Hur mår din arm?"

"Jag försöker glömma den. Jag tackar dig inte för din erinrande fråga. Bäst glömmar jag den tillsammans med hororna i Athen. Det finns inga bättre horor i världen. Den erfarenheten gör jag på nytt varje gång."

Jag lade märke till vinflaskan bredvid honom. Han drack ganska redigt, och så fort den var tom beställde han en ny. Jag åt dock en middag tillsammans med honom, och han pratade mest hela tiden. Det verkade som om han gjorde det bara för att anstränga sig till att försöka glömma. Jag tyckte inte riktigt om det.

Vi gick tillsammans därifrån vid halvtolvtiden. Vid den stora loppmarknaden dök det upp en dam som högg honom i armen och sade något hjärtligt på grekiska. Han svarade på samma språk och lika hjärtligt, och jag förstod inte ett ord, men han presenterade oss för varandra, och jag förstod att hon hette Lola. Ett föga genuint grekiskt namn, tyckte jag.

Vi följdes åt ett par kvarter, men plötsligt försvann han med Lola in i en gränd med ett tjockt folkliv. Det var ingen idé att följa efter honom. Han var uppslukad av denna oformliga stad, som det var så lätt att försvinna i. Och jag fick en naggande känsla av att han hade försökt bli av med mig hela kvällen, som av ett tråkigt minne som man bara ville slippa.

Och när jag tänkte på allt vad han hade sagt slog det mig att han inte med ett ord sagt något om sina planer. Konstantinopel hade nämnts i förbifarten med en antydning om att han kanske skulle lukta på den staden, men det slog mig för övrigt nu när han var borta att han med mig lyckats undvika alla diskussioner om en framtid.

19.

Jag begick misstaget att resa till Konstantinopel. Det var ett oerhört misstag. Tågresan dit var oändlig och varade i 26 timmar, som slutligen blev 29. Vagnsitsarna var hårda och obekväma, och det fanns inga sovvagnsmöjligheter. Däremot fanns det en restaurangvagn. Den var inte bekväm den heller. Vad som serverades var kalla drycker på burk, ett slags sandwich utan smör men med torr skinka, och kallt kaffe. Detta kalla kaffe var konstruerat på ett underligt sätt. En plastmugg var full med vatten, och ovanför denna "vattenvåning" fanns det en "andra våning" med neskafe och socker. Dessa båda våningar inom muggen stod inte i någon kontakt med varandra. Det var följaktligen omöjligt att blanda kaffet. Antagligen fanns det något särskilt trick som man måste kunna för att få detta "kaffe" att fungera, men detta trick var jag för ointelligent för att kunna lista ut. Jag måste ge upp och gav slutligen muggen i bearbetat men ointagligt tillstånd tillbaka till kyparen, som var vänlig nog att göra vad jag inte kunde och servera mig det färdiga "kaffet" i en helt annan kopp.

I samma kupé som jag hade tre bronshyade kraftiga män tagit plats. Det visade sig snart att jag olyckligt nog hade hamnat i en rökarkupé, och dessutom visade det sig att de tre imponerande herrarna var libyer. Detta släkte är känt för att röka extra mycket när de röker. Dessa rökte i förhållande till sin respektingivande kroppsstyrka, det vill säga tre gånger så mycket. Emellertid var de vänliga, och jag kom väl överens med dem, fastän vi inte hade ett enda ord gemensamt. Det enda europeiska språk de behärskade några ord av var italienska. Hur de lyckats ta semester från den angenäma herr Khadaffis Libyen var ett mysterium för mig, men ju mer jag observerade dem, desto mera sympati fick jag för dem.

Den hårdaste prövningen var emellertid gränsöverskridningen. Greker och turkar är inte världens godaste grannar. Den grekiska passkontrollen gick någorlunda smärtfritt: alla pass insamlades från tåget av en tjänsteman, och därefter väntades det i en timma, och därefter kallades alla passagerare ut ur tåget för att de själva skulle plocka sina pass från passkontoret. Alla släpptes igenom.

Den turkiska passkontrollen gick annorlunda till. Först måste samtliga pass förevisas i tre omgångar för tre olika tjänstemän som i tur och ordning gick igenom hela tåget. Sedan började den stora passkontrollen. Samtliga passagerare måste gå ut och köa utanför passkontrollen medan en och en släpptes in och stämplades. Allt som allt tog den turkiska passkontrollen två timmar. Mina tre libyer släpptes inte igenom. De hade säkert inte gjort någonting ont. De bara råkade ha oturen att vara libyska medborgare, eller rättare sagt, de hade oturen att tillhöra en nation som fått dåligt rykte i Europa genom sin diktator.

Både till och från Turkiet skedde passkontrollen mitt i natten, och det gick endast ett tåg om dygnet i en riktning över gränsen. Det var som om båda länderna kommit

överens om att göra denna resa så obehaglig som möjligt för alla passagerare som vågade anträda den. Det enda alternativa sättet att med tåg resa till Konstantinopel var genom Bulgarien, och detta land krävde både extra priser och visum för ytterligare extra kostnader. Diktaturer av detta slag har jag alltid varit allergisk för.

Valutaväxlingen gick godtyckligt till på tåget. För tusen grekiska drakmer fick man tio tusen turkiska lira, som alltså ungefär har samma kurs som den italienska liran, med en avgörande skillnad, som jag kommer till senare.

Konstantinopel visade sig vara en död stad. Endast Istanbul var vid liv. Hagia Sofia var beklämmande i sin nakenhet med de borthuggna mosaikerna och de vanställande plakaten med citat från koranen. Ytterligare beklämmande var de allestädes närvarande beväpnade vakterna och soldaterna, som tycktes bevaka nästan varje gata med en kulsprutepistol, och de var aldrig ensamma. Var det fanns en sådan skräckinjagande varelse fanns det i närheten alltid ett hundratal. Ytterligare beklämmande var de många tiggarna. En pojke kom fram till mig och insisterade på att få sälja något fullständigt onyttigt föremål till mig, jag vet inte om det var glasspinnar utan glass, men det var något åt det hållet, och han tycktes finna det fullständigt orimligt att hans vara inte var alldeles oemotståndlig för mig. Jag skämdes för att jag inte med den bästa vilja i världen kunde ge honom något för något som jag inte ville ha. Kort efteråt kom en utsliten skoputsare och insisterade ännu mera ihärdigt på att få blanka mina skor fastän jag inte hade några. Jag demonstrerade för honom mina obblankbara sandaler varvid han endast insisterade ännu mera eftertryckligt. Han försökte idka ojust utpressning med att framhålla saker som att "Baby pappa hungrig" på tafatt engelska, men det var omöjligt att låta honom få blanka mina omöjliga sandaler.

Jag tröttnade snart på staden. Den var för kaotisk och vulgär för min smak. Den turkiska skrytsamheten från förgångna tider lockade mig inte med sina sevärdheter, och de bysantinska kristna minnena var bara minnen mera beklämmande än Athens Akropolis genom att det bigotta Konstantinopel på sin tid egentligen aldrig lyckats åstadkomma något annat än inre stridigheter. Medan Athen var mera levande än någonsin framstod det bleka minnet av det levande begravda Konstantinopel som föga mer än en historisk parentes. Det hade förfallit till döds och fallit för alltid, Venedig och västvärlden hade med förenade krafter förrått det och plundrat det tillsammans med världens mest destruktiva fanatiker, alla bekännare av islam, och ingenting hade kunnat rädda det sedan 1453. Inte ens Kemal Atatürk hade förmått rädda Turkiet från dess fortsatta öde av ständigt förtryck under de två ständigt varandra avlösande herrarna kaos och diktatur.

Ej heller fann jag något spår i detta mänskliga osaliga kaos av min vän Peter Morello. Han hade knappast varit där, och jag brydde mig inte ens om att försöka gå till den stora bazaren och söka efter honom där. I stället tog jag samma kväll tåget tillbaka till Grekland för att från Thessaloniki fortsätta hemåt genom Jugoslavien.

Även här visade sig ett resultat av ovänskapen mellan Grekland och Turkiet. Den som kom från Konstantinopel och ville resa till Europa utan att störa Bulgarien måste stiga av i Thessaloniki klockan 22.30 på kvällen för att sedan ta det första (och enda) tåget till Jugoslavien klockan 6.30 på morgonen. Kan man tänka sig en sämre tågkombination? Hellre än att uppsöka ett hotell vid midnatt, komma i säng efter halv ett och sedan nödgas stiga upp halv sex för att hinna i tid till tåget och betala fullt hotellpris för något sådant beslöt jag att tillbringa natten på stationen.

Väntsalen i Thessalonikis järnvägsstation var full med folk. Det var lördag kväll, och hela stationen kryllade av folk. Väntsalen såg ut som ett flyktingläger med hemlösa människor överallt. Där fanns gamla greker av båda könen, utslitna horor och

förstörda alkoholister, och där fanns massor av unga tåggluffare från hela Europa. Snart identifierade jag både tyska, engelska, portugisiska, finska, italienska och turkiska utom grekiska. Många hade sträckt ut sig på smutsiga filter, resmattor och luftmadrasser på det smutsiga stengolvet, och en hop tyskar hade slutit sig samman inom en barrikad av bagage för att skydda sig mot tjuvar, vilket tydligen behövdes. De hade en liten kaffekokare ständigt verksam, och deras lilla koloni utgjorde det centrala flyktinglägret. Två barfotade hemlösa barn strök omkring mellan bänkarna och väckte ständig uppståndelse med att stjäla saker vilka de dock alltid återlämnade efter en obligatorisk jakt till deras förtjusning. Speciellt trakasserade de en ensam man som låg på en filt mellan två bänkar. Denne man hade slitna jeans med hål på knäna och var både smått berusad, smutsig och mycket orakad. Så småningom gick det upp för mig att det faktiskt var Peter Morello.

20.

Jag studerade honom och de båda pojkarna en stund innan jag visade mig för honom. Det var uppenbart att pojkarna tyckte om honom och att de bara lekte med honom. När de försvann för fem minuter gick han själv omkring smått letande efter dem, som om han saknade deras sällskap.

Det var två riktiga tiggaringar, men de var hjärtliga. De kunde skratta, de kunde leka, de var kanske högst 11 år gamla, de var smutsiga som Londons slum på Dickens tid, de var delvis nakna, men ändå var det något tilldragande med dem. Jag kunde förstå att Morello drogs till dem fastän de var ganska påfrestande med sina påhitt. Vid ett tillfälle lyckades de ta en bok ifrån honom, en vild jakt över hela väntsalen blev resultatet, tills Morello tröttnade och försökte glömma hela saken, men just då kastade den ena pojken hans bok på honom. Och så höll det på.

Det blev naturligtvis inte mycket sömn för alla de stackars människor som valt att tillbringa natten på detta underliga ställe. Vid ett tillfälle dök det upp en turkisk musiker som satte i gång med att sjunga och spela på sitt om en indisk sitar erinrande instrument. En finne lockades till honom och tog fram sitt turkiska instrument som han faktiskt trakterade inte mindre genuint, så att det blev en angenäm duett tills stationens ordningsmän kom och körde bort dem till hela stationens besvikelse. Tydligen gick det inte an att förgylla tillvaron i en grekisk tågstation för ett bedrövt väntsalsklientel med att spela och sjunga för dem på turkiska.

Småningom lade sig friden och tröttheten över stället. Jag trädde försynt fram och sade: "Hej, Peter."

"Tjänare, Thomas, det var inte igår!" sade han som om det var den mest självklara saken i världen att jag skulle råka vara just där just då. "Jag ser att du också för tillfället har slagit dig till ro som vagabond. Vet du vad detta är?"

"En väntsal."

"Nej, det är mycket mer än så. Det är den grekiska motsvarigheten till socialhjälp och ungarshotell, och jag lovar dig att detta alternativ är mycket mera mänskligt än våra breddgraders sociala lyx."

"Men vad gör du här?"

"Väntar på tåget. Gör inte du det också?"

"Jo, visserligen. Men jag har åtminstone kläder på kroppen. Äger du ingenting längre?"

"Jo, mig själv."

"Har du slösat bort dina kläder och pengar på hororna i Athen?"

"Var inte sarkastisk. Jag går inte i säng med vem som helst. Jag har många väninnor men inga älskarinnor. I hela mitt liv har ingen kvinna lyckats lägga beslag på mig, åtminstone inte ännu. Jag är fri, fattig och lycklig. Vad kan man mera begära?"

"Men du ser för bedrövlig ut."

"Det gör hela världen. Titta på de två små tiggargossarna som slagit sig till ro där på bänken. De hör till de lyckligaste och friskaste gossar jag någonsin sett. De är experter på att stjäla, men de är hederliga som tjuvar och lämnar tillbaka vad de stjal om de finner det vara rättvist. Jag skulle kunna ge dem allt vad de bad mig om, om jag hade någonting att ge."

"Du har blivit som en Diogenes."

"Han var visare än Alexander den Store, som lade hela världen för sina fötter."

"Hur känns det att inte arbeta?"

Omedelbart blev han allvarlig. Jag hade vidrört en känslig punkt.

"Jag försöker glömma hur det var att arbeta. Jag försöker glömma min arm och beklagar att den inte blev amputerad direkt, för den gör fortfarande ont och är obrukbar. I stället umgås jag med människor, och du anar inte hur mycket mera det ger mig än musiken."

"Kan människors fulhet och falskhet ersätta musikens renhet?"

"Musikens renhet kan ersättas endast av verklighetens sanning. Det var synd att vi inte träffades mera i Athen. Där hade jag kunnat lära dig något nytt om människan."

"Som vad, till exempel?"

Han blev tyst. Sedan sade han: "Se dig omkring. Finns det någonting vackrare än människan?"

För att inte göra honom besviken såg jag mig omkring. Jag tittade på de dräglade gubbarna, de grälände gamla ragatorna utan tänder, de två sovande halvnakna genomsmutsiga tiggargossarna, de snarkande krigsinvaliderna, de tågluffande ungdomarna i trasiga kläder, den stora stinkande oredan i denna hemska väntsal, som kunde ha varit ett sinnessjukhus på 1600-talet, och jag svarade på hans fråga, utan att kunna svara något annat: "Nej."

21.

Hela denna natt i Thessaloniki var som en dröm. Jag somnade i en av bänkarna vid 3-tiden och vaknade till med vanställd värkande rygg vid 5-tiden. Barerna, restaurangen och nattlivet var fortfarande i full gång som vid 11-tiden på lördagskvällen. Vartenda bord i stationens kaféserving var fortfarande upptaget, och kyparna var inte mindre i farten än sex timmar tidigare. Hela staden, hela Grekland verkade leva som allra mest just på lördagsnatten och fullt ut ända tills solen ånyo skulle visa sig. Skulle de sedan sova hela söndagen? Jag kunde inte föreställa mig detta om detta energiska och ytterst livliga folk. De skulle säkert göra lika mycket affärer under hela söndagen som de gjort under hela lördagen. Deras livlighet och företagsamhet hade enligt min erfarenhet endast i någon mån sin like hos folket i Israel och i Finland.

När jag vaknade till var Morello försvunnen. Jag accepterade detta som ett faktum som jag redan var van vid och brydde mig inte om att stanna kvar i

Thessaloniki eller återvända till Athen bara för att jaga honom. I stället steg jag på tåget till Venedig och for genom hela Jugoslavien.

Timme efter timme färdades tåget genom ett monotont Serbien utan like. Ett oändligt jordbrukslandskap utan någon variation uppfyllde mig med enbart tomhet och tristess. Hur kunde man leva i ett sådant land?

Emellertid var det söndag, och tåget var fullt av folk. Det var någonting speciellt med denna dag, ty alla serberna på tåget festade. Det var mest unga män, och de sjöng och dansade och drack hejdlöst i varje vagn. Somliga av dessa unga män kom jag på med att gråta.

En ung italienare gav mig förklaringen. "Alla dessa unga män är på väg till sin militärtjänstgöring. Det är deras sista dag i frihet." Förklaringen var rimlig.

Svårmodet, lössläppheten, den melankoliska glädjen, den innerliga sången, allting var blott en svanesång. I en kupé dansade fyra män omkring på sitsarna och sjöng med armarna om varandra medan en femte markerade rytmen med gafflar och skedar. Vid utrymmet mellan två vagnar stod en man och spelade väl på gitarr medan fyra andra sjöng i kvartett omkring honom med halvtömda vinflaskor omkring sig. Det var rena akrobatuppvisningen. Och allt var fullständigt genuint, rent och äkta. Ingen stereo, ingen free-style, inget artificiellt, bara ett hämningslöst flödande hjärta fyllt av underbar sång.

Samtidigt var hela denna företeelse så utomordentligt slavisk. Ungefär som detta monotona landskap och detta spontant hjärtliga och samtidigt så melankoliska och sentimentala folk förställde jag mig att hela Ryssland måste vara.

Samtidigt var den jugoslaviska verkligheten fruktansvärd. Serberna talade bara serbiska, de kunde bara läsa sitt eget obegripliga kyrilliska alfabet, de förstod sig inte ens på sina egna landsmän och närmaste grannfolk kroaterna och makedonierna, och deras inflation var galopperande: i Venedig var 1000 jugoslaviska dinarer värda 100 italienska lire, och dagen därpå var de bara värda 70. För mina 90,000 överblivna dinarer fick jag sammanlagt 780 lire, vilket i svenska pengar är knappt fyra kronor. Det räckte i Italien, i detta billiga land med världens nästlägsta valuta, inte ens till en kopp kaffe. Jag hade tur som fick denna valuta växlad över huvud taget, även om en packe jugoslaviska sedlar i italienska pengar bara gav mig några mynt till dricks.

En kväll några dagar senare strövade jag omkring bland Veronas gator. Trattoriorna och tavernorna var fulla med matglada människor som drack och hade roligt, och det slog mig hur unga de flesta var. Verona verkade vara en ungdomens stad framför allt. Det var ungdomarna mer än turisterna som präglade stadens intimt innerliga och hemlighetsfullt levande atmosfär. Jag hade passerat Piazza delle Erbe och kommit in på en sidogata när jag hörde pianomusik från något fönster ovanför mig. Jag kände tydligt igen stycket. Jag såg en skylt där det stod "Piano Bar" och förstod att det var från det huset som musiken kom. Men dörren var låst. Stället var stängt. Men tonerna fängslade mig och fjättrade mig på stället. Det var Beethovens pianosonat nr 27 opus 90 som spelades, och pianisten var redan inne på den andra och sista satsen, men han föredrog den så mjukt och innerligt och utan att någonsin öka tempot från den rätta ömma intimitet som präglar denna Beethovens mest älskvärda komposition så att jag nästan kände mig helt säker på att pianisten måste vara Peter Morello. Men det var omöjligt för mig att ta reda på saken. Jag ställde mig där och väntade tills tonerna dog ut i en oändlig ömhet av pianissimo och ritardando, och sedan var allt tystnad. Ingenting hände. Ingen kom ut och ingen gick in. Stället var dött. Efter tio minuters väntan gick jag därifrån utan att veta vad jag skulle tro. Förnuftet sade mig att det inte kunde vara Morello medan tonspråket och anslaget hade varit så mycket hans som någonting kunde vara.

Föga anade jag att han kanske just i den samma stunden mötte sitt öde långt därifrån. Jag läste det i tidningen några dagar senare hemma i Göteborg: "Pianist funnen mördad." Till min fasa läste jag att den mördade pianisten var min avgudade vän. Han hade påträffats knivskuren i halsen nästan till oigenkännlighet tidigt på morgonen i en gränd i Madrid. Myndigheterna hade inga spår att gå efter. Sådant hände varje dag och inte bara i Turkiet, södra Italien och Marocko.

Jag kunde naturligtvis inte tro att det var sant. Därför reste jag ner till den Iberiska halvön för första gången i mitt liv. Kanske jag kunde hjälpa polisen och myndigheterna med några intressanta uppgifter.

Dagen innan jag skulle resa hände det emellertid något extra uppseendeväckande. Genom min brevlåda kom det ett tjockt brev utan avsändare. Min adress var maskinskriven, men brevet innehöll ett manuskript som visade sig vara min vän Morellos självbiografi.

När jag dagen därpå flög till Madrid hade jag därför mitt livs mest bestickande reslektyr att underhålla mig med på vägen.

Så här löd denna överraskande historia:

22. Ett misslyckat liv.

Att jag finns till kan jag tyvärr inte förneka. Däremot måste jag å det bestämdaste avsvärja mig allt personligt ansvar för det sorgliga faktum att jag kom till.

Ändå kom jag till under ganska ljusa omständigheter. Kriget var över, under mitt födelseår upphörde ransoneringarna, samma år kom Churchill åter till makten, det var ett historiskt märkesår under vilket alla börser slog alla ekonomiska expansionsrekord, och jag föddes i en lycklig familj.

Åtminstone var den lycklig då ännu. Jag hade tre äldre syskon, en ung vacker mor som blev min första och bästa vän i världen och en ekonomiskt solid far. Deras nackdelar skulle det dröja många år innan jag upptäckte dem.

Ändå kan jag inte ha varit helt nöjd, ty under mina första tre levnadsår försökte jag ta livet av mig sammanlagt tre gånger. Jag minns endast det sista av dessa tre tillfällen. Alla tre var avbrutna drunkningsolyckor, och efter den första sökte jag mig oavlåtligt tillbaka till samma plats för att försöka igen, som om jag insett att jag begått mitt livs största och oförlåtligaste misstag genom att låta mig födas och komma till livet, ett misstag som måste rättas till med vilka medel som helst. De största chanserna hade jag när ingen annan var hemma en afton, men grannarna hörde ett snyftande från vår utomhussimbassäng, undersökte saken och fann mig tvåårig hängande med händerna i bassängkanten med det våta bråddjupet under mig. Hur jag hade lyckats ta mig dit kunde ingen förklara eller begripa och allra minst jag själv. Ännu mera förbryllande ter sig dock min tveksamhet inför sanningens ögonblick – allt jag hade behövt göra för att få slag i saken var att släppa greppet. I stället hade jag plågat mig genom att i det längsta hänga kvar mellan liv och död.

Den tredje gången när jag nästan drunknade i denna simbassäng minns jag mycket väl. Vattnet var så blått, så blått, och jag minns ingenting utom denna klara blåa färg. Att det var vått och att jag inte kunde andas tänkte jag inte närmare på, men jag insåg nog att något inte var alldeles som det skulle vara. Så dyker det en stor svart skugga framför mig ner i bassängen, och jag förstår genast att jag inte lyckades den här gången heller.

Min bror hade upptäckt mig liggande i vattnet på mage med ansiktet under vattnet och genast gallskrikit på hjälp. Min mor hade hört det inne i huset och genast rusat ut med tungan i kinden. Hon brukade alltid bita sig i tungan för att känna hur ont det gjorde när något av hennes barn led av något. Skyddsstaketet runt bassängen var två meter högt, enkom uppriggat för att hålla mig borta från vattnet, och i stället för att klättra över det eller ta sig genom grinden hoppade hon direkt över och dök på huvudet i bassängen. Hon torde ha slagit alla världsrekord i det kombinerade hoppet och praktdykningen. Hon kunde naturligtvis aldrig göra om det sedan jag blivit räddad.

Sedan torde jag ha givit upp alla vidare försök att dränka mig, ty därefter var jag aldrig mera intresserad av vatten i någon form. Ett nödvändigt ont som man ibland måste dricka utan att det ens hade någon smak, var väl ungefär min slutledning efter mina första besvikelserfulla erfarenheter av detta förrädiska element.

Vi bodde då i Argentina var min far arbetade i Buenos Aires som agent för Finska Pappersbruksföreningen. Tidigare hade vi bott i Finland, var jag och alla mina syskon kunnat födas, och vi talade alla svenska. Mina äldsta syskon hade även hunnit lära sig finska i skolan i Finland och lärde sig dessutom tala väl spanska och engelska i Argentina. Min närmaste bror och jag kom däremot aldrig så långt.

Jag var fyra år när vi bosatte oss i Göteborg som då, 1955 stod på höjden av sin expansion som sjöfartsstad med den största hamnen i Skandinavien. Sedan dess har det i stort sett oavbrutet gått utför med den stadens position som hamnmetropol i världen. Men det var en mänsklig och trivsamt stad på 50-talet, och i viss mån har dess mänsklighet och trivsamt bestått genom alla kriser hur självdestruktiv stadens kommunalpolitik än för det mesta har varit. På 50-talet visste jag ännu ingenting om politik, och således var jag lyckligt okunnig om den socialdemokratiska socialism som genom ett visst parti tyvärr hade ett seglivat monopol på Sverige. När jag väl blev bekant med detta politiska system började jag genast längta tillbaka till det gyllene 50-talet, under vilket jag hade varit så lycklig i min totala okunnighet om herrar Erlanders och Palmes förehavanden, och i stort sett har jag längtat tillbaka till 50-talet ända sedan dess.

Det var dock inte bara politiker som tog min barnaoskuld ifrån mig. Min närmaste bror visade sig vara en outhärdlig översittare. Han var mycket kraftig, och med sina muskler av järn kunde han i princip företaga sig vad som helst med mig utan att jag hade någon möjlighet att försvara min integritet. Han var dessutom tre år äldre än jag, men därmed ändade hans fördelar. Han hade kort tålmod och var föga betänksam, varför han var lätt att få till att spåra ur, och den konsten blev mitt enda försvar mot honom.

Emellertid tyckte jag mycket om honom, och i viss mån delade vi samma sinne och fascination för det oerhörda, det dramatiska, det fantastiska och det djupt mänskliga. Just för att vi ändå hade så mycket gemensamt blev min besvikelse på honom vid ett tillfälle desto bittrare. Han hade i religionsundervisningen tilltalats av Jesu mycket mänskliga personlighet, och han hade fastnat för hederlighetens budskap, att "ja är ja och nej är nej," vilket, om man helt enkelt följer detta bud, onödiggör allt svärande av eder. Han föresatte sig att aldrig mera ljuga eller ändra mening. Efter en vecka tog han tillbaka ett löfte som han lovat mig i god tro. Jag påminde då om hans föresats att leva efter budet "ja är ja och nej är nej," men det budet existerade inte längre för honom. "Vad Jesus sade struntar väl jag i," menade han en vecka efter att han hade framhållit Jesu ord som det högsta föredöme. Jag kom aldrig någonsin över den besvikelsen, som med tiden skulle upprepa sig i stort sett med de flesta människor jag någonsin lärde känna.

Det räcker med att återge detta som stilprov på hans självbiografi. Min finkänslighet avhåller mig från att avslöja mera, men fortsättningen var i konsekvent samma stil. Den skildrade äldre brodern förföll sedan till att bli popmusiker och haschrökare, från vilka yrkesinriktningar han sedermera räddades genom en amerikansk äventyrarsekt, vilket var bra för denne broder i fråga, men tyvärr så lyckades han dra med hela sin familj i samma sekt undantagandes endast Peter och fadern. Peter hade själv då för länge sedan fastnat i, som han kallade det, "musikens drogtrask, från vilket ingen återlösning fanns."

Som musiker, förvånade det mig, led han av två handikapp: han var notblind och led dessutom av ständig kramp i högra handen. Utan dessa båda handikapp förmodar jag att han hade svingat sig upp till samma nivå som Wilhelm Backhaus, Wilhelm Kempff, Arthur Rubinstein och Vladimir Horowitz.

Ett annat avsnitt av hans självbiografi måste jag dock återge, då det belyser hans gåtfulla sorti. I Konstantinopel (Istanbul) berättar han att han sammanträffade med en viss herr doktor av tvivelaktigt rykte med initialerna S.G. Hur han hade fått kontakt med denne doktor vet jag inte.

"Välkommen till Turkiet, herr före detta pianist!" hälsade doktorn. "Som ni ser är Konstantinopel för alltid levande begravet medan endast det kaotiska barbariska Istanbul lever vidare."

Det framgår att denne doktor ville använda sig av Morello som överbringare av "den fulländade och ofelbara drogen" till Europa. Doktors moral var ungefär:

"Den som ägnar sig åt att hjälpa till med genomförandet av mänsklighetens undergång gör mänskligheten en björntjänst. Jag har här den fulländade drogen, som ofelbart förvandlar varje människa, som prövar den en enda gång, till lycklig slav under den för alltid. Hemfallen under lasten blir den människan ofelbart självdestruktiv och lämnar hon alla andra människor i fred medan hon endast går under själv. Men hon blir så lycklig under drogen att hon kommer att göra vad som helst för att sprida den vidare till alla människor av alla kategorier från barn och skolungdomar till vuxna och gamla. Du har lyckligt kommit bort från kulturens slavtjänst, herr före detta pianist. Jag erbjuder dig nu att bli den nya superreligionens evangeliums förmedlare, mänsklighetens främsta missionär och välgörare som en av många spridare av den definitiva drogen Goldium, uppkallad efter mig själv, genom vilken drog hela naturen skall utkräva sin rättmätiga hämnd på hela mänskligheten."

Morello tackade nej och flydde därifrån, det vill säga, han förklarade sig vilja samarbeta och kom så långt som till att han fick vissa adresser i Spanien var hans verksamhet som "missionär" skulle börja. Han reste också till Spanien i avsikt att avslöja detta lands narkotikaaffärers huvudmän. Han hoppades att doktorn inte skulle ana hans dubbelspel, men hans livs sista rader tyder på att han ändå blev genomskådad:

"Jag vet nu att alla mina planer har slagit fel och att till och med min sista kulturgärning, mitt avslöjande av doktors kurirnet i Europa och den spanska narkotikamaffians samtliga huvudpersoner, kommer att bli ett lika fulländat fiasko som hela mitt liv har varit."

Redan när jag avbröt min läsning av hans självbiografi efter de första sidorna hade jag visshet i hur jag skulle agera i Madrid, och det blev precis som jag hade tänkt mig.

Det oidentifierade liket hade påträffats i den gamla folktomma tunnelbane- och tågstationen "Ministerios" i centrala Madrid. Det hade bevarats väl efter påträffandet i väntan på definitivt identifiering. Det låg och väntade på mig på bårhuset.

Halsen hade avskurits från det ena örat till det andra, och kniven hade i ett enda snitt öppnat både luftstrupe och pulsådor. Mördaren hade varit synnerligen effektiv.

Jag betraktade noga det av kemikalier stinkande kritvita liket med dess döda fiskögon. Verkligheten bekräftade oryggligheten i min föresats.

"Nå?" frågade läkaren, och poliserna betraktade mig med förväntansfulla ögon.

Jag fortsatte att uppmärksamt betrakta liket i någon minut.

"Mina herrar," sade jag till slut, "jag är rädd att jag måste göra er besvikna. Detta är icke konsertpianisten Peter Morello."

De var förbluffade. De tittade på varandra. "Vem är det då?" frågade de slutligen.

"Det är det er sak att ta reda på. Jag kan bara försäkra er om att detta lik inte är Peter Morello."

"Är ni säker?"

"Fullkomligt säker."

Saken var klar. De täckte över liket och såg ut som stora frågetecken.

Detta vare min sista tribut till dig, Peter. Var du än finns och vad du än gör så vet du och jag om ingen annan att du alltjämt lever.

Nachspiel.

1.

Det är med skakande hand som jag ånyo fattar pennen för att skildra de vidare förvecklingarna i detta ödesdigra kapitel av mitt liv. Nej, skratta inte, jag ber er, samtidigt som jag måste förstå att ni anser er ha anledning att skratta åt en så formulerad inledning till ett nytt kapitel, men det är verkligen ingenting att skratta åt. Måhända kan man diskutera adjektivet "ödesdigra" och dess relevans i detta sammanhang, ty sanningen att säga så vet jag ännu inte hur ödesdigert detta kapitel egentligen är. Jag vet bara att det luktar ödesdigert, och emedan jag inte har en aning om hur det hela kommer att avlöpa måste jag frukta det värsta.

En god vän till mig i Göteborg var sjuksköterska. Vi hade känt varandra i tio år och under dessa tio år ständigt diskuterat att jag någon gång skulle komma och hälsa på henne. Vi kände egentligen inte varandra alls närmare, hon var gift och hade två barn medan jag alltjämt var en mera inbiten ungarl än någonsin, och hennes familj hade inga obehagligheter att frukta från min sida. Tvärtom var de mera angelägna om att jag skulle besöka dem än jag var.

Till slut hade jag inget annat val än att göra slag i saken. Jag besökte dem, och det var mitt i den mulna regniga dimmiga månaden januari 1990. Till min häpnad erfor

jag, att när jag nu äntligen kom och besökte dem efter att de hade väntat på mig i tio år, så var det nästan i ett olämpligt ögonblick. Gunilla, som hon hette, hade nämligen sorg.

En god vän till henne hade dött i Finland. Hon kom själv från detta land, och eftersom jag själv hade kontakter där frågade jag naturligtvis vem den avlidne var. Det var en guldsmed som hade dött endast 43 år gammal. Ingen ålder för en människa, tänkte jag. Så sorgligt. Nå, vad hette han? Han hette Berndt Lindholm och hade dött i Borgå. Längst bort i mitt bakhuvud började en alarmerande klocka att stilla men ihärdigt klämta.

Hade inte Peter Morello varit personligt bekant med en ej alltför gammal handikappad guldsmed i Borgå? Och var inte den guldsmeden just den i Göteborg välbekante långvårdspatienten Berndt Lindholm, som blivit överkörd vid unga år, nästan gått av på mitten och sedan legat tio år på sjukhus medan de bit för bit långsamt och outhärdligt satte ihop honom igen?

"Kände du honom?" frågade mig Gunilla.

"Vem då?" frågade jag.

"Berndt förstås. Vem annars?"

"Jaså. Jag trodde du menade Peter Morello."

"Känner du honom?"

"Vem då?"

"Peter Morello, förstås!"

"Jag känner honom inte, men jag kände honom."

"Varför säger du 'kände'? Han är väl inte död han också?"

"Det är just det jag alltid har förnekat att han skulle vara."

"Har det någonsin rått några tvivel om saken?"

"Om att han skulle vara död?"

"Nej, om att han skulle vara levande."

"Javisst. Vet du då inte att den spanska polisen hittade hans lik i Spanien i Madrids undre värld i höstas?"

"Det kan inte ha varit han i så fall."

"Nej, jag menar det. Jag kallades dit för att identifiera honom. Jag förnekade att det var han."

"Det var tur det, för han lever."

"Hur vet du det?"

"Han var med på Berndts begravning."

"Hur vet du det? Var du där själv?"

"Nej, men jag har fått en skriftlig rapport från begravningen av honom."

"Det tror jag inte på."

"Då ska du få svart på vitt."

Och hon överlämnade åt mig ett dokument på tre sidor som jag tog del av med den största häpnad. Min haka nästan föll ur ansiktet på mig när jag kom till slutet av läsningen och fick bevittna den ofrånkomligt autentiska underskriften på dokumentet. Döm själva om min häpnad, goda läsare! Detta självbiografiska blad ur Peter Morellos liv kan jag öppet visa för vem som helst då det knappast avslöjar något känsligt om honom själv.

Född 12.8.1946, yngst av tre bröder, bodde han med familjen i Helsingfors när han vid 14 års ålder cyklandes på gatan blev överkörd av en lastbil med släpvagn. Olyckan kom sig av att den unge långtradarchauffören, som endast haft sitt långtradarkörkort i sex månader, gjorde en olovlig omkörning och sedan mötte en bil som gjort samma olovliga omkörning från sitt håll. I panik girade långtradarchauffören in mot trottoaren och struntade därmed i att det var mitt i en krök och att en cyklist befann sig innanför honom. Han räddade sig själv och den mötande bilisten, men i stället kom Berndt under långtradarens släpvnags bakhjul. Detta gick över midjan på cyklisten, och bredvid Berndt på trottoaren gick hans älsklingskusin Marianne och såg alltsammans på alltför nära håll. Hon råkade senare ut för en sorts besläktad olycka som hon senare dog av. För Berndts del medförde hans olycka oöverskådliga inre blödningar och skador, som med tiden slog ut båda njurarnas funktioner. Det hette att han nästan hade gått av på mitten. Tre tillfälligheter räddade Berndts liv: en bilist som körde bakom Berndt vid olyckstillfället och som bevittnade hela olyckan råkade ha en släpvagn på sin bil. På denna släpvagn kördes Berndt direkt till sjukhus i halvt hopkrupen ställning. Hade han exempelvis lagts på rygg hade han avlidit. Han var 14 år och skulle därför ha körts till barnsjukhuset, men det blev hans andra räddning att han i stället fördes till ett kvalificerat sjukhus för vuxna där han omedelbart kunde opereras. I två år låg han och svävade mellan liv och död utan att bli bättre då ryktet om Bengt Johanssons, "Plast-Johans" plastkirurgi vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg nådde moderns öron. Hon flög genast med Berndt till Göteborg till denne läkare, som vägrade ta sig an det komplicerade fallet Berndt. Modern hotade då med att omgående både sittstrejka och hungerstrejka på "Plast-Johans" mottagning. Det blev Berndts tredje räddning. Hans föräldrar sålde sin villa på Brändö, lämnade sina tjänster och började ett nytt liv i Göteborg bara för att på alla sätt bistå Berndt vid dennes konvalescens. Min familj umgicks med dem regelbundet, Märta och Berndt brukade komma hem till oss och bada bastu en gång i veckan, och jag lärde känna Berndt från början av hans konvalescenstid i Göteborg. Mina föräldrar och hans var bekanta sedan 40-talet, och dessutom var mina morföräldrar sedan deras Borgåtid på 20-talet mycket goda vänner till hans mormor, född av den grevliga ätten Stewen-Steinheil, sedermera känd som "Sissan" Eklöf. Min mor blev en av Berndts flitigaste besökare och närmaste vänner medan han låg på Sahlgrenska, efter två år på Sahlgrenska kunde han åter stå på benen (efter att ha varit nere i en vikt av 34 kilo,) Plast-Johan ställde då beredvilligt till deras förfogande en mindre strandvilla vid Onsala som blev centrum för febrila sommarnöjen, min syster blev då Berndts kanske närmaste vän och kanske till och med första kärlek, och efter att mina syskon och min mor blivit scientologer 1968 var det jag i familjen som intresserade mig mest för Berndt. Han genomgick ständigt nya operationer, ibland lyckades de och ibland gick de sämre, över lag var de tillfredsställande men helhetsresultatet otillfredsställande, och den avgörande krisen inträdde 1967 när hans mor frivilligt offrade sin ena njure för att rädda Berndts liv. Efter det led modern av ständigt högt blodtryck, men Berndts liv var räddat för, som det visade sig, 22 år framåt. Få har levat så länge med en transplanterad njure som han.

1972 avled hans mor i en plötslig hjärnblödning endast 58 år gammal, och Berndt blev i praktiken hänvisad till sig själv. Han hade redan inlett sin utbildning till silversmed, och han arbetade ständigt vidare. Han fortbildade sig i Köpenhamn, blev färdig guldsmed och övertog på 80-talet en anrik guldsmedja i sin moders familjs

hemstad Borgå, där han snart gjorde sig bemärkt som en stark kulturpersonlighet. Som han själv sade, han hade kommit hem. Bland annat engagerade han sig djupt i miljöfrågor och lyckades genom sina insatser få ett antal kvarter av unik trähusbebyggelse räddade undan rivningsraseriet. Han var även en entusiastisk drakflygare och resenär och besökte bland annat England, Israel, Färöarna, Tyskland, Island och Grekland, där han flög drakar, men hans märkligaste resa var nog hans seglats i en öppen jolle tillsammans med sin far från Stockholm till Finland, ett företag som många avrådde honom ifrån men som, liksom de flesta av Berndts företag, ändå lyckades över förväntan. Att han förlorade sitt ena öga genom cancer lät han inte inverka på sin mycket ivriga och mångfasetterade verksamhet. När hans (av honom själv) förmodade bortgång uteblev 1985 fick han det stora nöjet att följande år själv få vara med på den stora fest i tre dagar på det före detta Eklöfska strandgodset Sjöckulla som han själv planerat för sin begravning. Samma höst nedkom hans fru med tvillingar, och 1989 fick han på hösten utmärkelsen "årets guldsmed" i Finland för sina arbetsprestationer.

I somras såg jag honom för sista gången, det var då han ordnade min konsert som hindrades genom en trafikolycka (på hans egen födelsedag utan att jag visste det, fastän jag beslutat konsertdagen själv,) han gick då ständigt med krycka och på mycket påfrestande dialysbehandlingar tre dagar i veckan efter att hans mors njure slutligen upphört att fungera, och jag kände det på mig att det var sista gången vi sågs även om jag hoppades att det inte skulle vara så. Så länge man lever tar man för givet att man skall få leva lite till. Den optimismen är obotlig. Berndt överlevde sig själv rent praktiskt och konkret många gånger om och sviktade aldrig fastän han låg omkring 100 gånger på operationsbordet för att bli grävd i i magen.

Hans tillstånd försämrades i december 1989 till följd av de påfrestande eviga dialysbehandlingarna och den eviga väntan på en ny njure. Att han inte ens sattes på njurväntelistan i Finland berodde på att problemet hur en ny njure skulle fästas, när han redan var opererad så gränslöst många gånger, verkade olösligt. I Norden råder det brist på transplanteringsbara njurar varför man icke utför en njurtransplantation om man icke är säker på att den skall lyckas. Före jul var han i Göteborg i ett desperat försök att ordna åt sig en ny njure med det resultatet att man utlovade åt honom en ny njurtransplantation under våren 1990 och att man dessutom lovade reprimandera den finländska sjukvården för dess söl, men det var för sent. Efter återkomsten till Finland var han oändligt trött efter några mycket påfrestande dialysbehandlingar, den 29.12 fick han en hjärnblödning till följd av sitt försämrade blod och låg medvetlös i två dagar innan han stilla avsomnade på nyårsafton.

Sommaren 1988 anade jag faran i att vänta på en ny njure i Finland och föreslog honom redan då att han skulle försöka i Göteborg i stället. Så länge han var frisk nog till att orka fungera hade han tålamod, han följde slutligen mitt råd när han inte längre hade någon annan chans, och då visade det sig tyvärr vara för sent.

Det märkligaste med Berndts personlighet var kanske det att jag tror inte att någon som någonsin träffade honom kunde undgås att påverkas av honom i föränderlig riktning. Han hade en ovanlig kraft till att åstadkomma drastiska förändringar i sin omgivning både beträffande mänskors personligheter och deras framfart. Han hade något grundläggande uppfordrande i sitt väsen, och de förändringar han åstadkom var sällan smärtfria men vanligen välbehövliga. Jag ställde mig tidvis direkt under hans inflytande just för att åtnjuta hans utvecklande och omdanande inverkan på mig tills resultaten blev så överväldigande att jag måste sätta en gräns och resignera. De mest drastiska förändringarna som han lyckades

åstadkomma hände inom hans egen familj som resultatet av hans trafikolycka, (notera i synnerhet hans älsklingskusin Mariannes gåtfulla öde, det närmaste vittnet till hans olycka,) som han naturligtvis och definitivt inte var ansvarig för själv, men denna drastiska olycka och de oöverskådliga konsekvenserna av den i synnerhet för hans föräldrar och närmaste var på något sätt icke alldeles oöverensstämmande med hans personlighet. Även Borgå stad fick ej utan födslovändor och inbördeskrig erfara hans omdaningsförmågas välbehövliga välgörenhet, och även förlusten av hans ena öga var rätt typiskt för hans drastiska karaktär, även om denna förlust troligen enbart berodde på användningen av giftiga ämnen i hans arbete, vilket flera av hans företrädare i guldsmedjan i Borgå dött av. Man kan väl utgå ifrån att det var det ständigt förlängda väntandet på en ny njure som slutligen tog hans liv i och med att hans blod försämrades, och man får hoppas att hans sorti kanske skulle kunna medföra vissa välbehövliga förändringar inom en viss allmän sjukvårdsmentalitet, nämligen läkarnas egenmäktiga och absoluta ansvarstagande över en patients liv medan de slår dövörat till för patientens egna initiativ och självdiagnostik. En riktigare sjukvårdsmentalitet borde i stället vara ett accepterande av att patienten alltid har rätt.

Hans begravning gick till punkt pricka till så som han själv hade önskat. Han kremerades, och hans stoft spreds över vattnet i den skärgård utanför Borgå som han älskade i närvaro av hans familj. Dagen efter kremeringen var en samling utannonserad på restaurang Iris i Borgå. Hans familj hade väntat ungefär 70 gäster, men det anlände 186 från Finland, Sverige och Danmark. Samtidigt hölls en liknande samling i Göteborg på göteborgarnas eget initiativ för göteborgare som inte plötsligt kunde resa av och an till Finland, och 15 personer infann sig därstädes hemma hos svensk-finska föreningens klubbmästarinna, en mycket god vän till Berndt sedan 17 år. I Borgå bjöd hans familj på middag med snaps men utan snapsvisor, dock med 60-talsunderhållningsmusik som Berndt själv spelat in på band. Stämningen var tryckt till en början men utmynnade så småningom i den gemytliga godmodiga feststämning som Berndt i undanbedjandet av alla dumma, tråkiga och krystade begravningstal och -ceremonier själv hade önskat sig. Vad han framför allt avskydde i det konventionella sättet att ta farväl av en avliden var varje form av hyckleri. Han såg till att han varken fick någon grav eller någon gravsten, då han enbart ville bli ihågkommen som sig själv, som en levande människa.

Ett nästan 30 år långt passionsdrama har nått sin fullbordan. När man överblickar de otroligt smärtsamma och långvariga konsekvenserna av en slarvig långtradarchaufförs klumpiga risktagande kan man inte låta bli att fråga sig hur det gick för långtradarchauffören i fråga. Dess värre vet vi inte detta. Han ställdes inför rätta efter olyckan och fick böter men fick behålla sitt körkort, vilket han var mycket glad över, och därefter hörde han aldrig mera av sig till någon av familjen Lindholm.

Vad hade hänt om olyckan undvikits? Det är inte bara troligt att vi fått njuta frukterna av en frisk Berndts konstruktiva personlighet under en mycket längre tid, utan det är enligt min personliga mening dessutom troligt att även hans kusin Marianne inte gått förlorad. Dessutom hade hans moder Märta med all sannolikhet fått leva mycket längre, med mera, med mera.

För mig kom han att betyda lika mycket som en äldre broder. Ingen uppmuntrade mig mera i min musik än han, det tröttnade han aldrig på, och ett sällsamt öde fogade det så, att när han tog initiativet till en konsert nära Borgå med mig, så råkade konsertdagen infalla på hans födelsedag, och råkade jag före

konserten ut för en lika dum och omdömeslös chaufför som han gjort 29 år tidigare. Ingenting har här sagts om min egen sorg efter honom, men sorgen är vars och ens ensak, medan jag tror att vi alla som kände honom har anledning att snarare glädja oss än att sörja över att ha fått känna honom.

23 januari 1990

Peter Morello

När jag kommit till slutet var jag som lamslagen.

"Vad är det?" frågade Gunilla. Jag måste ha sett komisk ut, ty hon log åt mig. "Trodde du inte själv på ditt eget vittnesmål om att Peter Morello inte var död?"

"Nej, faktiskt inte," kunde jag bara erkänna.

"Nå, nu vet du det i så fall. Men tyvärr är det ett ofrånkomligt faktum att Berndt dock är död." Och hon tog upp sin näsduk och fortsatte att snyfta.

"Ursäkta mig, Gunilla, men jag måste ha klarhet i det här. När träffade du Peter Morello senast?"

"Jag talade med honom i telefon igår."

"Är han i staden?"

"Nej, han ringde från Helsingfors."

"Vad gör han i Helsingfors?"

"Han stannar där tills vidare. Han har ärenden där."

Jag bävade. "Har du hans avsändaradress?"

"Ja. Han bor på Röda Korsets pensionat vid Fabriksgatan."

"Kan man ringa honom där?"

"Nej, han är aldrig inne."

"Bra. Jag reser till Helsingfors."

"Bara för att träffa honom?"

"Nej, bara för att förvissa mig om att han verkligen lever."

2.

Överresan till Finland blev tumultartad. Det blåste ovanligt hårt på Östersjön, hela detta hav pressades av en sydostlig kuling rakt in mot Ålands havs öppna hål, och mot de väldiga brottsjöarna var till och med en så väldig farkost som Viking Lines enorma skokartong till plåtåda M/S Olympia ganska utsatt, det vill säga alla hennes passagerare, ty mot sjögång har ingen modern teknik lyckats utveckla något eliminerande medel. En båt måste gunga hur byggd hon än är om havet en gång har blåst upp.

Jag intog den stora middagsbyffén med det stora smörgåsbordet och åkte in på den senare sittningen klockan halv nio efter att ha badat bastu i båtens kölsvin först. Vid bordet bredvid mig satt det en rikssvensk familj vars unga dotter var ganska sjösjuk. Hon hade inte ätit någonting, hon hade bara kunnat få ett glas mjölk som hennes bror druckit upp, och det var allt. Sedan hade hon fått gå bort och spy. När familjefadern skulle betala för sig hade han oturen att råka ut för en kypare som inte var tvåspråkig, det vill säga han talade bara finska. Han hävdade att familjen också måste betala kuvertavgift för den sjuka flickan, det vill säga ungefär 50 kronor.

Fadern hävdade att hon inte hade ätit någonting. Finnen förstod inte vad han menade.

När jag ingrep visade det sig att finnen ändå inte ville ge med sig. "De får tala med hovmästaren, om de vill komma undan priset," hävdade han. Jag förklarade detta för svenskarna som inte ville bråka och som därför betalade för dotterns mat fastän hon inte hade fått ner en sillbit. När svenskarna gått kunde jag inte låta bli att fråga den pottige finnen:

"Hur kommer det sig att ni är anställd på denna båt och inte kan svenska?"

"Har vi något att diskutera angående maten?"

"Svara på min fråga!"

"Jag talar åtminstone finska. Passar det inte så kan ni gå."

Då for djävulen i mig, och jag sade rent ut till honom på svenska:

"Är det så ni vill ha det så får ni banne mig finna er i att vi finlandssvenskar talar svenska och inte något annat språk till er så att ni får lära er åtminstone något annat språk än bara finska!"

Han ryckte på axlarna och gick. Jag tror ändå han förstod hur okänslig han än försökte verka.

Senare på kvällen tilltalades jag av en ryss på ryska. Jag svarade på engelska, och lyckligtvis kunde han tala engelska. Vi blev mycket goda vänner, han hade varit i Sverige och sökt politisk asyl men fått nej, han skulle nu försöka samma sak i Finland men var ganska pessimistisk, varför det som antagligen väntade honom var ett dystert återvändande till Leningrad och KGB. Alla hans vänner i Leningrad hade lyckats flytta utomlands, hans far hade utmärkt sig väldigt i "det stora fosterländska kriget" och fått många ordnar och medaljer, som efter kriget omedelbart hade berövats honom av Stalin som sedan i åtta år hade förvisat honom till Gulag (tills Stalin dog), en vanlig belöning för tappra Sovjetmedborgare efter att de vunnit kriget åt Stalin. Om Gorbatsjov och dennes reformer hade han följande intressanta synpunkter:

"Mikhail Gorbatsjov är den första juridiskt utbildade personen i Rysslands lednings historia. De enda före honom som vetat någonting om lag och rätt var Katarina II, Alexander I och Alexander II. Han är den första i detta århundrade som vågat ta i tu med Rysslands problem, utan honom hade Ryssland definitivt gått under i den Bresjnevskas blinda självdestruktiva stagnationen, och bara därför verkar Rysslands problem idag så oändliga, avskräckande och överväldigande, för att Gorbatsjov har vågat börja ta i tu med dem. Rysslands historia under 1900-talet före Gorbatsjov är bara en tragisk och hopplös skyggglapps-försedd verklighetsflykt. Gorbatsjov är hårt kritiserad egentligen bara för att han vågat ta bort skyggglapparna och påvisat verklighetens existens."

Jag kunde inte hjälpa honom med hans asylsökans, men jag rådde honom att inte ge upp. Om även Finland skulle vägra mottaga honom så hade han lite pengar och möjligheter i München. Han berömde svenskarna mycket för deras vänlighet.

Ankomsten till Helsingfors följande morgon blev en chock, ty temperaturen där var 20 grader lägre än i Stockholm, och hela den finländska huvudstaden var inhöljd i snöstorm. Med svårighet kunde jag ta mig till Röda Korsets pensionat, men det visade sig där att min man hade checkat ut därifrån. Modstulen begav jag mig ut på irrfärd i snöyran och hamnade vid tvåtiden på en lunchrestaurang som hette "Karl-Johan" framför Lilla teatern. Där brukade det talas svenska varför jag sökte mig just dit.

Jag hade suttit där i en timme och satt som bäst och sörplade i mig mitt kaffe när två gäster kom in i krogen och stampade snön av sina stövlar.

"Nej, nej, nej," sade den ena högljutt, "det är alldeles befängt!"

"Skall man då bara skrota och utrota hela rörelsen?" svarade den andra medan de hängde av sig.

"Jag säger dig att den kommer precis liksom hela kommunismen att en dag avskaffa sig själv."

"När då? Om femtio år? Till dess hinner den åstadkomma utesägligt mycket skada."

"Skall man då avskeda statligt anställda dugliga människor bara för att de råkar ha religiösa åsikter?"

"Men de har ju icke bara religiösa åsikter! De är ju involverade, och i en sådan religion!"

Jag visste genast vad de talade om. De diskuterade det aktuella fallet med två av presidentens livvakter som blivit avskedade för att de varit scientologer. Men det var inte det intressanta. En av dessa båda restauranggäster, han som opponerade sig mot intolerans, och som förlorat alla sina syskon i scientologyrörelsen, var en livs levande Peter Morello.

3.

Deras diskussion var så intressant att jag väntade med att ge mig till känna bara därför. Jag ville inte störa den. De satte sig vid bordet bakom mig, jag dolde avsiktligt mitt anlete när Peter satte sig med sin rygg mot min rygg, och jag missade sålunda inte ett enda ord av diskussionen.

"Hör nu på." Det var Peter som talade. "Kan man utsätta en enda religion för en total intolerans och skona alla andra? Är inte det höjden av partiskhet?"

"Hur kan du, som har förlorat tre syskon i den grottekvarnen, den förbannade firman, den själafällan, försvara en sådan humbug? För du vet ju att den bara är humbug, eller hur?"

"Jag är inte själv involverad. Därför kan jag inte uttala mig om den. Däremot kan jag till det yttersta försvara toleransens idé och princip."

"Likväl har du en gång varit involverad. Du tog grundligt reda på vad firman rörde sig om, och sedan lämnade du den."

"Jag lämnade den för musiken."

"Hade du förblivit scientolog om du inte blivit musiker? Kan du med att försvara en sådan svindlarfirma för naiva inkompetenta ointelligenta idioter?"

"Jag försvarar ingenting utom toleransen. Var och en måste få lov att bli salig genom sin tro."

"Som om någon människa någonsin kunde bli salig! I den villfarelsen ligger uppkomsten till alla mänsklighetens katastrofala självbedrägerier. Det finns ingen salighet, Peter, utom i döden. Åtminstone Buddha var klok nog att åtminstone komma så långt i sin religiösa strävan. Och om du menar att alla har rätt att bli saliga på sitt sätt så innebär det också att människor måste få lov att bli 'saliga' genom knark om de vill det, eller hur?"

"Faktum är, att jag tror att framtidens två huvudsakliga konkurrenter om den mänskliga rasens själavård blir scientologikyrkan och narkotikamaffian."

"Äntligen säger du något realistiskt. Alltså fördömer du ändå scientologikyrkan som likvärdig med drogkultens fåfänga verklighetsflykt. Jag kan förstå att två av dina syskon fastnade för firmans illusioner, men jag kan inte förstå att din äldsta bror gjorde det. Jag tyckte mycket om din äldsta bror. Han var ädel, eftersinnande och

försiktig medan båda dina andra syskon var ganska labila. Din syster var sprudlande livlig och ombytlig som en sommarfågel och saknade en inre egen stabilitet och fast karaktär, och din närmaste bror var ju popmusiker och såsom sådan var han tämligen påtänd, eller hur?"

"Ja. Det var det som gjorde att scientologin kom in i min familj."

"Men hur gick det till egentligen?"

"Min syster hade en fästman. Han var ett briljant ingenjörssnille, han sysslade med datorer och sådant som var rena pionjärområden 1963, och alla älskade honom, men han började också experimentera med droger. Han hörde till de tre stora drogpionjäreerna i Göteborg på 60-talet. De andra två var Kjell Tandlund och Per-Olof Söderberg. Till följd av hans hejdlösa LSD-entusiasm bröt min syster med honom, och vi sörjde över hans fall. Våren 1967 reste han till England för att pröva något nytt och kom tillbaka helt fri från droger. Vad han hade provat var scientology. Följden blev att alla hans vänner, hela Göteborgs avant-garde-generation inom ungdomen, reste över till England och blev scientologer. Min bror var en av de första, och han kom tillbaka som en ny ren och frisk människa som dessutom var lycklig. Det unnade man honom gärna. Av nyfikenhet reste även min syster över, och även hon blev scientolog. Så reste även min äldsta bror över. Han var mycket skeptisk till en början, han hade egentligen inget behov av något sådant, men även han blev övertygad om sanningen i den scientologiska science fiction-mytologin med dess buddhistisk-hinduistiska själavandringstro. Min mor reste över i februari 1968 och blev även hon övertygad. Sedan reste jag över för att ta reda på vad det var, åkte på en del besvikelser och for hem igen i avsikt att ge firman en andra chans. Jag reste tillbaka till England i augusti-september och blev ännu mera besviken. Jag hade ingenting emot rörelsens filosofi, moral och intressanta spekulationer, men vad som avskräckte mig var bekantskapen med dess militanta organisation. Ändå var jag besluten att gå till botten med vad hela rörelsen egentligen gick ut på."

"Och vad kom du fram till?"

"L. Ron Hubbard är en av detta århundradets stora fantaster. Liksom Hitler och Lenin och Mussolini, Mao Zedong och även Olof Palme var han absolut övertygad om att han själv ensam hade rätt och att nästan alla andra alltid hade haft fel. Han började som science fiction-författare i 30-talets Hollywood, och det förklarar egentligen hela hans karriär. Han bländades från början av Hollywoods hejdlösa fantasirika drömmar. Han var framgångsrik inom science fiction-genren medan hans två första fruar skilde sig från honom övertygade om att han var galen. Men han var bara en fantast, och en sådan förblev han alltid. Så fick han världens idé. För att verkligen skapa sig en förmögenhet så vore det fiffigaste sättet att skapa en ny världsreligion. Han studerade hinduismen och buddhismen ingående i Asien, och som en syntes av dessa själavandningsreligioner och amerikansk science fiction uppstod hans religion scientology år 1950, som han satte som utgångspunkt för en ny tideräkning. Enligt hans religion är varje människa enbart en själ och inte alls en kropp, men denna själ har före födseln utsatts för en sorts hjärntvätt av illasinnade intergalaktiska makter. Därför minns man ingenting från före födseln. Denna process har pågått i det oändliga bakåt i tiden och fortsätter automatiskt in i framtiden: när en människa dör är hon programmerad till att återvända till själstvätscentralen som på nytt inprogrammerar i själen att hon endast är en kropp och inte en själ inför hennes följande inkarnation. Därigenom gör sig L. Ron Hubbard till en oförsonlig fiende till materialismen, och så långt är ännu ingen skada skedd. Men han går längre.

För att etablera sin religion skapar han en organisation. För att denna organisation skall vidmakthållas prostituerar han sin religion för pengar. De första kurserna är billiga, men sedan blir de dyrare ju mera man avancerar. Att nå toppen kostar flera miljoner. Men för att denna svårighet skall kunna undvikas finns det ett alternativ. Om man tecknar kontrakt med organisationen blir kurserna mycket billigare, och om man arbetar extra flitigt för organisationen kan man till och med få vissa kurser gratis som belöningar. De största förmånerna erhåller man om man tecknar livstidskontrakt. Då är man helt livegen, man lever och dör inom organisationen och behöver inte ens umgås med 'infödingar', det vill säga vanliga människor, ens barn blir uppfostrade inom organisationen och slussas automatiskt in i en så kallad 'kadett'-organisation när de förlorar sin barnslighet, och genom denna 'kadett'-organisation uppfostras barnen automatiskt till att bli professionella scientologer som väntas frivilligt teckna livstidskontrakt. Och vem försörjer denna ständigt svällande organisation av ständigt fler och fler livstidskontrakterade människor som inte kan någonting annat än scientology? Jo, det gör alla de som är idiotiska nog till att ta kurser och betala för dem och av ren nyfikenhet hela tiden lockas vidare ut på 'bron till total frihet' som egentligen bara är en plankta ut i tomma intet. I regel slutar det med att 'offret' kommer på att allt bara var självbedrägeri, och uppvaknandet ur den bländande Hollywooddrömmen från 30-talet blir smärtsamt, i synnerhet om man har lånat pengar till att ta dessa oändliga dyra kurser som aldrig tar slut; och numera finansierar de flesta scientologer sitt engagemang genom orimliga orealistiska banklån, som bankerna är stupida nog till att bevilja dem."

"Och en sådan religion vill du låta vara i fred, fastän den har förfört tre av dina syskon och din egen moder? Går alla dina syskon på livstidskontrakt?"

"Ja, och alla deras äkta hälfter också."

"Har de barn?"

"Jag har fyra syskonbarn som alla fötts och uppfostrats inom organisationen."

"Har deras äktenskap hållit?"

"Min syster är gift för tredje gången. Sina barn hade hon med sin andra man. Min närmaste bror är gift för fjärde gången men har fortfarande inga egna barn. Däremot har alltid hans fruar haft barn från tidigare äktenskap. Han har samlat på sig sex sådana barn."

"Och din äldsta bror, som jag tyckte bäst om?"

"Han är fortfarande gift för första gången, och hans barn är hans egna barn. Men de talar inte ett ord svenska."

"Varför inte det?"

"Scientologins språk är engelska. Därför får hans barn bara lära sig engelska fastän deras far är svensk och deras mor är norska."

"Men familjen håller ihop?"

"De bor i ett rum på tjugo kvadratmeter ungefär. Föräldrarna lever fattigt och arbetar bara för scientologin dagarna och ofta även nätterna igenom. Ändå kan man säga att familjen håller ihop, men man kan inte säga att de lever över existensminimum."

"Lever någon scientolog över existensminimum?"

"Jag skulle inte tro det, ty alla inkomster slukas av organisationen med dess dyra lokalhyror, lyxhotell, kryssningsfartyg, förgyllda E-metrar och annat sådant som är till för att pryda fasaden."

"Ändå kan man säga att religionen började bra som ett slags positivt alternativ till drogmissbruk?"

"Faktum är att den kan bota narkomaner och kanske är ensam i världen om att kunna göra det effektivt. I stället blir narkomanerna ofta scientologer, och man kan fråga sig om det är bättre."

"Kan man säga att hela din familj kom på fall genom din pop-musicerande broders haschmissbruk?"

"Ja. Det blev anledningen till att över huvud taget någon i min familj kom att nosa på firman."

"Varför tror du att scientologin har blivit så förföljd över hela världen?"

"Det finns bara en anledning. L. Ron Hubbard var aldrig någon ödmjuk människa. Han var 100-procentigt självsäker och övertygad om att vad som gällde för honom även måste gälla för alla andra människor, och därför satte han i gång med sitt projekt att 'rädda världen' med att omvända hela världen till den scientologiska ofelbarheten, vilket i princip skulle innebära intellektuell hjärntvätt av hela mänskligheten. En sådan pretention måste möta motstånd då den innebär höjden av övermod och förräder en total brist på realism. Normala människor kan helt enkelt inte med en översittare som hävdar att hela deras världshistoria med alla dess traditioner och erfarenheter är värdelöst jämfört med denna enda överdängares nymodigheter, som bara visar sig vara buddhistiskt science fiction-flum. L. Ron Hubbard skämmer därmed inte bara ut buddhismen utan även hela Amerika, och i denna gigantiska bluff måste tyvärr dess få små intressanta korn av sanning drunkna och försvinna. Det är det enda jag inte kan förlåta scientologin: att den faktiskt vet någonting om människans psyke och sedan missbrukar denna kunskap till att blåsa upp sig till en vulgär universalsvindel av hinduistiskt science fiction-flum och amerikansk business i dess fulaste och grällaste maskeradkostym av rent publikfrieri."

"Jag vet många scientologer som har hoppat av och sagt: hellre droger än scientology."

"Det är tyvärr slutresultatet av många scientologiska karriärer. De har bränt sin själ mycket svårare på scientologins självbedrägerier än vad man kan bränna sin kropp på droger. Man kan döda sin kropp men inte sin själ, och själsliga sår består."

"Det har du minsann fått erfara."

"Det är alla intelligenta människors enda bestående erfarenhet av scientologin."

"Berndt trodde att du alltid förblev fast i scientologin i någon mån."

"Tvärtom. Efter att jag brutit totalt med scientologin i november 1969 ägnade jag nästan all min tid åt självavprogrammering främst genom övervägande av att begå självmord. Det var ingen lycklig terapi men den var effektiv. Hade jag inte haft musiken hade jag antagligen begått självmord. Hela mitt år 1970 var från början till slut fullständigt och överväldigande dominerat av enbart självmordstankar. En negativ följd var att jag blev fullständigt isolerad, men i detta totala mörker fann jag en själsfrände i Berndt. Vi hade så mycket gemensamt att vi förstod varandra alltför väl utan ord. Våren 1971, efter mitt självmordsår, var han den människa jag umgicks mest med, och jag nästan dyrkade honom. Han tog med mig på alla sina fester, han förde mig tillbaka till livet, han lärde mig att skratta igen, och han gjorde mig lyckligare än vad jag någonsin blev genom scientologin. Vår gränslöst djupa vänskap bottnade i en gemensam grundlig kännedom om döden, och det är först nu när han är borta som jag inser hur ofantligt djup och innerlig denna vänskap i själva verket var. Vi umgicks alltid som bröder, och mellan oss fanns bara hans misstanke att jag fortfarande sympatiserade med scientologin, en misstanke som totalt saknade grund. Jag lider med mina syskon när jag umgås med dem, jag lider med min syster när hon i ofattbar naivitet attribuerar Berlinmurens fall och Östeuropas befrielse till att det

ständigt skolas fler scientologer, jag lider med min bror och hans kära fru när de bara pratar engelska med sina döttrar vilket inte är något av deras modersmål, jag lider med min andra bror när han nödgas gå igenom en scientologisk korrektionskurs för att han lurat alltför många scientologer till att ta alltför mycket banklån fastän scientologin uppfordrar sina offer därtill, men min bror gjorde det för bra så att scientologin fick dålig PR, och därför bestraffas han som en syndabock, och jag lider med min systerdotter när hon sju år gammal och hjärntvättad av scientologin förmanar sin mormor till att köpa fler scientologiska kurser fastän hon redan ruinerat sig på dem, men jag har aldrig lidit med Berndt, som ändå själv fick lida mer än någon annan människa jag känt. Tvärtom solade jag mig ständigt i hans sällskap."

"Hur tror du scientologerna och dina syskon skulle reagera om de fick höra dig just nu?"

"Jag skulle bli förklarad som en förrädare, de skulle alla säga upp all kontakt med mig, och jag skulle aldrig kunna ta någon kurs inom scientologin mer. Jag skulle av dem bli betraktad som räddningslöst förlorad för evigt, och de skulle å det allvarligaste beklaga mig."

"Och vad skulle du göra om de bröt all kontakt med dig som med en förrädare?"

"Jag skulle skratta ut dem."

"Vilken tragedi!"

"Ja."

"Tror du ingenting kan rädda dem?"

"Nej. De har blivit ensidigt indoktrinerade i scientologins värderingar och nomenklatur nu i tjugo år. Jag kom inte över mitt tvååriga studium av rörelsen på ett år. De skulle kanske göra det på tio, men tio års grämelse skulle de inte stå ut med. De skulle drabbas av minnesförlust, självmordsdrift eller vansinne. Sådant är inte ovanligt bland scientologer som insett sitt självbedrägeri för sent."

"Du klarade dig kanske på ett hår när."

"Jag klarade mig först och främst genom Berndts exempel."

Jag förstod att de båda fortfarande var kvar i minnet av den bortgångne guldsmeden och levnadskonstnären. De var uppfyllda av stämningen från hans begravning så till den grad att jag kände denna stämning själv. Det var som om guldsmeden själv satt bland oss där på restaurangen och nu manade mig att bryta den tystnad som uppstått.

Jag reste mig upp, vände mig om och sade: "Ursäkta att jag inte gett mig till känna tidigare, Peter Morello."

4.

"Fan! Hur kom du på mig?" utbrast Peter nästan förtrytsamt.

"Av en händelse fick jag läsa din minnesskrift över Berndt Lindholm i Göteborg."

"Det var inte meningen att du skulle få veta att jag fortfarande levde."

"Jag beklagar, men varför inte?"

"Därför att pressen har förkunnat att jag är död, och det ville jag att folk skulle tro om mig att jag är."

"Varför?"

"Du frågar för mycket. Nu vet redan alltför många att jag inte är död. Typiskt, att min bästa vän i Finland skulle dö och därmed tvinga mig till att börja leva officiellt igen!"

"Men varför är du rädd för att uppträda som levande?"

"För att göra en lång historia kort: doktor Solomon Gold arrangerade för mig att försvinna under jorden så att jag kunde gå hans ärenden i Östeuropa."

"Men du vägrade ju samarbeta med honom!"

"Jag vägrade bistå honom i hans narkotikaaffärer. Men han kom med ett erbjudande till mig som jag inte kunde motstå. Jag skulle få behålla livet, sade han, om jag i stället skulle uträtta vissa ärenden åt honom i Östtyskland, Tjeckoslovakien, Bulgarien och Rumänien. Han lovade att dessa länder skulle bli befriade om jag gjorde som han önskade. Det kunde jag inte tacka nej till. Naturligtvis ville han att dessa länder skulle bli öppnade bara så att han skulle få vinna nya marknader för sitt drogguld, men jag tyckte det var värt att få dessa länder befriade, så jag slog till. Resten är världshistoria. Jag hade precis blivit färdig med Rumänien när jag hörde att Berndt hade dött. Min bästa vän kallade mig till att ta hand om hans bröder och hans vänner. Resten vet du."

"Du ser inte så särdeles sörjande ut."

"Jag kände Berndts alla bästa sidor. Här har jag för resten en dikt som jag skrev omedelbart när jag fick höra om hans bortgång och som jag kan läsa upp för er när vi nu ändå håller på att diskutera honom."

Och så här lät dikten:

Till en vän.

Ditt liv var en lektion i livskärlek.

Du kunde festa, vara glad och trivas, sprida gott humör
och därmed utgöra ett föregångsexempel för envar som kände dig
och kanske såsom ingen annan.

Särskilt minns jag dig med välbehag från våren sjuttioett.

Jag kom då ur en kris av självmordstankar dagligen och under ett års tid
till följd av nästan hela min familjs totala fastnande i scientologin.

Ditt sällskap, ditt exempel blev för mig ett återvändande till livet,
och du blev då mera som en bror för mig än mina egna bröder.

Faktiskt hände det en gång att någon tog för givet att vi måste vara bröder.

Det var på en fest den sommaren på Onsala. Vid ett tillfälle på den festen
minns jag att jag drog en spökhistoria för vårt sällskap någon gång på natten.

Just när spökhistorien nådde något av en klimax stördes den effektfullt
av en ugglas spöklika och starka hoande strax utanför,
och hoandet upprepades ett antal gånger, tills den ugglan visade sig vara du,
som smugit dig ur huset för att bidra med bakgrundseffekter
utan att en mänska märkt det. Vårt speciella fosterbrödraskap
blev avbrutet den hösten av en annan kris som jag blev drabbad av
som jag ej kunde redogöra för ens för den som då stod mig närmast,
och jag tror att du beklagade att jag ej riktigt någonsin kom helt tillbaka,
även om du alltid dock förblev min bästa vän i Finland.

Alltid var du den som välkomnade mig till Borgå och till Finland mest av alla,
alltid så förblev du ett pålitligt föregångsexempel vad beträffar mänskovärde,

levnadskonst, estetiskt, allmänmänskligt och naturligt omdöme
och ej minst sunt förnuft, uppriktighet, mental och själslig klarhet,
vänskaplig förtrolighet och ärlighet i åsikter, värderingar och smak.

Ditt öde gav dig inte mycket fysiska förmågor att betjäna dig av,

men de som du kunde rädda utnyttjade du långt mer
än vad de flesta friska människor gör med sina.
Det kan alla dina vänner vittna om. Jag såg dig under ett kapitel av ditt liv,
men Gud vet hur otaliga du faktiskt lyckades att skaffa dig.
Mitt slutord är, att du om någon kan förvisso vara stolt över det liv som du har levat.
Må de alla alltid minnas dig som kände dig
med samma glädje som jag gör det själv för alltid.

"Du måste ha känt Berndt väldigt bra och kommit honom väldigt nära," sade den andre mannen.

"Vi kände varandra för bra. Därför blev det tidvis nästan farligt för oss att umgås med varandra. Vi växlade tecken på inbördes beundran redan medan han låg på sjukhuset, vi kommunicerade med varandra på väldigt många olika sätt samtidigt, en nyans, ett leende, en glimt, ett halvt ord var nog mellan oss för att den andra skulle förstå en värld av den andras inre." Peter sänkte rösten. "Och det mest förbluffande med vår relation är att alla dessa ömsesidiga själsliga kontakter mellan oss efter hans död har ytterligare accentuerats."

Vi tystnade. Den andre bröt tystnaden efter en andlös paus. "Menar du att du står i kontakt med honom efter döden?"

Peter svarade andäktigt: "Det är det enda sätt på vilket jag kan förklara vad som nu försiggår mellan mig och honom."

"Förklara detta närmare. Jag var i alla fall Berndts närmaste bror och bör få veta vad du vet om honom som jag inte vet."

"Känner ni till en thriller som på engelska hette *"The Edge of Darkness"* av Troy Kennedy Martin och som på svenska omdöptes till "Den svarta blomman"? Den visades i televisionen i sex avsnitt för en del år sedan. Det var en raffinerad thriller om miljökamper, kärnkraftverksoegentligheter, politiska skandaler i samband med misslyckad uppbevaring av kärnkraftsavfall och annat sådant. I den thrillern förekom det en polis som fick sin enda dotter skjuten framför sina egna ögon. Hon var en miljökampe och sköts ned på öppen gata av misstag, som det visade sig. Ni kan föreställa er vilken chock det var för fadern även fast han var polis. Men därmed var deras relation inte slut. Hon fortsatte att förekomma i hans liv. Plötsligt var hon bara där, och de talades vid och umgicks på det naturligaste sätt i världen, men varje gång han försökte röra vid henne eller betrakta henne närmare bara försvann hon. Men det var alldeles uppenbart att hon 'från den andra sidan' upprätthöll kontakt med sin far i avsikt att gradvis få honom invigd i alla de skandalösa politiska hemligheter som förekom beträffande det havererade kärnkraftverket i Sellafield, och hon lyckades med de enklaste tänkbara och mest raffinerade tänkbara medel vanligen genom tankeöverföring, som till exempel när hon gav honom idén till att slå upp ett matrecept. Just där detta matrecept stod i kokboken hade hon i livet kunnat placera en lapp med viktiga kodupplysningar. Thrillern var full med sådana övernaturliga men samtidigt övertygande och påtagliga fenomenala detaljer, och författaren måste ha upplevat sådant i verkligheten. På samma sätt känner jag det angående din bror, Per."

"Omöjligt. Han var min bror. Hur kan du känna sådant och inte jag?"

"Jag kan bara gissa. Du är redan gift sedan 20 år och har flera barn som redan är ungdomar. Jag är ogift och har aldrig haft några barn, men jag är djupt involverad i minst fyra olika kvinnor. Kanske – observera att jag bara teoretiserar – kanske att

Berndt går på mig för att jag skall snarast möjligt skaffa barn med någon så att han kan få en ny kropp?"

"Du har fått scientologin på hjärnan."

"Jag har inte haft någonting med den firman att göra på tjugo år. Lägg därtill ett annat fenomen. Berndts moder avled 1972. Sedan ett år är jag hopplöst kär i en ung flicka som är född 1973. När jag berättade för henne om Berndts bortgång gick det henne mycket djupt till sinnes fastän hon aldrig fick träffa honom. Antag således att denna unga dam skulle råka vara en inkarnation av din och Berndts moder?"

"Vad har denna flicka för personlighet?"

"Där finns en hel del som både överensstämmer med Berndts och er mors personlighet. Hon är vacker, förmögen, bestämd, principfast, förnuftig, genialisk och djupt känslösam."

"Det var inte mamma."

"Men det var Berndt. Och det var kanske det er mor blev genom Berndt. Vilken moder kunde ha genomlevt Berndts öde utan att bli känslösam? När min mor första gången besökte Berndt på sjukhuset ville hon vid den första anblicken av honom bara gråta, gråta i oändlighet. Och medge att allt det andra är exakt Märtas kännetecken: stolt, vacker, förmögen, förnuftig, djupt intellektuell och charmig till tusen."

"Där finns onekligen vissa inre likheter. Det vore intressant att få träffa din unga flicka."

"Observera att hon är bara sjutton år. Jag måste i vart fall vänta minst tills hon blir aderton och myndig. Hennes mor står i vägen för henne och för mig fram till dess."

"Och hennes far?"

"Här är ytterligare ett märkligt sammanträffande. Hennes far hade ett liknande öde som Berndt och dog exakt lika gammal som Berndt för elva och ett halvt år sedan."

Jag häpnade, och även den avlidnes bror visste tydligen inte vad han skulle tro. Han sade:

"Berätta mera om hur du upplever Berndt som död."

"Jag upplevde hans bortgång som hans egen äntliga befrielse. Det enda som någonsin stod mellan oss var hans hopplösa invaliditet. Han hämmades av den, han led av den, han hindrades av den, han saktades ner av den och tvingades oavlåtligt ta förskräckliga hänsyn till den, det var genomgående det enda hindret för vår utomordentliga vänskap. Han övervann alla dessa hinder med att alltid vara mig konsekvent trogen som min främsta uppmuntrare inom musiken. Ingen älskade min musik som han."

"Inte ens jag?" frågade jag svartsjukt.

"Du lever ännu, så därför räknas du inte. Men alla dessa hinder i vår gemenskap var i och med hans död såsom bortblåsta, och jag erfor hans egna känslor av en utomordentlig befrielse och sprudlande aktivitetslusta."

"Dock får han tydligen vänta länge, om han beställer dig som sin nya far och sin reinkarnerade förra mor som en ny mor," sade brodern.

"Du skämtar, och det gör du rätt i, ty saken är rolig. Det tycker jag själv. Och det roligaste av allt är min absoluta förvisning om att jag har fått alla dessa tankar och idéer utifrån och inte från mig själv."

"Berätta mera."

"Däremot är det fullt troligt att han inte väntar på mig. Han vill kanske ha en ny kropp illa kvickt, och i så fall tar han sig nog en också, men jag känner på mig att det i så fall blir i min närhet."

"Du har märkliga förnimmelser."

"En sann musiker är obotligt överkänslig," sade Peter Morello.

Det uppstod en paus. Jag tog mod till mig och frågade:

"Och när tänker du göra din come-back?"

Svaret kom omedelbart: "Aldrig."

"Varför?"

"Min vän, jag är död, och jag umgås bara med döda. Jag kan inte spela längre. Tro inte att jag inte har försökt. Jag höll en liten konsert nyligen inför ett välgörenhetssällskap. Jag spelade gratis för att tillfredsställa en gammal 82-årig dam som varmt hållit av min moder. Omständigheterna var anspråkslösa, min roll var närmast som en restaurangmusiker, en sådan som ännu på 50-talet kunde försörja sig på att spela enbart klassisk musik inför tedrickande och kaffesupande kallpratande restauranggäster, men tiderna och sederna har förändrats. Jag spelade lite Schumann, Chopin och Beethoven inför ett sällskap kaffetanter, och tror du inte att en kom fram till mig (mitt i Beethovens 17-e pianosonat), avbröt mig i finalsatsen och klämde fram med: 'Du spelar ju så att ingen kan prata här inne!' Hela lokalen surrade av högljutt kaffeprat. 'Ursäkta mig,' sade jag, 'men man har bett mig komma hit för att spela, och jag kan inte spela tystare, då jag hela tiden har sordinen nedtryckt.'

'Men många har kommit hit för att prata och inte för att lyssna till musik.'

Då fick jag nog och sade högt så att alla i lokalen skulle få höra det: 'Om ni inte är nöjd kan jag gå hem!' Hela lokalen tystnade. 'Seså,' sade damen, en skrynklig hårfrisörska, 'jag ville bara framföra min mening. Det var inte meningen att såra er.'

'Man går inte fram och avbryter en pianist som kommer hit och spelar gratis!' skrek jag.

'Jag ber så mycket om ursäkt,' skyndade sig käringen att säga, krympte ihop och skyndade ut. Jag fullbordade sonaten, och sedan bröt jag upp och gick hem för att aldrig spela mera. Jag är död. Min kropp har hittats i Spanien, och jag existerar inte längre. Lär dig det."

"Menar du att det var avsiktligt som liket i Spanien skulle se ut som du?"

"Ja. Doktor Solomon Gold hjälpte mig. Jag ville försvinna som musiker men inte som människa. Tyvärr så krävdes det av människan Peter Morello att han skulle följa sin bästa vän in i den eviga vilan. Det har jag gjort nu och därmed visat att jag lever men bara för mina närmaste och inte för världen. Och nu är jag hemsökt av den döde. Han kräver att få en ny kropp med mig som sin fader. Därför tänker jag nu finna mig en hustru och prioritera vanlig mänsklig kärlek före allting annat. Om du vill behålla mig som mänska, Thomas, måste du glömma mig som musiker. Jag har övergivit musiken för människan och kärleken."

"Har du redan funnit dig en hustru?"

"Det finns alltför många som vill ha mig, men jag tänker välja den som behöver mig mest."

Jag hade en fråga kvar att ställa.

"Var det verkligen nödvändigt att överge musiken för att kunna bli en människa och kunna älska?"

Han log svärmodigt. "Thomas, jag vet inte ännu. Det är bara ett experiment. Jag prövar bara en ny väg. Gud vet vart den skall leda. Själv vet jag det icke."

Våra vägar skildes där för tillfället. Han försvann snart utomlands igen, och det gjorde även jag, ty av en händelse blev jag bryskt kallad ut på ett nytt uppdrag av ödet som inte hade någonting med vår vän Peter Morello att göra, även om jag får tillfälle att återkomma till honom senare.

Slut.